

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Збірник нормативно-правових актів

Дніпро
2024

УДК 342.7
П 68

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ (протокол № 11 від 22.05.2024)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Оксана ЛЕГКА, професор кафедри міжнародного права
Університету митної справи та фінансів, доктор юридичних наук, професор;
Сергій ОРЕШКО, керівник Запорізької спеціалізованої прокуратури
у сфері оборони Східного регіону.

П 68 Права і свободи людини і громадянина в умовах воєнного стану : зб. нормативно-правових актів. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 225 с.

ISBN 978-617-560-031-3

Систематизовано міжнародні та національні нормативно-правові акти з питань забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану в Україні. Автентичні тексти документів викладені станом на 01 травня 2024 року.

Для здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників юридичних та інших закладів вищої освіти, науковців, фахівців, а також для широкого кола читачів.

Укладачі:

Кулініч О.О., завідувач кафедри загальноправових дисциплін ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент; **Ніколайчук С.В.**, доцент кафедри загальноправових дисциплін ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент; **Оганісян Ц.В.**, старший науковий співробітник ННЛ дослідження проблем правового статусу внутрішньо переміщених осіб та забезпечення гендерної рівності ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент; **Цигульський С.М.**, доцент кафедри загальноправових дисциплін ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук; **Чепік-Трегубенко О.С.**, доцент кафедри загальноправових дисциплін ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук; **Лебедева Ю.В.**, викладач кафедри загальноправових дисциплін ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ; **Саверський О.А.**, викладач кафедри загальноправових дисциплін ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

ISBN 978-617-560-031-3

© Укладачі, 2024
© ДДУВС, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
ЧАСТИНА I. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ: ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	22
КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ (ВИТЯГ)	22
ЧАСТИНА II. МІЖНАРОДНІ АКТИ З ПИТАНЬ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	33
ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ (ВИТЯГ)	33
КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД	34
КОНВЕНЦІЯ ПРО ПОЛІПШЕННЯ ДОЛІ ПОРАНЕНИХ І ХВОРИХ У ДІЮЧИХ АРМІЯХ (ВИТЯГ)	48
ЖЕНЕВСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ (ВИТЯГ)	52
КОНВЕНЦІЯ ПРО ПОЛІПШЕННЯ ДОЛІ ПОРАНЕНИХ, ХВОРИХ ТА ОСІБ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ КОРАБЕЛЬНОЇ АВАРІЇ, ЗІ СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ НА МОРІ (ВИТЯГ).....	62
ЧАСТИНА III. НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО З ПИТАНЬ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	66
1. ЗАКОНИ УКРАЇНИ	66
ПРО ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ (ВИТЯГ).....	66
ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ УКАЗУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ «ПРО ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ»	69
ПРО ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	69
ПРО ПЕРЕДАЧУ, ПРИМУСОВЕ ВІДЧУЖЕННЯ АБО ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО ЧИ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ	72
ПРО КОМПЕНСАЦІЮ ЗА ПОШКОДЖЕННЯ ТА ЗНИЩЕННЯ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОГО МАЙНА ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ, ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТИВ, ДИВЕРСІЙ, СПРИЧИНЕНИХ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ, ТА ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР МАЙНА, ПОШКОДЖЕНОГО ТА ЗНИЩЕНОГО ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ, ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТИВ, ДИВЕРСІЙ, СПРИЧИНЕНИХ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	80

ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	113
ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН ТА ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	142
ПРО СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ ТА ВІЛЬНИЙ ВИБІР МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ	177
ПРО ПЕРЕДАЧУ, ПРИМУСОВЕ ВІДЧУЖЕННЯ АБО ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО ЧИ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ.....	183
2. ПІДЗАКОННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ УКРАЇНИ	191
ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПОРЯДКУ ЗАЛУЧЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНИХ ОСІБ ДО СУСПІЛЬНО КОРИСНИХ РОБІТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ .	191
ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПОРЯДКУ ПЕРЕВІРКИ ДОКУМЕНТІВ В ОСІБ, ОГЛЯДУ РЕЧЕЙ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, БАГАЖУ ТА ВАНТАЖІВ, СЛУЖБОВИХ ПРИМІЩЕНЬ І ЖИТЛА ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХОДІВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	200
ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ДЕЯКИХ ЗАХОДІВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	204
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПОВНОЇ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА МАЙНО, ПРИМУСОВО ВІДЧУЖЕНЕ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО ЧИ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ	212
ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПОРЯДКУ ВСТАНОВЛЕННЯ ЗАБОРОНИ АБО ОБМЕЖЕННЯ НА ВИБІР МІСЦЯ ПЕРЕБУВАННЯ ЧИ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ОСІБ НА ТЕРИТОРІЇ, НА ЯКІЙ ДІЄ ВОЄННИЙ СТАН.	215
ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПОРЯДКУ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБЛИВОГО РЕЖИМУ В'ЇЗДУ І ВИЇЗДУ, ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ ГРОМАДЯН, ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА, А ТАКОЖ РУХУ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ АБО В ОКРЕМИХ ЇЇ МІСЦЕВОСТЯХ, ДЕ ВВЕДЕНО ВОЄННИЙ СТАН.....	217
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	223

ПЕРЕДМОВА

Права і свободи людини і громадянина є фундаментальними цінностями особи, що виступають основою її соціального розвитку. Вони забезпечують можливість вільно виражати свої переконання, обирати життєві цілі та шляхи досягнення успіху. Концепція прав і свобод людини і громадянина має, безсумнівно, унікальний характер, що виявляється через різноманітність її аспектів: історичного, правового та філософського. Важливість та необхідність розвитку та просування цієї концепції в сучасному світі, зокрема шляхом поширення знань про права людини, неможливо недооцінити. Суспільне розуміння сутності концепції прав людини, яке залежить від усвідомлення нею як загальним суспільством, так і кожним його членом окремо, визначає багато в чому подальший розвиток та функціонування цього суспільства¹.

З появою доктрини прав людини, особливо після Другої світової війни, активно розвитку здобули інституційні механізми, спрямовані на забезпечення та захист цих прав. Поняття прав людини знаходило своє закріплення у міжнародних та національних документах, а також у теоретичній та практичній юриспруденції. Сьогодні система захисту прав людини охоплює десятки універсальних та сотні регіональних і національних інституцій. У термінології правових актів на всіх рівнях, відзначається значимість категорії «права людини». Це відображено також у рішеннях судових органів. Права людини отримують додаткову інституціоналізацію через акти, видані міжнародними, регіональними та національними органами, що діють у сфері забезпечення та захисту прав людини.

Права людини – це невід’ємні можливості, що належать кожній особі в силу її людської природи. Концепція прав людини встановлює мінімальний стандарт, необхідний для забезпечення «людського» існування відповідно до Конституції України, яка визнає людину, її життя та здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність². Забезпечення та утвердження прав людини є основним завданням держави.

Особлива увага приділяється забезпеченню прав і свобод громадян у періоди дії спеціальних правових режимів, таких як воєнний стан, коли

¹ Лежнін К.В. Стандарти забезпечення прав людини в діяльності служби безпеки України в умовах воєнного стану. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2022. № 4. С. 93-101, с. 94.

² Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і доповн.). *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

нормальне функціонування суспільства і держави стає неможливим. Так, збройна агресія Російської Федерації та повномасштабне вторгнення на територію України спричинило значні негативні наслідки для розвитку суспільства і держави, зокрема, у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Уведення в дію режиму воєнного стану відображає критичний стан функціонування різних суспільних інститутів, оскільки супроводжується серйозними загрозами безпеки та зовнішньою агресією.

У Законі України «Про правовий режим воєнного стану», а саме ст. 1, воєнний стан визначено як спеціальний правовий режим, який може запроваджуватися в Україні чи окремих регіонах у межах країни у відповідь на збройну агресію чи можливість нападу. Його метою є захист державної незалежності та територіальної цілісності України шляхом надання відповідним органам державної влади, військового управління, органів військового управління та місцевого самоврядування необхідних повноважень для протидії загрозі, відсічі збройній агресії та забезпечення національної безпеки. Цей режим також допускає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод з метою захисту людини і громадянина від загрози, а також захисту прав і законних інтересів юридичних осіб. Тривалість цих обмежень чітко визначена³. В умовах воєнного стану Україна безперервно захищає свої фундаментальні цінності, включаючи суверенітет, незалежність, територіальну цілісність, верховенство права тощо.

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України стало наслідком довготривалої збройної агресії проти нашої держави, що супроводжувалось анексією АР Крим, тимчасовою окупацією частини території України, вимушеним переміщенням значної кількості всередині країни та за її межі. Так, згідно з останнім звітом Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, обсяг вимушеної міграції на міжнародному рівні станом на 2023 рік досягнув рекордної величини, а саме 110 мільйонів осіб, що є найвищим показником з часів Другої світової війни. Особлива увага приділяється кризі українських біженців у країнах Європи, де, за офіційними даними, кількість таких осіб станом на лютий 2024 року склала 6,004 мільйони. За інформацією Міністерства соціальної політики кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб у країні досягла 4,9 мільйони. Зазначається, що з них 3,6 мільйони осіб здійснили переміщення після початку повномасштабної війни. З цієї кількості 2,5

³ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII (зі змінами і доповн.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст.250.

мільйони осіб перебувають у складних умовах безпеки та сталого проживання через руйнування мешкань, зони активних бойових дій або тимчасову окупацію територій⁴.

Основою забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану є система нормативно-правових актів, розроблених з метою регулювання правових відносин у контексті кризових ситуацій, що виникають під час збройного конфлікту. Систему таких нормативно-правових актів складають наступні:

1. *Конституція України*, що визначає права та свободи громадян, в тому числі свободу слова, зборів та асоціацій, свободу віросповідання, право на приватну власність тощо. Конституція України не лише встановлює основоположні права громадян та принципи функціонування публічної адміністрації, але й визначає зміст і спрямованість діяльності держави з урахуванням прав і свобод людини. Відповідно до ст. 3 Конституції України держава несе відповідальність перед кожним громадянином за свою діяльність та має обов'язок забезпечення прав і свобод людини. Згідно зі ст. 19 Конституції органи державної влади та місцевого самоврядування, а також їхні посадові особи, повинні діяти виключно на підставі закону, в межах наданих повноважень та відповідно до установлених конституційних та законодавчих норм. Ці конституційні принципи визначають ключову роль у механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану.

2. *Міжнародні нормативно-правові акти, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України*. Україна як суб'єкт міжнародного права активно взаємодіє у сфері прав людини, бере участь у ратифікації та виконанні ряду важливих міжнародних договорів. Такі міжнародні документи встановлюють не лише мінімальні стандарти для дотримання прав людини, але й надають основу для національного законодавства та відповідних заходів держави з цієї сфери.

Міжнародні стандарти, що покладені в основу регулювання правового статусу різних категорій осіб, на яких спливає російська воєнна агресія проти України закріплені в загальних європейських та міжнародних документах з прав людини, в Женевському та Гаазькому праві. Такі засоби обумовлені загальними документами з прав людини, зокрема: Загальною декларацією прав людини (1948 р.), Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (1966 р.), Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.) та

⁴ Внутрішньо переміщені особи: офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>.

Європейською конвенцією про права людини (1950 р.). Україна також є державою-учасницею Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950) та використовує практику Європейського суду з прав людини як джерело права. Інші правові документи: Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (1948 р.), Конвенція ООН про статус біженців (1951 р.), Конвенція ООН проти тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання (1984 р.), Європейська конвенція про запобігання тортурам і нелюдському або такому, що принижує гідність, поводження чи покарання (1987 р.), Конвенція ООН про права дитини (1989 р.), Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницького зникнення (2010 р.) і Гаазька конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей (1980 р.) та ін.

Женевське право поширює свою дію на таких осіб: 1) жертви війни; 2) тих, хто не бере або більше не бере участі у військових діях і опинився під владою сторони конфлікту. Женевське право представлене чотирма Женевськими конвенціями про захист жертв війни від 1949 р. (Женевська конвенція (I) про поліпшення долі поранених та хворих в регулярних арміях; Женевська конвенція (II) про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, потерпілих корабельну аварію, зі складу озброєних сил на морі; Женевська конвенція (III) про поводження з військовополоненими; Женевська конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни) і трьома Додатковими протоколами до цих конвенцій (1977 р. та 2005 р., Протокол I, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів; Протокол II, що стосується захисту жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру; Протокол III про введення додаткової відмітної емблеми у вигляді Червоного хреста і Червоного півмісяця). І РФ, і Україна є державами-учасницями цих конвенцій.

Гаазьке право регулює методи та засоби ведення війни, визначає припустиму військову тактику і зброю, а також встановлює, які особи та об'єкти можуть бути законними цілями. Зокрема, воно закладене у Гаазьких конвенціях, прийнятих у 1899 та 1907 рр. Конвенції включають такі документи, як «Про мирне вирішення міжнародних конфліктів», «Про закони та звичаї сухопутної війни» та «Про застосування до морської війни принципів Женевської конвенції 1864 року». Також важливою частиною є декларації, що забороняють використання певних видів зброї, наприклад, метання снарядів з повітряних куль або застосування отруйних газів. Хоча деякі з цих правил можуть здатися застарілими у сучасних умовах, вони все ще мають важливе значення для регулювання поведінки під час конфліктів. Наприклад, вони становлять основу для визначення порушень міжнародного гуманітарного права,

таких як учинення злочинів проти людяності. Таким чином, Гаазьке право залишається актуальним і важливим навіть у сучасному світі, де динаміка військових конфліктів постійно змінюється.

Окремо слід зазначити роль стандартів Ради Європи щодо захисту прав осіб, у тому числі в умовах війни, іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації. Провідним документом у цій сфері є Європейська конвенція з прав людини 1950 р. Парламентською асамблеєю та Комітетом міністрів Ради Європи Рекомендація вироблено низку рекомендацій, які стосуються забезпечення прав людини в умовах збройних конфліктів, зокрема: Рекомендація ПАРЄ 1877 (2009) «Забуті люди Європи: захист прав людини осіб, переміщених на тривалий час» від 24 червня 2009 р.; Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи (2006) 6 державам-членам щодо внутрішньо переміщених осіб від 5 квітня 2006 р. та Резолюція ПАРЄ 1708 (2010). Вирішення питань, що стосуються майна біженців та переміщених осіб» (принципи Пінейру) від 2010 р.; Резолюція ПАРЄ № 1438 (2005) «Свобода преси й умови роботи журналістів у зонах конфліктів» від 2005 р. та Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R (96) 4 «Про захист журналістів за умов конфліктів і тиску» від 1996 р. та багато інших.

Серед ключових документів Ради Європи, які стосуються російської агресії проти України, слід відзначити ряд резолюцій Парламентської асамблеї Ради Європи, прийнятих з 2014 року й подальших. Ці резолюції відображають важливі аспекти конфлікту та його гуманітарні наслідки. Зокрема: Резолюція ПАРЄ 1988 (2014) «Останні події в Україні: виклики функціонуванню демократичних інститутів»; Резолюція ПАРЄ 2028 (2015) «Гуманітарне становище українських біженців та переміщених осіб»; Резолюція ПАРЄ 2067 (2015) та Рекомендація 2076 (2015) «Особи, зниклі безвісти під час конфлікту в Україні»; Резолюція ПАРЄ 2112 (2016) та Рекомендація 2090 (2016) «Стурбованість гуманітарною ситуацією стосовно осіб, полонених під час війни в Україні»; Резолюція ПАРЄ 2132 (2016) «Політичні наслідки російської агресії в Україні»; Резолюція ПАРЄ 2133 (2016) «Засоби правового захисту у випадках порушень прав людини на українських територіях, непідконтрольних українській владі»; Резолюція ПАРЄ 2145 (2017) «Функціонування демократичних інститутів в Україні»; Резолюція 2198 (2018) та Рекомендація 2119 (2018) «Гуманітарні наслідки війни в Україні»; Резолюція ПАРЄ 2231 (2018) «Українські громадяни, утримувані російською федерацією як політичні в'язні»; Резолюція ПАРЄ 2387 (2021) «Порушення прав людини, вчинені проти кримських татар у Криму»; Висновок ПАРЄ 300 (2022) «Наслідки агресії російської федерації проти України»; Резолюції ПАРЄ 2433 (2022) і 2436

(2022), Рекомендації 2228 (2022) і 2231 (2022) «Наслідки продовження агресії російської федерації проти України: роль і відповідь Ради Європи» та «Агресія російської федерації проти України: забезпечення відповідальності за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права та інші міжнародні злочини»; Резолюція ПАРЄ 2448 (2022) «Гуманітарні наслідки та внутрішня і зовнішня міграція у зв'язку з агресією російської федерації проти України»; Резолюція ПАРЄ 2463 (2022) «Подальша ескалація агресії російської федерації проти України»; Резолюція ПАРЄ 2482 (2023) «Правові та правозахисні аспекти агресії російської федерації проти України»; Резолюція ПАРЄ 2495 (2023) «Депортації та насильницькі переміщення українських дітей та інших цивільних осіб до російської федерації або на тимчасово окуповані території України: створення умов для їхнього безпечного повернення, припинення цих злочинів та покарання винних»; Резолюція ПАРЄ 2506 (2023) «Політичні наслідки агресії російської федерації проти України». Ці документи є важливими інструментами для реагування на конфлікт та захисту прав людини в Україні в умовах агресії з боку Російської Федерації.

Важливою реакцією Ради Європи на російську агресію є План дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова», затверджений Комітетом міністрів Ради Європи від 14 грудня 2022 (CM/Del/Dec(2022)1452/2.4). Запропоновані в Плані заходи, що ґрунтуються на стандартах Ради Європи, спрямовані на підтримку процесу відбудови та економічного відновлення в Україні з метою посилення стійкості українських державних установ, посилення демократичного управління і верховенства права та захисту основоположних прав громадян⁵. Зауважимо, що саме Рада Європи активно розробляла різноманітні документи та міжнародні стандарти, спрямовані на забезпечення прав і свобод осіб, які постраждали від російської агресії проти України.

3. *Інші нормативно-правові акти України*, що визначають процедуру введення воєнного стану; обов'язки органів публічної влади; гарантії основних прав і свобод; механізми контролю за діяльністю державних органів та моніторинг порушень прав людини в умовах воєнного стану тощо. Така система включає нормативно-правові акти чотирьох основних груп:

3.1. *Нормативно-правові акти, що регулюють питання безпеки і*

⁵План дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова», затверджени Комітетом міністрів Ради Європи від 14 грудня 2022 (CM/Del/Dec(2022)1452/2.4). URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>.

оборони в умовах воєнного стану: Закони України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., «Про оборону України» від 06.12.1991 р., «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р., «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 р., «Про боротьбу з тероризмом» від 20.06.2003 р. та ін.

3.2. Нормативно-правові акти, що визначають основи правових засобів захисту прав і свобод людини і громадянина: Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р., Закони України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р., «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 р., «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15.07.2021 р., «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 р., «Про інформацію» від 02.10.1992 р., «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р., «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. та ін.

3.3. Нормативно-правові акти, які регулюють правовий статус категорій осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ проти України: Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 року, Закони України «Про громадянство України» від 18.01.2001 р., «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 01.07.2010 р., «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21.03.1991 року, «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 р., «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 р., «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 р., «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» від 03.03.2022 р., «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» від 26.01.2022 р., «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12.07.2018 р., «Про Службу військового капеланства» від 30.11.2021 р., «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста» від 23.09.1997 р., «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 09.04.1992 р., «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р., «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р., «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 р., «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених

збройною агресією Російської Федерації проти України» від 23.02.2023 р., «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р., «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 р., «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 01.07.2010 р., «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 20.11.2012 р. та багато інших.

3.4. Нормативно-правові акти, що визначають правовий статус та регулюють функціонування органів публічної адміністрації та інших компетентних органів в умовах воєнного стану: Закони України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р., «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р., «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р., «Про військово-цивільні адміністрації» від 03.02.2015, «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р., «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р., «Про співробітництво територіальних громад» 17.06.2014 р., Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Примірного положення про центр надання адміністративних послуг» від 20 лютого 2013 р. № 118 тощо.

Ці нормативно-правові акти становлять основу для забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні. Проте, в умовах воєнного стану, виникає проблема дотримання балансу між захистом прав і свобод людини і громадянина та забезпеченням національної безпеки, що передбачає гарантування державних інтересів, у той час зберігаючи недоторканість основних можливостей особи. Перехід до такого режиму призводить до обмежень деяких прав і свобод людини і громадянина для забезпечення ефективної реакції на загрози зовнішньої агресії або внутрішньої нестабільності. Тож, проблема обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану охоплює ряд викликів, що вимагають уваги та ретельного аналізу з боку органів публічної влади:

1. Дотримання балансу між захистом національної безпеки та забезпеченням прав і свобод людини і громадянина. Важливо досягти ефективного захисту національної безпеки, уникнувши в той же час безпідставних обмежень прав та свобод особи.

2. Забезпечення відповідності міжнародним стандартам прав людини. Умови воєнного стану можуть створити передумови для порушення міжнародних стандартів, зокрема, щодо права на життя, свободу думки та віросповідання, свободу слова, справедливий судовий розгляд, а також права на недискримінацію.

3. Ризик зловживання владою в умовах воєнного стану, що може призвести до порушення прав людини та створення серйозних викликів

для правового режиму.

4. Прозорість та відповідальність функціонування органів публічної влади в умовах воєнного стану.

Конституція України та міжнародні договори містять норми, що стосуються захисту прав людини та застосовуються безперервно, включаючи період воєнного стану. Наприклад, відповідно до статті 64 Основного Закону України, у період дії воєнного стану не допускається обмеження прав і свобод, визначених у статтях 24, 25, 27-29, 40, 47, 51-63⁶.

Зокрема, важливо підкреслити незаперечність ряду основних прав та свобод, які гарантовані законодавством. Серед них: рівність перед законом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних переконань, релігійних поглядів, гендерної належності, етнічного походження та соціального статусу; право на громадянство і його зміну; недоторканість особи та право на життя; повага до гідності; свобода особистості та недоторканність; право на звернення до органів влади; житло як право; рівність у шлюбі та сім'ї; рівність дітей перед законом; право на судовий захист та компенсацію за збитки, завдані незаконними рішеннями; інформованість про свої права та обов'язки; невід'ємна презумпція невинуватості; право на відмову виконання незаконних розпоряджень; принцип не дублювання покарання за одне і те ж правопорушення; право на захист та відмову від свідчень⁷. Закріплення переліку прав, які залишаються непорушними, навіть у воєнний період, є важливою конституційною гарантією прав людини та громадянина. Цей аспект має критичне значення для забезпечення основних прав та свобод громадян у будь-який час. Саме повага до прав людини виступає запорукою державного авторитету як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Таким чином, розбудова держави на демократичних цінностях передбачає не лише проголошення, але й ефективне забезпечення прав людини в усіх умовах.

Згідно з положенням п. 5 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про правовий статус воєнного стану», указ Президента, що стосується введення воєнного стану, має включати повний перелік конституційних прав і свобод, які тимчасово обмежуються, з вказівкою на строк цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб, із зазначенням терміну їхньої дії. Наприклад, у п. 3 Указу Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 р. «Про введення воєнного стану в Україні» передбачено, що внаслідок введення в Україні воєнного стану

⁶ Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і доповн.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁷ Там само.

тимчасово можуть бути обмежені конституційні права та свободи людини і громадянина, передбачені у ст.ст. 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України⁸.

У разі введення воєнного стану можливе тимчасове обмеження окремих основних прав та свобод громадян. Серед можливих обмежень варто відзначити право на недоторканість житла; гарантовану конфіденційність листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; право на особисту та сімейну приватність; свободу слова та можливість висловлювати власні думки; участь у владних структурах та у проведенні референдумів; право на проведення мирних зібрань, мітингів, походів та демонстрацій; володіння, користування та розпорядження власністю, а також результатами творчої діяльності; можливість здійснювати підприємницьку діяльність; право на працю; право на страйк; а також право на освіту⁹. Такі обмеження є необхідними для досягнення наступних цілей: запобігання злочинності; проведення рятувальних операцій з метою захисту життя людей та майна; забезпечення інтересів національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку та економічного добробуту; захисту здоров'я громадян та інтересів інших осіб; запобігання незаконному розголошенню конфіденційної інформації тощо.

У сучасному світі обмеження прав і свобод людини є невід'ємним аспектом взаємовідносин особи та держави. Незважаючи на негативне сприйняття цих обмежень, вони впроваджуються з раціональних міркувань, таких як захист прав і свобод людини і громадянина від зловживань і підтримання громадської безпеки.

Важливо розрізняти обмеження прав людини та порушення прав людини, оскільки це різні поняття. Обидва поняття відображають взаємозв'язок між правовими нормами та реальними ситуаціями, що виникають у суспільстві. Однак обмеження прав людини є визнаним інструментом в сфері правозахисту, який передбачає, що певні права можуть бути обмежені за умови, що таке обмеження передбачене законом, має законну мету і є необхідним у демократичному суспільстві для захисту інших прав або загального блага. Наприклад, обмеження права на свободу слова може бути обґрунтованим у випадках, коли це необхідно для захисту громадської безпеки або запобігання вчиненню злочинів. З іншого боку, порушення прав людини відбувається, коли права людини порушуються або порушуються без належного законного

⁸ Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України №64/2022 від 24.02.2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

⁹ Маркович Х.М. Права і свободи людини в умовах воєнного стану: фокус пріоритетів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 95-99, с. 98.

обґрунтування або підстави. Порушення можуть включати такі дії, як незаконне затримання, тортури, цензура або дискримінація. Ці дії часто суперечать встановленим правовим нормам та міжнародним стандартам прав людини і можуть мати серйозні наслідки для жертв, а також для тих, хто вчиняє порушення.

У період дії воєнного стану важливо дотримуватися принципів демократії та прав людини при застосуванні обмежень прав громадян. Це вимагає, щоб такі обмеження були правовими та відповідали вимогам законодавства, а також супроводжувалися належними гарантіями правосуддя. Крім того, держава повинна забезпечувати широку інформаційну кампанію про мету та обсяг обмежень прав і забезпечувати контроль за їх застосуванням.

Обмеження прав і свобод людини і громадянина можна класифікувати наступним чином:

1. Обмеження основних прав людини. Зазвичай цей тип обмеження застосовується в особливих умовах, що відрізняються від звичайного стану суспільства, таких як надзвичайний стан, воєнний стан тощо. Проте введення такого стану не автоматично призводить до обмеження прав людини, і його вплив на реалізацію права має високі вимоги до обмежень.

2. Обмеження окремих прав людини. Зазвичай підстави для обмеження прав, які належать до цієї групи, передбачаються в тексті відповідного нормативно-правового акта або Конституції України. Наприклад, у Конституції України наводиться перелік можливих обставин, за яких можна обмежити це право. Таке правове регулювання діяльності органів публічної влади є відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Наприклад, згідно зі ст. 11 цієї Конвенції, право на свободу мирних зібрань може бути обмежене лише в обставинах, встановлених законом, і які є необхідними для забезпечення національної або громадської безпеки, запобігання порушенням чи злочинам, охорони здоров'я або моралі, а також для захисту прав і свобод інших осіб¹⁰.

Ще одним важливим аспектом, що визначає правомірний характер обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану, є те, що заходи, запроваджені органами публічної влади, не можуть впливати на сутність цих прав. Це означає, що не допускається «довільне втручання у здійснення належного особі суб'єктивного публічного права з боку публічної влади чи третіх осіб, які б могли утруднити або зовсім перешкодити досягненню мети, яка є предметом цього права (матеріальні

¹⁰ Council of Europe. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. URL: <https://rm.coe.int/1680063765>.

чи духовні блага, захищений інтерес)». У контексті воєнного стану додатковою вимогою є тимчасовий характер установлених обмежень. Згідно із Конституцією України під час введення воєнного стану необхідно вказати строк дії обмежень прав і свобод людини.

Під час обмежень прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану важливо враховувати наступні аспекти.

По-перше, обмеження повинні базуватися на законі, що передбачає не лише наявність відповідного нормативного акта, але й його відповідність принципам законності. Законність обмежень прав і свобод людини в умовах воєнного стану є основоположним принципом правової системи будь-якої держави. Цей принцип передбачає, що будь-яке обмеження прав і свобод громадян повинне мати чітке законне обґрунтування. Законність у даному контексті означає, що обмеження мають базуватися на чітких та точних нормативно-правових актах, що були прийняті відповідно до конституційних процедур та відповідають основним принципам правової держави.

По-друге, обмеження повинні мати чітку та обґрунтовану мету. Це означає, що вони мають відповідати реальним потребам суспільства та бути спрямовані на досягнення певних цілей, таких як забезпечення безпеки, захист здоров'я чи збереження громадського порядку. Одним із ключових елементів мети є забезпечення безпеки держави в умовах загрози військової агресії або внутрішнього конфлікту. Воєнний стан може спричинити підвищення ризиків для національної безпеки та громадського порядку. Ретельне визначення мети обмежень прав і свобод в умовах воєнного стану є важливим елементом для забезпечення їх правомірності та обґрунтованості, а також для збалансованого застосування заходів з метою забезпечення національної безпеки та захисту прав людини.

По-третє, обмеження повинні бути пропорційними у демократичному суспільстві. Це означає, що вони мають бути обмежені лише в міру, необхідну для досягнення визначених цілей, і не повинні бути більшими, ніж це вимагають обставини. Принцип пропорційності в контексті обмеження прав і свобод в умовах воєнного стану відіграє вирішальну роль у забезпеченні балансу між дотриманням національної безпеки та захистом прав людини. Це означає, що органи влади повинні обґрунтовувати необхідність і пропорційність застосованих заходів до ступеня загрози, яку вони призначені усунути.

У контексті воєнного стану ці принципи є особливо важливими, оскільки вони визначають межі, відповідно до яких можуть бути застосовані обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану.

Важливою перспективою у цій сфері є розвиток механізмів захисту прав людини та збереження правопорядку в умовах воєнного стану. Це може бути досягнуто через створення незалежних судових органів, моніторингових комітетів, а також використання міжнародних механізмів контролю та спостереження. Такі заходи спрямовані на забезпечення того, щоб урядові органи, виконуючи свої обов'язки, не порушували основні принципи правової держави та міжнародні зобов'язання у сфері прав людини. Такий підхід забезпечує збереження демократичних принципів у складних умовах воєнного конфлікту та захисту прав і свобод людини і громадянина.

Згідно із чинним законодавством, обмеження прав і свобод громадян в умовах воєнного стану мають обмежений за обсягом і часом характер і не розповсюджуються на визначені Конституцією України права громадян. Законодавство України та міжнародні правові акти передбачають можливість обмеження прав і свобод громадян лише в мірі, необхідній для забезпечення оборони країни та безпеки держави, і у тих межах, які вимагає загострення ситуації. Відповідні правові акти мають обов'язковий характер для застосування обмежень щодо прав і свобод осіб у період воєнного стану.

Згідно з Конституцією України громадяни мають право здійснювати дії, спрямовані на захист їхніх прав і свобод. Серед таких дій можна відзначити: захист власного життя та здоров'я, а також життя і здоров'я інших осіб від незаконних посягань; участь у політичних партіях та громадських організаціях для захисту власних прав і свобод; проведення зборів, мітингів та демонстрацій; направлення індивідуальних або колективних письмових звернень до державних органів; захист своїх прав і свобод у суді; звернення за захистом до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; звернення за захистом до відповідних міжнародних установ або органів.

Ці механізми захисту прав, свобод та інтересів людини класифікуються як: захист органами державної влади (адміністративна форма); захист громадськими організаціями (громадська форма); самооборона; використання конституційного права на звернення; діяльність органів внутрішніх справ; судовий захист і контроль тощо. Кожен із цих варіантів має свої особливості та спрямований на захист прав і свобод громадян в умовах воєнного стану.

Так, захист органами публічної влади передбачає втручання державних органів для захисту прав та свобод громадян. Він включає дії владних структур з метою вирішення конкретних ситуацій, пов'язаних з порушенням прав людини, наданням консультацій, видачею рішень, а також вживанням адміністративних заходів для відновлення порушених

прав. У свою чергу, громадські організації виступають як посередники між громадянами та державними органами. Вони можуть включати правозахисні організації, благодійні фонди, об'єднання громадян тощо. Громадські організації надають правову допомогу, консультують та підтримують громадян у вирішенні правових питань. Самозахист включає право громадян використовувати всі доступні законні засоби для захисту своїх прав від будь-яких порушень і може включати звернення до правоохоронних органів, участь у судових процедурах, публічні акції, а також інші дії, спрямовані на відновлення прав. Іншою формою захисту є звернення. Громадяни мають право звертатися до органів влади з питань, які стосуються їхніх прав та інтересів. Це може бути звернення до Президента, парламенту, місцевих органів влади.

Органи прокуратури виконують контроль за додержанням законності та прав громадян. Вони можуть проводити перевірки, ініціювати судові процедури, виносити накази та здійснювати інші заходи для захисту прав і законних інтересів громадян. Національна поліція забезпечує правопорядок та безпеку громадян шляхом проведення слідства, затримання правопорушників та забезпечення безпеки громадян.

Судова система забезпечує правовий захист громадян шляхом розгляду справ та виносить судові рішення на підставі закону. Суди мають право приймати обґрунтовані рішення та накладати справедливі судові санкції у разі порушення прав та свобод громадян.

Забезпечення правового захисту та відновлення прав і свобод людини і громадянина у період воєнного конфлікту є надзвичайно складним завданням, що вимагає врахування основних принципів міжнародного права та європейських норм. Україна, ратифікувавши Європейську конвенцію про захист прав людини, зобов'язана дотримуватися цих принципів у всіх сферах діяльності, зокрема у сфері захисту прав людини в умовах воєнного конфлікту.

Основні напрями правового захисту та відновлення прав людини і основоположних свобод в умовах подолання наслідків війни включають наступні елементи:

1. Правовий захист та відновлення прав на житло. Цей аспект передбачає захист прав громадян на житло та компенсацію будь-яких збитків, заподіяних внаслідок бойових дій. Це може включати відновлення житлових приміщень, що були пошкоджені або знищені під час воєнних дій, а також забезпечення можливості громадянам повернутися до своїх домівок або отримати відшкодування за втрати житла.

2. Правовий захист та відновлення прав громадян, що проживають

на тимчасово окупованих територіях. Це передбачає гарантування правового статусу і безпеки цивільного населення, що знаходиться у зоні активних бойових дій або на тимчасово окупованих територіях. Такі дії можуть включати захист від будь-яких форм насильства, дискримінації чи порушення прав людини.

3. Правовий захист та відновлення прав людини і громадянина, порушених під час активних бойових дій. Цей аспект передбачає забезпечення доступу до судового захисту для осіб, чії права були порушені під час активних бойових дій. Крім того, це може включати компенсацію завданих збитків, медичну допомогу та інші форми підтримки для постраждалих.

4. Правовий захист та відновлення прав громадян, які виїхали за межі держави. Цей аспект передбачає гарантування прав громадян, які змушені були залишити Україну через військовий конфлікт або інші складні обставини. Це може включати правовий захист їхніх прав як біженців або іммігрантів, а також надання допомоги в їхній новій країні проживання.

5. Правовий захист та відновлення прав депортованих (примусово переміщених) на територію країни-агресора громадян. Це передбачає захист прав громадян, яких було депортовано або примусово переміщено на територію РФ чи Білорусі. Це може включати правову підтримку в їхній боротьбі за повернення на територію України, захист їхніх прав на місці проживання та надання допомоги в складних життєвих обставинах.

Наукові підходи до систематизації заходів у сфері правового захисту та відновлення прав людини і основоположних свобод у умовах подолання наслідків війни включають розподіл на декілька видів. Адміністративно-правові заходи включають нормативно-правову регламентацію, визначення процедур та відповідальність посадових осіб. Цивільно-правові заходи охоплюють визнання прав і свобод, припинення порушень, компенсацію шкоди та припинення договірних зобов'язань.

У сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану, адміністративно-правові засоби мають надзвичайно важливе значення. Ці засоби відрізняються розмаїттям та можуть бути застосовані з метою відновлення порушених прав і свобод. Найбільш поширеними з них є:

– встановлення спеціального правового статусу. Цей засіб передбачає надання особі певних прав та обов'язків у зв'язку з її правовим статусом.

– поновлення правового становища. За допомогою адміністративно-правових процедур може бути відновлено порушене або обмежене правове становище особи до попереднього рівня.

- припинення дій, які порушують права і свободи. Це включає прийняття заходів з боку органів публічної влади для припинення будь-яких дій чи рішень, які призводять до порушення прав і свобод громадян.

- адміністративні процедури визнання юридичних фактів. Цей засіб передбачає визнання фактів, які мають значення для відновлення правового становища особи, постраждалої внаслідок воєнного конфлікту.

Ці адміністративно-правові засоби є важливими інструментами для забезпечення ефективного захисту та відновлення прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану.

У свою чергу цивільно-правові заходи охоплюють широкий спектр дій, спрямованих на відновлення порушених прав та надання компенсації за завдані збитки. Основні аспекти цих заходів включають:

- визнання прав і свобод, що передбачає визнання можливостей, що були порушені внаслідок воєнних дій на території України. Це може включати право на життя, свободу, недоторканість тощо.

- припинення порушень, що передбачає прийняття заходів для припинення подальших порушень прав та свобод і включає ухвалення адміністративних чи судових рішень щодо заборони незаконних дій, що порушують права громадян;

- компенсація шкоди, що може включати виплату грошової компенсації, відшкодування матеріальних та моральних збитків, відновлення майна чи інші форми компенсації.

- припинення договірних зобов'язань. У випадках, коли воєнний конфлікт чи військові дії ускладнюють виконання договірних зобов'язань, може бути необхідне припинення або призупинення таких зобов'язань. Це може включати припинення платежів, виконання умов договору або перегляд умов контракту у зв'язку зі зміною обставин.

Адміністративно-правові та цивільно-правові заходи є необхідними інструментами у забезпеченні прав людини та громадянина в умовах воєнного конфлікту або кризових ситуацій. Вони є ключовими механізмами для відновлення порушених прав та надання компенсації за завдані збитки, а також для запобігання подальшим порушенням прав та свобод.

Повномасштабна збройна агресія РФ проти України не лише суттєво вплинула на реалізацію прав людини на захист, але й нині є практично основним джерелом порушення прав і свобод громадян, що завдає матеріальну та моральну шкоду особам, порушуючи та руйнуючи їхній звичний спосіб життя. Наразі неможливо притягти до відповідальності всіх винних осіб, оскільки військова агресія з боку Росії не припиняється. Проте всі факти порушення прав та свобод громадян

повинні бути ретельно зафіксовані.

Один із найефективніших засобів подолання проблем, пов'язаних із забезпеченням прав і свобод людини і громадянина, полягає у використанні ефективного правового регулювання відносин у цій сфері. Тому не випадково був створений збірник нормативно-правових актів, що стосуються забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану. У ньому викладені основні міжнародні та національні нормативно-правові акти, що регулюють відносини у цій сфері. Він адресований здобувачам вищої освіти та науково-педагогічним працівникам юридичних закладів вищої освіти, проте матеріали також будуть корисними іншим зацікавленим особам – практикуючим фахівцям, активістам громадських організацій та громадянам України, які постраждали внаслідок збройної агресії Росії проти України.

Представлення матеріалу у такій послідовності максимально сприяє швидкому доступу до необхідної інформації. Систематизована робота з документами спрощує процес вивчення юридичних дисциплін і сприяє формуванню правової свідомості та культури у майбутніх фахівців-юристів.

Щиро сподіваємось, що цей збірник стане корисним довідником для всіх зацікавлених у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану!

Частина I
КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ: ПРАВА І СВОБОДИ
ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)

(витяг)

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Розділ II ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І
ГРОМАДЯНИНА

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням

пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

{Офіційне тлумачення положення статті 24 див. в Рішенні Конституційного Суду № 9-рп/2012 від 12.04.2012}

Стаття 25. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство.

Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі.

Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.

Стаття 26. Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом.

Стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинів чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правничою допомогою захисника.

{Частина четверта статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VIII від 02.06.2016}

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

{Офіційне тлумачення положення частини першої статті 32 див. в Рішенні Конституційного Суду № 2-рп/2012 від 20.01.2012}

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

{Офіційне тлумачення положення частини другої статті 32 див. в Рішенні Конституційного Суду № 2-рп/2012 від 20.01.2012}

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на

вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

{Офіційне тлумачення положення частини другої статті 34 див. в Рішенні Конституційного Суду № 2-рп/2012 від 20.01.2012}

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

{Офіційне тлумачення положення частини третьої статті 34 див. в Рішенні Конституційного Суду № 2-рп/2012 від 20.01.2012}

Стаття 35. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою.

Стаття 36. Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів.

Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Усі об'єднання громадян рівні перед законом.

Стаття 37. Утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються.

Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань.

Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях.

Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку.

Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

{Офіційне тлумачення положення частини першої статті 38 див. в Рішенні Конституційного Суду № 7-рп/99 від 06.07.99}

Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.

Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

{Офіційне тлумачення положення частини першої статті 39 див. в Рішенні Конституційного Суду № 4-рп/2001 від 19.04.2001}

Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку - з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Стаття 40. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів,

що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом.

Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом.

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монополією на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом.

Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан.

Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну

плату, не нижчу від визначеної законом.

Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення.

Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.

Стаття 44.Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей.

Ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку.

Заборона страйку можлива лише на підставі закону.

Стаття 45.Кожен, хто працює, має право на відпочинок.

Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом.

Стаття 46. Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Стаття 47. Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Стаття 48. Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Стаття 49. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та

медичне страхування.

Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності.

{Офіційне тлумачення положення частини третьої статті 49 див. в Рішенні Конституційного Суду № 10-рп/2002 від 29.05.2002}

Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Стаття 50. Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Стаття 51. Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.

Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків.

Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

Стаття 52. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

{Офіційне тлумачення положень частини третьої статті 53 див. в Рішенні Конституційного Суду № 5-рп/2004 від 04.03.2004}

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної

мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Стаття 54. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зав'язків України зі світовим співтовариством.

Культурна спадщина охороняється законом.

Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

{Офіційне тлумачення частини першої статті 55 див. в Рішенні Конституційного Суду № 9-зп від 25.12.97}

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

{Офіційне тлумачення частини другої статті 55 див. в Рішеннях Конституційного Суду № 6-зп від 25.11.97, № 19-рп/2011 від 14.12.2011}

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом.

{Статтю 55 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1401-VIII від 02.06.2016}

Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

{Частина п'ята статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VIII від 02.06.2016}

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Стаття 56. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Стаття 57. Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.

Стаття 58. Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

{Офіційне тлумачення частини першої статті 58 див. в Рішенні Конституційного Суду № 1-рп/99 від 09.02.99}

Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення.

{Офіційне тлумачення статті 58 див. в Рішеннях Конституційного Суду № 1-зп від 13.05.97, № 6-рп/2000 від 19.04.2000}

Стаття 59. Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

{Частина перша статті 59 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VIII від 02.06.2016}

{Офіційне тлумачення частини першої статті 59 див. в Рішенні Конституційного Суду № 13-рп/2000 від 16.11.00}

{Офіційне тлумачення положення частини першої статті 59 див. в Рішенні Конституційного Суду № 23-рп/2009 від 30.09.2009}

{Частину другу статті 59 виключено на підставі Закону № 1401-VIII від 02.06.2016}

Стаття 60. Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази.

За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність.

Стаття 61. Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер.

Стаття 62. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

{Офіційне тлумачення положення частини третьої статті 62, відповідно до якого обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, див. в Рішенні Конституційного Суду № 12-рп/2011 від 20.10.2011}

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Стаття 63. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Стаття 64. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

{Офіційне тлумачення статті 64 див. в Рішенні Конституційного Суду № 9-зп від 25.12.97}

Стаття 65. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

Стаття 66. Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки.

Стаття 67. Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.

Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом.

Стаття 68. Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

Конституція України
прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України
28 червня 1996 року

Частина II
МІЖНАРОДНІ АКТИ З ПИТАНЬ ПРАВ І СВОБОД
ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ

*(Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН
від 10 грудня 1948 року)*

(витяг)

Стаття 1. Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.

Стаття 2. Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті.

Стаття 3. Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

Стаття 6. Кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності.

Стаття 7. Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом. Усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації.

Стаття 12. Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 13.

1. Кожна людина має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави.

2. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну.

Стаття 14. Кожна людина має право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком. Це право не може бути

використане в разі переслідування, яке в дійсності ґрунтується на вчиненні неполітичного злочину, або діяння, що суперечить цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 15.

1. Кожна людина має право на громадянство.
2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства або права змінити своє громадянство.

**КОНВЕНЦІЯ
ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ
І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД**

(Зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року, Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року)

Уряди держав – членів Ради Європи, які підписали цю Конвенцію, беручи до уваги Загальну декларацію прав людини, проголошену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року, беручи до уваги те, що ця Декларація має на меті забезпечити загальне та ефективно визнання і додержання проголошених у ній прав,

беручи до уваги те, що метою Ради Європи є досягнення тіснішого єднання між її членами і що одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод,

знову підтверджуючи свою глибоку віру в ті основоположні свободи, які становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі і які найкращим чином забезпечуються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки спільному розумінню і додержанню прав людини, від яких вони залежать,

сповнені рішучості, як уряди європейських держав, що є однодумцями і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи і верховенства права, зробити перші кроки для забезпечення колективного гарантування певних прав, проголошених у Загальній декларації, домовилися про таке:

Стаття 1. Зобов'язання поважати права людини

Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції.

Розділ I. Права і свободи

Стаття 2. Право на життя

1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на

порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

- a) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
- b) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
- c) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.

Стаття 3. Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 4. Заборона рабства і примусової праці.

1. Нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані.
2. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю.
3. Для цілей цієї статті значення терміна «примусова чи обов'язкова праця» не поширюється:

a) на будь-яку роботу, виконання якої зазвичай вимагається під час призначеного згідно з положеннями статті 5 цієї Конвенції тримання в умовах позбавлення свободи або під час умовного звільнення;

b) на будь-яку службу військового характеру або - у випадку, коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, - службу, яка вимагається замість обов'язкової військової служби;

c) на будь-яку службу, що вимагається у випадку надзвичайної ситуації або стихійного лиха, яке загрожує життю чи благополуччю суспільства;

d) на будь-яку роботу чи службу, яка є частиною звичайних громадянських обов'язків.

Стаття 5. Право на свободу та особисту недоторканність.

1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

a) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

b) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

c) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;

e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних

захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

2. Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Стаття 6. Право на справедливий суд

1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або - тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, - коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

2. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

a) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;

b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

c) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або - за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу

безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;

d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

e) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, - одержувати безоплатну допомогу перекладача.

Стаття 7. Ніякого покарання без закону

1. Нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним правом. Також не може бути призначене суворіше покарання ніж те, що підлягало застосуванню на час вчинення кримінального правопорушення.

2. Ця стаття не є перешкодою для судового розгляду, а також для покарання будь-якої особи за будь-яку дію чи бездіяльність, яка на час її вчинення становила кримінальне правопорушення відповідно до загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями.

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 9. Свобода думки, совісті і релігії

1. Кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно.

2. Свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і

відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Стаття 11. Свобода зібрань та об'єднання

1. Кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів.

2. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави.

Стаття 12. Право на шлюб

Чоловік і жінка, що досягли шлюбного віку, мають право на шлюб і створення сім'ї згідно з національними законами, які регулюють здійснення цього права.

Стаття 13. Право на ефективний засіб юридичного захисту

Кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Стаття 14. Заборона дискримінації

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою - статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

Стаття 15. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації

1. Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

2. Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7.

3. Будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це право на відступ від своїх зобов'язань, у повному обсязі інформує Генерального

секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини їх вжиття. Вона також повинна повідомити Генерального секретаря Ради Європи про час, коли такі заходи перестали застосовуватися, а положення Конвенції знову застосовуються повною мірою.

Стаття 16. Обмеження політичної діяльності іноземців

Жодне з положень статей 10, 11 і 14 не може розглядатись як таке, що забороняє Високим Договірним Сторонам встановлювати обмеження на політичну діяльність іноземців.

Стаття 17. Заборона зловживання правами

Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції.

Стаття 18. Межі застосування обмежень прав

Обмеження, дозволені згідно з цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, не застосовуються для інших цілей ніж ті, для яких вони встановлені.

Розділ II. Європейський суд з прав людини

Стаття 19. Створення Суду

Для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї створюється Європейський суд з прав людини, який далі називається «Суд». Він функціонує на постійній основі.

Стаття 20. Кількість суддів

Суд складається з такої кількості суддів, яка відповідає кількості Високих Договірних Сторін.

Стаття 21. Посадові критерії

1. Судді повинні мати високі моральні якості, а також мати кваліфікацію, необхідну для призначення на високу суддівську посаду, чи бути юристами з визнаним рівнем компетентності.

2. Судді беруть участь у роботі Суду в особистій якості.

3. Упродовж строку своїх повноважень судді не можуть займатися жодною діяльністю, що є не сумісною з їхньою незалежністю, безсторонністю або з вимогами щодо виконання посадових обов'язків на постійній основі; усі питання, що виникають внаслідок застосування цього пункту, вирішуються Судом.

Стаття 22. Вибори суддів

Судді обираються Парламентською Асамблеєю від кожної Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів за списком з трьох кандидатів, запропонованих відповідною Високою Договірною Стороною. (стаття 22 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 23. Строк повноважень і звільнення з посади

1. Судді обираються строком на дев'ять років. Вони не можуть бути

переобрані.

2. Строк повноважень суддів спливає, коли вони досягають 70-річного віку.

3. Судді обіймають посаду доти, доки їх не замінять. Проте вони продовжують вести ті справи, які вже є в їхньому провадженні.

4. Жодний суддя не може бути звільнений з посади, якщо тільки інші судді більшістю у дві третини голосів не ухваллять рішення про його невідповідність установленим вимогам. (стаття 23 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 24. Канцелярія і доповідачі

1. Суд має канцелярію, функції та організація якої визначені Регламентом Суду.

2. Коли Суд засідає у складі одного судді, Суду надають допомогу доповідачі, які діють під керівництвом Голови Суду. Вони входять до складу канцелярії Суду. (стаття 24 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 25. Пленарні засідання Суду

Суд на пленарних засіданнях:

а) обирає Голову Суду та одного чи двох заступників Голови Суду строком на три роки; вони можуть бути переобрані;

б) створює палати на встановлений строк;

с) обирає голів палат; вони можуть бути переобрані;

д) приймає Регламент Суду;

е) обирає Секретаря Суду та одного чи більше заступників Секретаря;

ф) звертається з будь-яким клопотанням згідно з пунктом 2 статті 26. (стаття 25 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 26. Одноособовий склад Суду, комітети, палати та Велика палата

1. Для розгляду переданих йому справ Суд засідає у складі одного судді, комітетами у складі трьох суддів, палатами у складі семи суддів і Великою палатою у складі сімнадцяти суддів. Палати Суду створюють комітети на встановлений строк.

2. За клопотанням пленарного засідання Суду Комітет Міністрів може, одноставним рішенням і на встановлений строк, зменшити кількість суддів у палатах до п'яти.

3. Коли суддя засідає одноособово, він не розглядає жодної заяви проти Високої Договірної Сторони, від якої цього суддю було обрано.

4. Суддя, обраний від Високої Договірної Сторони, яка є стороною у справі, є ex officio членом палати або Великої палати. У разі відсутності такого судді або якщо він не може брати участь у засіданнях, Голова Суду вибирає зі списку, поданого заздалегідь цією Стороною, особу, яка засідає як суддя.

5. До складу Великої палати входять також Голова Суду, заступники Голови, голови палат та інші судді, яких визначено відповідно до Регламенту Суду. Якщо справа передається до Великої палати згідно зі статтею 43, у Великій палаті не може засідати жодний суддя з палати, яка постановила

рішення у справі, за винятком голови палати і судді, який засідав від заінтересованої Високої Договірної Сторони. (стаття 26 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 27. Компетенція суддів, які засідають одноособово

1. Суддя, який засідає одноособово, може оголосити неприйнятною або вилучити з реєстру справ заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення.

2. Це рішення є остаточним.

3. Якщо суддя, який засідає одноособово, не оголошує заяву неприйнятною або не вилучає її з реєстру справ, то цей суддя передає її до комітету або палати для подальшого розгляду. (Конвенцію доповнено новою статтею 27 згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 28. Компетенція комітетів

1. Стосовно заяви, поданої згідно зі статтею 34, комітет може одноставним голосуванням:

а) оголосити її неприйнятною або вилучити її з реєстру справ, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення; або

б) оголосити її прийнятною і одночасно постановити рішення по суті, якщо покладене в основу справи питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї є предметом усталеної практики Суду.

2. Рішення та рішення по суті, передбачені пунктом 1, є остаточними.

3. Якщо суддя, обраний від Високої Договірної Сторони, яка є стороною у справі, не є членом комітету, комітет може на будь-якій стадії провадження запросити цього суддю зайняти місце одного з членів комітету, беручи до уваги всі відповідні чинники, у тому числі те, чи заперечувала ця Сторона проти застосування процедури, передбаченої підпунктом «b» пункту 1. (стаття 28 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 29. Рішення палат щодо прийнятності та суті заяв

1. Якщо згідно зі статтею 27 чи статтею 28 не прийнято жодного рішення, або згідно зі статтею 28 не постановлено жодного рішення по суті, палата приймає рішення щодо прийнятності та суті індивідуальних заяв, поданих згідно зі статтею 34. Рішення щодо прийнятності може бути прийняте окремо.

2. Палата приймає рішення щодо прийнятності та суті міждержавних заяв, поданих згідно зі статтею 33. Рішення щодо прийнятності приймається окремо, якщо Суд за виняткових обставин не вирішить інакше. (стаття 29 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 30. Відмова від розгляду справи на користь Великої палати

Якщо справа, яку розглядає палата, порушує істотні питання щодо тлумачення Конвенції чи протоколів до неї або якщо вирішення питання, яке вона розглядає, може мати наслідком несумісність із рішенням, постановленим Судом раніше, палата може в будь-який час до постановлення свого рішення відмовитися від розгляду справи на користь Великої палати, якщо жодна зі сторін у справі не заперечує проти цього.

Стаття 31. Повноваження Великої палати

Велика палата:

а) приймає рішення щодо заяв, поданих згідно зі статтею 33 чи статтею 34, якщо палата відмовляється від розгляду справи згідно зі статтею 30 або якщо справу було передано їй на розгляд згідно зі статтею 43;

б) приймає рішення з питань, поданих Суду Комітетом Міністрів згідно з пунктом 4 статті 46; та

с) розглядає запити про надання консультативних висновків, подані згідно зі статтею 47. (стаття 31 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 32. Юрисдикція Суду

1. Юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї, подані йому на розгляд відповідно до статей 33, 34, 46 і 47.

2. У випадку виникнення спору щодо юрисдикції Суду спір вирішує сам Суд. (стаття 32 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 33. Міждержавні справи

Будь-яка Висока Договірна Сторона може передати на розгляд Суду питання про будь-яке порушення положень Конвенції та протоколів до неї, яке допущене, на її думку, іншою Високою Договірною Стороною.

Стаття 34. Індивідуальні заяви

Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права.

Стаття 35. Умови прийнятності

1. Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні.

2. Суд не розглядає жодної індивідуальної заяви, поданої згідно зі статтею 34, якщо вона:

а) є анонімною; або

б) за своєю суттю є ідентичною до заяви, що вже була розглянута Судом чи була подана на розгляд до іншого міжнародного органу розслідування чи врегулювання, і якщо вона не містить нових фактів у справі.

3. Суд оголошує непринятною будь-яку індивідуальну заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо він вважає:

а) що ця заява несумісна з положеннями Конвенції або протоколів до неї, явно необґрунтована або є зловживанням правом на подання заяви; або

б) що заявник не зазнав суттєвої шкоди, якщо тільки повага до прав

людини, гарантованих Конвенцією і протоколами до неї, не вимагає розгляду заяви по суті, а також за умови, що на цій підставі не може бути відхилена жодна справа, яку національний суд не розглянув належним чином.

4. Суд відхиляє будь-яку заяву, яку він вважає неприйнятною згідно з цією статтею. Він може зробити це на будь-якій стадії провадження у справі. (стаття 35 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 36. Участь третьої сторони

1. У всіх справах, які розглядає палата або Велика палата, Висока Договірна Сторона, громадянин якої є заявником, має право подавати свої письмові зауваження і брати участь у слуханнях.

2. В інтересах належного здійснення правосуддя Голова Суду може запропонувати будь-якій Високій Договірній Стороні, яка не є стороною в судовому розгляді, чи будь-якій заінтересованій особі, яка не є заявником, подати свої письмові зауваження або взяти участь у слуханнях.

3. У всіх справах, які розглядає палата або Велика палата, Комісар Ради Європи з прав людини має право подавати свої письмові зауваження і брати участь у слуханнях. (стаття 36 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 37. Вилучення заяв з реєстру справ

1. Суд може на будь-якій стадії провадження у справі прийняти рішення про вилучення заяви з реєстру, якщо обставини дають підстави дійти висновку:

- a) що заявник не має наміру далі підтримувати свою заяву; або
- b) що спір уже вирішено; або
- c) що на будь-якій іншій підставі, встановленій Судом, подальший розгляд заяви не є виправданим.

Проте Суд продовжує розгляд заяви, якщо цього вимагає повага до прав людини, гарантованих Конвенцією та протоколами до неї.

2. Суд може прийняти рішення про поновлення заяви в реєстрі справ, якщо він вважає, що це виправдано обставинами.

Стаття 38. Розгляд справи

Суд розглядає справу разом з представниками сторін і, у разі необхідності, проводить розслідування, для ефективного здійснення якого заінтересовані Високі Договірні Сторони створюють усі необхідні умови. (стаття 38 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 39. Досягнення дружнього врегулювання

1. На будь-якій стадії провадження Суд може надати себе у розпорядження заінтересованих сторін для забезпечення дружнього врегулювання спору на основі поваги до прав людини, як їх визначає Конвенція та протоколи до неї.

2. Процедура, що здійснюється відповідно до пункту 1, є конфіденційною.

3. У разі досягнення дружнього врегулювання Суд вилучає справу з реєстру, прийнявши рішення, яке містить лише стислий виклад фактів і

досягнутого вирішення.

4. Це рішення передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за виконанням умов дружнього врегулювання, викладених у рішенні. (стаття 39 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 40. Слухання у відкритому засіданні та доступ до документів

1. Слухання проводяться у відкритому засіданні, якщо Суд за виняткових обставин не вирішить інакше.

2. Доступ до документів, переданих до канцелярії, є відкритим, якщо Голова Суду не вирішить інакше.

Стаття 41. Справедлива сатисфакція

Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.

Стаття 42. Рішення палат

Рішення палат стають остаточними відповідно до пункту 2 статті 44.

Стаття 43. Передання справи на розгляд Великої палати

1. Упродовж трьох місяців від дати ухвалення рішення палатою будь-яка сторона у справі може, у виняткових випадках, звернутися з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати.

2. Колегія у складі п'яти суддів Великої палати приймає таке клопотання, якщо справа порушує серйозне питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї або важливе питання загального значення.

3. Якщо колегія приймає клопотання, Велика палата вирішує справу шляхом постановлення рішення.

Стаття 44. Остаточні рішення у справі

1. Рішення Великої палати є остаточним.

2. Рішення палати стає остаточним:

а) якщо сторони заявляють, що вони не звертатимуться з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати; або

б) через три місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання про передання справи на розгляд Великої палати не було заявлено; або

с) якщо колегія Великої палати відхиляє клопотання про передання справи на розгляд Великої палати згідно зі статтею 43.

3. Остаточне рішення опубліковується.

Стаття 45. Умотивованість рішень у справі та ухвал

1. Рішення у справі, а також ухвали про прийнятність або неприйнятність заяв мають бути вмотивовані.

2. Якщо рішення у справі повністю або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право викласти окрему думку.

Стаття 46. Обов'язкова сила рішень та їх виконання

1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

2. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням.

3. Якщо Комітет Міністрів вважає, що нагляд за виконанням остаточного рішення ускладнений проблемою тлумачення рішення, він може звернутися до Суду з метою надання відповідного роз'яснення. Рішення про звернення ухвалюється більшістю у дві третини голосів представників, які мають право засідати в Комітеті.

4. Якщо Комітет Міністрів вважає, що Висока Договірна Сторона відмовляється виконувати остаточне рішення у справі, в якій вона є стороною, він може, після формального повідомлення цієї Сторони і шляхом ухвалення рішення більшістю у дві третини голосів представників, які мають право засідати в Комітеті, звернутися до Суду з питанням про додержання цієї Стороною свого зобов'язання згідно з пунктом 1.

5. Якщо Суд встановлює порушення пункту 1, він передає справу Комітетові Міністрів з метою визначення заходів, яких необхідно вжити. Якщо Суд не встановлює порушення пункту 1, він передає справу Комітетові Міністрів, який приймає рішення про закриття розгляду справи. (стаття 46 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 47. Консультативні висновки

1. Суд може, на запит Комітету Міністрів, надавати консультативні висновки з правових питань, які стосуються тлумачення Конвенції та протоколів до неї.

2. Такі висновки не поширюються на питання, що стосуються змісту чи обсягу прав і свобод, визначених у розділі I Конвенції та протоколах до неї, чи на будь-які інші питання, які Суд або Комітет Міністрів може розглядати внаслідок будь-якого провадження, що може бути порушене відповідно до Конвенції.

3. Рішення Комітету Міністрів про подання запиту щодо консультативного висновку Суду ухвалюються більшістю голосів представників, які мають право засідати в Комітеті.

Стаття 48. Консультативна компетенція Суду

Суд вирішує, чи належить запит Комітету Міністрів щодо надання консультативного висновку до його компетенції, визначеної в статті 47.

Стаття 49. Умотивованість консультативних висновків

1. Консультативні висновки Суду мають бути вмотивовані.

2. Якщо консультативний висновок повністю або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право викласти окрему думку.

3. Консультативні висновки Суду передаються Комітетові Міністрів.

Стаття 50. Витрати на забезпечення діяльності Суду

Витрати на забезпечення діяльності Суду покладено на Раду Європи.

Стаття 51. Привілеї та імунітети суддів

Судді під час виконання своїх обов'язків користуються привілеями та імунітетами, передбаченими у статті 40 Статуту Ради Європи та угодах, укладених згідно з цією статтею Статуту.

Розділ III. Інші положення

Стаття 52. Запити Генерального секретаря

На запит Генерального секретаря Ради Європи будь-яка Висока Договірна Сторона надає роз'яснення стосовно того, яким чином її національне право забезпечує ефективне виконання будь-якого з положень цієї Конвенції.

Стаття 53. Гарантія визнаних прав людини

Ніщо в цій Конвенції не може тлумачитись як таке, що обмежує чи уневажнює будь-які права людини та основоположні свободи, які можуть бути визнані на підставі законів будь-якої Високої Договірної Сторони чи будь-якою іншою угодою, стороною якої вона є.

Стаття 54. Повноваження Комітету Міністрів

Ніщо в цій Конвенції не стоїть на перешкоді повноваженням Комітету Міністрів, наданим йому Статутом Ради Європи.

Стаття 55. Відмова від інших засобів урегулювання спорів

Високі Договірні Сторони погоджуються, що без спеціальної домовленості вони не користуватимуться існуючими між ними чинними договорами, конвенціями або деклараціями для вирішення - шляхом звернення - спору, який виникає внаслідок тлумачення або застосування цієї Конвенції, засобами врегулювання спорів, не передбаченими цією Конвенцією.

Стаття 56. Територіальне застосування

1. Будь-яка держава може при ратифікації чи будь-коли після цього заявити шляхом повідомлення Генеральному секретареві Ради Європи про те, що дія цієї Конвенції поширюється, з урахуванням пункту 4 цієї статті, на всі чи деякі з територій, за міжнародні відносини яких вона є відповідальною.

2. Дія Конвенції поширюється на територію або території, визначені в повідомленні, з тридцятого дня після отримання цього повідомлення Генеральним секретарем Ради Європи.

3. Однак положення цієї Конвенції застосовуються до таких територій з належним урахуванням місцевих вимог.

4. Будь-яка держава, яка зробила заяву відповідно до пункту 1 цієї статті, може будь-коли після цього оголосити від імені однієї або кількох територій, яких стосується заява, що вона визнає компетенцію Суду приймати скарги від окремих осіб, неурядових організацій або груп осіб згідно зі статтею 34 Конвенції.

Стаття 57. Застереження

1. Будь-яка держава може при підписанні цієї Конвенції або депонуванні своєї ратифікаційної грамоти зробити застереження стосовно будь-якого окремого положення Конвенції з огляду на те, що будь-який чинний на той час на її території закон не відповідає цьому положенню. Застереження загального характеру згідно із цією статтею не дозволяються.

2. Будь-яке застереження, зроблене згідно із цією статтею, має містити стислий виклад відповідного закону.

Стаття 58. Денонсація

1. Висока Договірна Сторона може денонсувати цю Конвенцію тільки зі впливом п'ятирічного строку від дати, коли вона стала її стороною, і через шість місяців після подання відповідного повідомлення Генеральному секретареві Ради Європи, який інформує про це інші Високі Договірні Сторони.

2. Така денонсація не звільняє заінтересовану Високу Договірну Сторону від її зобов'язань за цією Конвенцією стосовно будь-якого діяння, яке могло бути порушенням таких зобов'язань і могло бути здійснене нею до дати, від якої денонсація набирає чинності.

3. Будь-яка Висока Договірна Сторона, яка перестає бути членом Ради Європи, перестає бути і стороною цієї Конвенції на тих самих умовах.

4. Відповідно до положень попередніх пунктів, Конвенція може бути денонсована стосовно будь-якої території, на яку поширювалася її дія згідно із заявою, зробленою на підставі статті 56.

Стаття 59. Підписання і ратифікація

1. Ця Конвенція відкрита для підписання членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації. Ратифікаційні грамоти передаються на зберігання Генеральному секретареві Ради Європи.

2. До цієї Конвенції може приєднатися Європейський Союз.

3. Ця Конвенція набирає чинності після депонування десяти ратифікаційних грамот.

4. Стосовно будь-якого підписанта цієї Конвенції, що ратифікуватиме її після набрання нею чинності, Конвенція набирає чинності з дня депонування його ратифікаційної грамоти.

5. Генеральний секретар Ради Європи повідомляє всіх членів Ради Європи про набрання Конвенцією чинності, про Високі Договірні Сторони, які ратифікували її, та про подальше депонування ратифікаційних грамот.

Учинено в Римі 4 листопада 1950 року англійською і французькою мовами, обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігається в архіві Ради Європи. Генеральний секретар надсилає засвідчені копії цієї Конвенції кожному підписантові. (стаття 59 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

КОНВЕНЦІЯ ПРО ПОЛІПШЕННЯ ДОЛІ ПОРАНЕНИХ І ХВОРИХ У ДІЮЧИХ АРМІЯХ

(ВИТЯГ)

*{Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом ПВР УРСР
від 03.07.54}*

Преамбула

Нижчепідписані вповноважені Урядів, представлених на Дипломатичній конференції, яка проходила в Женеві з 21 квітня до 12 серпня 1949 року з метою перегляду Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 27 липня 1929 року, домовилися про таке:

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися та забезпечувати дотримання цієї Конвенції за будь-яких обставин.

Стаття 2

Крім положень, які виконуються в мирний час, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової чи повної окупації території держави однієї з Високих Договірних Сторін, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.

Хоча одна з держав, що перебувають у конфлікті, може не бути учасницею цієї Конвенції, держави, які є учасниками цієї Конвенції, залишаються зобов'язаними застосовувати її положення у своїх взаємовідносинах. Крім того, вони зобов'язані застосовувати положення Конвенції стосовно зазначеної вище держави, якщо остання приймає та застосовує її положення.

Стаття 3

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру та виникає на території держави однієї з Високих Договірних Сторін, кожна зі сторін конфлікту повинна застосовувати, як мінімум, такі положення:

1. За будь-яких обставин гуманно ставитися до осіб, які не беруть активної участі у воєнних діях, зокрема до тих осіб зі складу збройних сил, які склали зброю, а також тих, які припинили участь у воєнних діях у зв'язку з хворобою, пораненням, триманням під арештом чи з будь-якої іншої причини,

без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи вірування, статі, походження чи майнового стану чи будь-якими іншими аналогічними критеріями.

З цією метою заборонено зараз і надалі будь-коли та будь-де вчиняти стосовно зазначених вище осіб такі дії:

а) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;

б) захоплення заручників;

с) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе ставлення;

д) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Безстороння гуманітарна організація, така як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

Нейтральні держави за аналогією застосовують положення цієї Конвенції щодо поранених і хворих, а також медичного та духовного персоналу збройних сил конфлікту, прийнятих або інтернованих на території їхніх держав, а також знайдених померлих.

Стаття 5

До осіб, які знаходяться під захистом, але потрапили під владу супротивника, ця Конвенція застосовується до моменту їхньої остаточної репатріації.

Стаття 6

Крім угод, спеціально передбачених статтями 10, 15, 23, 28, 31, 36, 37 та 52, Високі Договірні Сторони можуть укласти інші спеціальні угоди з усіх питань, які, на їхню думку, доцільно врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна ні погіршувати становище поранених і хворих, а також медичного й духовного персоналу, визначене цією Конвенцією, ні обмежувати права, які вона їм надає.

Поранені та хворі, а також медичний і духовний персонал, продовжують користуватися привілеями, що випливають із таких угод, протягом усього часу застосування до них Конвенції, крім випадків, коли зазначені вище або укладені пізніше угоди містять чіткі положення, що їй суперечать, а також крім випадків, коли та чи інша сторона конфлікту вживає стосовно них більш сприятливих заходів.

Стаття 7

Поранені та хворі, а також медичний і духовний персонал за жодних обставин не можуть частково або цілком відмовлятися від прав, гарантованих їм цією Конвенцією та спеціальними угодами, зазначеними в попередній статті, якщо такі будуть.

Стаття 8

Ця Конвенція застосовується в співпраці та під контролем держав-покровительок, на яких покладено обов'язок охороняти інтереси сторін конфлікту. Із цією метою держави-покровительки можуть, крім свого дипломатичного та консульського персоналу, призначати делегатів із числа своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Призначення таких делегатів підлягає схваленню державою, в якій вони виконуватимуть свої обов'язки.

Сторони конфлікту сприяють, наскільки це максимально можливо, роботі представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок за будь-яких обставин не повинні виходити за межі своєї місії, визначеної цією Конвенцією. Вони, зокрема, повинні враховувати нагальні потреби безпеки держави, в якій вони виконують свої функції. Їхня діяльність може бути обмежена тільки як винятковий і тимчасовий захід, коли це вважається за необхідне у зв'язку з нагальними воєнними потребами.

Стаття 9

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарній діяльності, яку може здійснювати Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація для захисту поранених і хворих, а також медичного та духовного персоналу, і для надання їм допомоги, за згодою заінтересованих сторін конфлікту.

Стаття 10

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли погодитися довірити будь-якій організації, яка надає всі гарантії безсторонності й дієвості, обов'язки, що покладаються цією Конвенцією на держави-покровительки.

Якщо поранені та хворі або медичний і духовний персонал не мають користі або перестали мати користь із будь-яких причин від діяльності держави-покровительки або організації, передбаченої у викладеному вище першому абзаці, то держава, яка їх затримує, повинна звернутися до нейтральної держави або до такої організації з проханням узяти на себе функції, які згідно із цією Конвенцією виконує держава-покровителька, визначена сторонами конфлікту.

Якщо захист не можна організувати належним чином, то держава, що затримує осіб, які перебувають під захистом, звертається з проханням до гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, або приймає її пропозицію взяти на себе гуманітарні функції, які держави-покровительки виконують згідно із цією Конвенцією, за умови дотримання положень цієї статті.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, яку запросила відповідна держава або яка пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з усвідомленням відповідальності перед стороною конфлікту, від якої залежать особи, яких захищає ця Конвенція, а також зобов'язана надати достатні гарантії того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Жодний відступ від попередніх положень не може бути зроблений спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у свободі вести переговори з іншою державою або її союзниками через воєнні події, зокрема в разі окупації всієї або значної частини території зазначеної держави.

Щоразу, коли в цій Конвенції є згадування держави-покровительки, це згадування стосується також організацій, які замінюють її згідно із цією статтею.

Стаття 11

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважають це доцільним в інтересах осіб, які знаходяться під захистом, зокрема в разі виникнення розбіжностей між сторонами конфлікту щодо застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надають свої добрі послуги з метою врегулювання розбіжностей.

З цією метою кожна з держав-покровительок може на прохання однієї зі сторін чи з власної ініціативи запропонувати сторонам конфлікту провести зустріч їхніх представників, зокрема представників органів влади, відповідальних за поранених і хворих, а також медичний і духовний персонал, можливо на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту зобов'язані виконувати пропозиції, зроблені їм із цією метою. Держави-покровительки можуть, у разі необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави, або особу, делеговану Міжнародним комітетом Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у цій зустрічі.

ЖЕНЕВСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ

(ВИТЯГ)

*{Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом ПВР УРСР
від 03.07.54}*

Частина I Загальні положення

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися й забезпечувати дотримання цієї Конвенції за всіх обставин.

Стаття 2

Крім положень, які виконуються в мирний час, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них.

Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової або повної окупації території Високої Договірної Сторони, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.

Хоча одна з держав, що перебувають у конфлікті, може не бути учасницею цієї Конвенції, держави, які є учасницями цієї Конвенції, залишаються зобов'язаними нею у своїх взаємовідносинах. Крім того, вони зобов'язані Конвенцією стосовно зазначеної держави, якщо остання приймає та застосовує її положення.

Стаття 3

У випадку збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру та виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна сторона конфлікту зобов'язана застосовувати як мінімум такі положення:

1) З особами, які не беруть активної участі у воєнних діях, зокрема з тими особами зі складу збройних сил, які склали зброю, а також тими, які припинили участь у воєнних діях у зв'язку з хворобою, пораненням, триманням під арештом чи з будь-якої іншої причини, поведуться за будь-яких обставин гуманно, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи вірування, статі, походження чи майнового становища чи будь-якими іншими аналогічними критеріями.

Із цією метою заборонено зараз і надалі вчиняти стосовно зазначених вище осіб такі дії:

- а) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;
- б) захоплення заручників;
- с) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе

поводження;

d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Безстороння гуманітарна організація, наприклад Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

A. Військовополоненими, у розумінні цієї Конвенції, є особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій:

1. Особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил.

2. Членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

a) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;

b) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;

c) вони носять зброю відкрито;

d) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни.

3. Членів особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує.

4. Осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за зразком, наведеним у додатку.

5. Членів екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права.

6. Жителів неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни.

B. З наведеними нижче особами поведуться так само, як і з

військовополоненими, згідно із цією Конвенцією:

1. Особами, які належать або належали до збройних сил окупованої країни, якщо держава-окупант вважає за потрібне з причини такої відданості інтернувати їх, навіть якщо перед тим їх було звільнено тоді, коли бойові дії проходили за межами окупованої зазначеною державою території, зокрема коли ці особи зробили безуспішну спробу приєднатися до збройних сил, до яких вони належать і які ведуть бойові дії, або коли вони не з'явилися за викликом, зробленим з метою їхнього інтернування.

2. Особами, які належать до однієї з категорій, перелічених у цій статті, яких прийняли на своїй території нейтральні держави або держави, що не воюють, і яких ці держави повинні інтернувати відповідно до міжнародного права, якщо вони не вирішать застосувати до них більш сприятливий режим; проте на цих осіб не поширюються положення статей 8, 10, 15, 30 п'ятого абзацу, статей 58 - 67, 92, 126, та у випадках, коли між сторонами конфлікту й заінтересованою нейтральною державою або державою, що не воює, існують дипломатичні відносини, положення статей стосовно держави-покровительки. У випадку, коли існують такі дипломатичні відносини, сторонам конфлікту, від яких залежать ці особи, дозволяється здійснювати стосовно них функції держави-покровительки, передбачені цією Конвенцією, без шкоди для тих функцій, які ці сторони зазвичай виконують відповідно до дипломатичної й консульської практики та угод.

С. Ця стаття жодним чином не впливає на статус медичного й духовного персоналу, передбачений у статті 33 цієї Конвенції.

Стаття 5

Ця Конвенція застосовується до осіб, зазначених у статті 4, з моменту, коли вони підпадають під владу супротивника, до їхнього остаточного звільнення та репатріації.

Якщо з'являється сумнів, чи належать особи, які брали участь у воєнних діях і потрапили до рук супротивника, до категорій, перелічених у статті 4, то такі особи користуються захистом цієї Конвенції доти, доки їхній статус не буде визначений компетентним трибуналом.

Стаття 6

На додаток до угод, чітко передбачених у статтях 10, 23, 28, 33, 60, 65, 66, 67, 72, 73, 75, 109, 110, 118, 119, 122 та 132, Високі Договірні Сторони можуть укладати інші спеціальні угоди з усіх питань, які, на їхню думку, доцільно врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна ні погіршувати становища військовополонених, визначеного цією Конвенцією, ні обмежувати прав, які вона їм надає.

Військовополонені продовжують користуватися привілеями, що випливають з таких угод, доти, доки до них застосовується Конвенція, крім випадків, в яких зазначені або укладені пізніше угоди містять чіткі положення, що їй суперечать, а також крім випадків, в яких та чи та сторона конфлікту вжила стосовно них більш сприятливих заходів.

Стаття 7

Військовополонені за жодних обставин не можуть частково або повністю відмовлятися від прав, гарантованих їм цією Конвенцією та спеціальними угодами, зазначеними в попередній статті, якщо такі будуть.

Стаття 8

Ця Конвенція застосовується у взаємодії з державами-покровительками та під їхнім контролем, обов'язком яких є охороняти інтереси сторін конфлікту. Із цією метою держави-покровительки можуть призначати, крім свого дипломатичного або консульського персоналу, делегатів із числа своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Призначення цих делегатів підлягає схваленню державою, в якій вони виконуватимуть свої обов'язки.

Сторони конфлікту сприяють, наскільки це максимально можливо, роботі представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок у жодному випадку не повинні виходити за рамки свого цільового призначення, передбаченого цією Конвенцією. Вони, зокрема, повинні враховувати нагальні потреби безпеки держави, в якій вони виконують свої обов'язки.

Стаття 9

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарній діяльності, яку за згодою відповідних сторін конфлікту може здійснювати Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація для захисту військовополонених і для полегшення їхнього становища.

Стаття 10

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли погодитися довірити будь-якій організації, яка надає всі гарантії безсторонності й дієвості, обов'язки, покладені цією Конвенцією на держави-покровительки.

Якщо військовополонені не мають користі або перестали мати користь з будь-яких причин від діяльності держави-покровительки або організації, передбаченої у викладеному вище першому абзаці, то держава, яка їх затримує, повинна звернутися до нейтральної держави або до такої організації з проханням узяти на себе функції, які згідно із цією Конвенцією виконує держава-покровителька, визначена сторонами конфлікту.

Якщо захист не можна організувати належним чином, то держава, що тримає в полоні, звертається з проханням до гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, або з урахуванням положень цієї статті приймає пропозицію такої організації взяти на себе виконання гуманітарних функцій, які виконує держава-покровителька відповідно до цієї Конвенції.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, запрошена відповідною державою, або та, яка пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з усвідомленням відповідальності перед стороною конфлікту, від якої залежать особи, яких захищає ця Конвенція, а також зобов'язана надати достатньо гарантій стосовно того, що вона може взяти на себе

відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Жодний відступ від попередніх положень не може бути зроблений спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у свободі вести переговори з іншою державою або її союзниками через воєнні події, зокрема у випадку окупації всієї або значної частини території зазначеної держави.

Щоразу, коли в цій Конвенції згадується держава-покровителька, це згадування стосується також організацій, які заміщають її згідно із цією статтею.

Стаття 11

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважають це доцільним в інтересах захищених осіб, зокрема у випадку виникнення розбіжностей між сторонами конфлікту з приводу застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надають свої добрі послуги з метою врегулювання суперечностей.

Із цією метою кожна з держав-покровительок може на прохання однієї зі сторін чи з власної ініціативи запропонувати сторонам конфлікту провести зустріч їхніх представників, зокрема представників органів влади, відповідальних за військовополонених, можливо на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту зобов'язані виконувати пропозиції, зроблені їм із цією метою. Держави-покровительки можуть, за необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави, або особу, делеговану Міжнародним комітетом Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у цій зустрічі.

ЖЕНЕВСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

(ВИТЯГ)

{Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом ПВР УРСР від 03.07.1954}

Уповноважені, які підписалися нижче, Урядів, представлених на Дипломатичній конференції, що проходила в Женеві з 21 квітня до 12 серпня 1949 року, з метою створення Конвенції про захист цивільного населення під час війни, домовилися про таке:

Частина I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися та забезпечувати дотримання цієї Конвенції за всіх обставин.

Стаття 2

На додаток до положень, які втілюються в мирний час, ця Конвенція застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Конвенція також застосовується до всіх випадків часткової або цілковитої окупації Високої Договірної Сторони, навіть якщо ця окупація не натрапляє на жодний збройний спротив.

Хоча одна з держав, які перебувають у конфлікті, може не бути учасницею цієї Конвенції, держави, які є її учасницями, залишаються зобов'язаними нею у своїх взаємовідносинах. Крім того, вони зобов'язані Конвенцією стосовно зазначеної держави, якщо остання приймає та застосовує її положення.

Стаття 3

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру й виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна сторона конфлікту зобов'язана застосовувати як мінімум такі положення:

1. З особами, які не беруть активної участі в бойових діях, у тому числі з особами зі складу збройних сил, що склали зброю, а також із тими, хто *hors de combat* унаслідок хвороби, поранення, затримання чи з будь-якої іншої причини, поведуться гуманно, без будь-якої ворожої дискримінації, причиною якої слугують раса, колір шкіри, релігія чи вірування, стать, походження чи майновий стан чи будь-які інші подібні критерії.

Із цією метою є забороненими й залишатимуться забороненими будь-коли та будь-де такі діяння стосовно зазначених вище осіб:

а) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;

б) захоплення заручників;

с) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;

д) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Безстороння гуманітарна організація, така, як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

Особами, що перебувають під захистом цієї Конвенції, є ті, хто в будь-який момент та за будь-яких обставин опиняються, у разі конфлікту чи окупації, під владою сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами яких вони не є.

Громадяни держави, не зобов'язаної цією Конвенцією, під її захистом не перебувають. Громадяни нейтральної держави, які опиняються на території воюючої держави, та громадяни союзної з воюючою державою не вважаються особами, що перебувають під захистом, тоді, коли держава, громадянами якої вони є, має нормальне дипломатичне представництво в державі, під владою якої вони є.

Проте положення частини II є ширшими в застосуванні, визначеному в статті 13.

Особи, що перебувають під захистом Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року, або Женевської конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року, або Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року, не розглядаються як особи, що перебувають під її захистом.

Стаття 5

У випадках, коли на території сторони конфлікту остання пересвідчилася в тому, що окрему особу, що перебуває під захистом, насправді підозрюють у тому, що вона займається діяльністю, ворожою для безпеки держави, або що її залучено до такої діяльності, така окрема особа не має права заявляти про права й переваги, що надає ця Конвенція, через те, що вони, якби виконувалися на користь такої особи, були б такими, що завдають шкоди безпеці такої держави.

Якщо на окупованій території окрему особу, що перебуває під захистом

Конвенції, затримано як шпигуна чи диверсанта або як підозрюваного на законній підставі в діяльності, що загрожує безпеці окупаційної держави, у тих випадках, коли цього вимагають настійні міркування воєнної безпеки, ця особа може бути позбавленою прав на зв'язок, які надаються цією Конвенцією.

У кожному із цих випадків такі особи, однак, користуватимуться гуманним поведінням і в разі судового переслідування не позбавлятимуться своїх прав на справедливий і нормальний суд, передбачений цією Конвенцією. Їм будуть також цілком надані в якомога коротший строк, сумісний з безпекою держави або, у відповідному випадку, окупаційної держави, права та переваги, які надаються особі, що перебуває під захистом, відповідно до цієї Конвенції.

Стаття 6

Ця Конвенція повинна застосовуватися з самого початку будь-якого конфлікту або окупації, зазначених у статті 2.

На території сторін конфлікту застосування Конвенції припиняється після загального припинення бойових дій.

На окупованій території застосування цієї Конвенції припиняється через рік після загального припинення бойових дій, але окупаційна держава, настільки, наскільки вона виконує функції уряду на цій території, буде пов'язана на строк окупації положеннями таких статей цієї Конвенції: 1 - 12, 27, 29 - 34, 47, 49, 51 - 53, 59, 61 - 77 та 143.

Особи, що перебувають під захистом, звільнення, репатріація або влаштування яких відбудуться після цих строків, будуть протягом зазначеного часу перебувати під захистом цієї Конвенції.

Стаття 7

Крім угод, спеціально передбачених у статтях 11, 14, 15, 17, 36, 108, 109, 132, 133 та 149 Високі Договірні Сторони зможуть укласти інші спеціальні угоди з будь-якого питання, що його вони вважали б за доцільне врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна погіршувати становища осіб, які перебувають під захистом, установленим цією Конвенцією, або обмежувати прав, які вона їм надає.

Особи, які перебувають під захистом, продовжують користуватися привілеями цих угод протягом усього часу застосування до них Конвенції, крім випадків спеціального включення інших умов до зазначених вище або пізніше укладених угод, а також крім випадків, коли та чи та сторона конфлікту надасть їм сприятливі умови.

Стаття 8

Особи, які перебувають під захистом, за жодних обставин не можуть відмовлятися, частково або цілком від прав, які їм забезпечують ця Конвенція та спеціальні угоди, згадані в попередній статті, якщо такі є.

Стаття 9

Ця Конвенція застосовується за сприяння та під контролем держав-покровительок, на які покладено охорону інтересів сторін конфлікту. Для цього держави-покровительки можуть призначати крім свого дипломатичного або консульського персоналу делегатів з-поміж своїх громадян або громадян

інших нейтральних держав. Названі делегати повинні бути погоджені державою, у якій їм належить виконувати свої обов'язки.

Сторони конфлікту якомога більше сприяють виконанню завдань представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок за жодних обставин не повинні виходити за межі своєї місії, яку визначено цією конвенцією.

Вони повинні, зокрема, брати до уваги нагальні потреби безпеки держави, у якій вони виконують свої обов'язки.

Стаття 10

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарній діяльності, яку Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація, за згодою заінтересованих сторін конфлікту, можуть здійснювати для захисту цивільних осіб та надання їм допомоги.

Стаття 11

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли домовитися доручити міжнародній організації, яка дає всі гарантії безсторонності й дієвості, виконання обов'язків, що покладаються цією Конвенцією на державу-покровительку.

Коли особи, які перебувають під захистом цієї Конвенції, не мають користі або перестали мати користь від діяльності держави-покровительки або організації, передбаченої у викладеному вище абзаці першому, тоді держава, яка затримує, звертається з проханням до нейтральної держави або такої організації взяти на себе функції, що виконуються відповідно до цієї Конвенції державою-покровителькою, визначеною сторонами конфлікту.

Якщо про захист не можна домовитися відповідним чином, то держава, яка затримує, звертається з проханням надати або приймає пропозицію, з урахуванням положень цієї статті, надати послуги гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, з узяття на себе виконання гуманітарних функцій, що виконуються державами-покровительками відповідно до цієї Конвенції.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, яку запросила заінтересована держава або яка сама пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з почуттям відповідальності стосовно сторони конфлікту, від якої залежать особи, що перебувають під захистом цієї Конвенції, та повинна надати достатні гарантії того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Попередні положення не можуть частково скасовуватися спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у своїх можливостях вільно вести переговори через воєнні події, особливо у випадках, коли всю або значну частину території зазначеної держави окуповано.

Кожного разу, коли в цій Конвенції згадується держава-покровителька, таке згадування стосується й організацій, які заміщають її в розумінні цієї статті.

Положення цієї статті поширюються на випадки та адаптуються до

випадків, пов'язаних з громадянами нейтральної держави, які перебувають на окупованій території або які опиняються на території воюючої держави, у якій держава, громадянами якої вони є, не має нормального дипломатичного представництва.

Стаття 12

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважатимуть це за потрібне в інтересах осіб, що перебувають під захистом, зокрема в разі розбіжності між сторонами конфлікту з приводу застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надаватимуть свої добрі послуги з метою врегулювання розбіжності.

З цією метою кожна з держав-покровительок може, або на прохання однієї зі сторін, або з власної ініціативи, запропонувати сторонам конфлікту скликати нараду їхніх представників, зокрема властей, відповідальних за осіб, що перебувають під захистом, можливо, на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту повинні розглянути такі пропозиції. Держави-покровительки можуть, у разі необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави або яку делегував Міжнародний комітет Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у такій нараді.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ПОЛІПШЕННЯ ДОЛІ ПОРАНЕНИХ, ХВОРИХ ТА ОСІБ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ КОРАБЕЛЬНОЇ АВАРІЇ, ЗІ СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ НА МОРІ (ВИТЯГ)

*{ Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом ПВР УРСР (114а-03)
від 03.07.54 }*

Нижчепідписані Вповноважені Урядів, представлених на Дипломатичній конференції, яка проходила в Женеві з 21 квітня до 12 серпня 1949 року з метою перегляду 10-ї Гаазької конвенції від 13 жовтня 1907 року про адаптування до морської війни принципів Женевської конвенції 1906 року (995_649), домовилися про таке:

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються за всіх обставин дотримуватися та забезпечувати дотримання цієї Конвенції.

Стаття 2

На додаток до положень, які набувають чинності в мирний час, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової або повної окупації території однієї з Високих Договірних Сторін, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.

Хоча одна з держав, між якими існує конфлікт, може й не бути стороною цієї Конвенції, держави, які є сторонами цієї Конвенції, залишаються зобов'язаними нею в їхніх взаємовідносинах. Більше того, вони є зобов'язаними Конвенцією стосовно зазначеної держави, якщо остання визнає та застосовує її положення.

Стаття 3

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру й виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна зі сторін конфлікту зобов'язана застосовувати, як мінімум, такі положення:

1) За будь-яких обставин гуманно ставитися до осіб, які не беруть безпосередньої участі в бойових діях, у тому числі до тих осіб зі складу збройних сил, що склали зброю, а також тих, хто припинив участь у бойових діях у зв'язку з хворобою, пораненням, затриманням чи з будь-якої іншої причини, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи віросповідання, статі, походження чи майнового стану чи за іншими аналогічними ознаками. Із цією метою забороняються зараз і надалі будь-коли та будь-де такі дії стосовно зазначених вище осіб:

а) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств,

калічення, жорстоке ставлення, тортури та катування;

b) захоплення в заручники;

c) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе ставлення;

d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2) Підбирати поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії.

Безстороння гуманітарна організація, така як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

У випадку воєнних дій між сухопутними та морськими силами сторін конфлікту положення цієї Конвенції застосовують лише стосовно сил, які знаходяться на суднах.

Сили, висаджені на берег, негайно підпадають під дію положень Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях (995_151) від 12 серпня 1949 року.

Стаття 5

Нейтральні держави застосовують положення цієї Конвенції за аналогією стосовно поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичного та духовного персоналу, який належить до збройних сил сторін конфлікту й стосовно прийнятих або інтернованих на їхній території, а також стосовно знайдених померлих.

Стаття 6

Крім угод, які спеціально передбачені статтями 10, 18, 31, 38, 39, 40, 43 та 53, Високі Договірні Сторони можуть укладати інші спеціальні угоди з усіх питань, які, на їхню думку, доцільно врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна ні погіршувати становища хворих, поранених та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичного і духовного персоналу, відповідно до цієї Конвенції, ні обмежувати надані їм цією Конвенцією права.

Хворі, поранені та особи, які зазнали корабельної аварії, так само як медичний і духовний персонал продовжують користуватися привілеями цих угод протягом усього часу застосування до них Конвенції, крім випадків, в яких зазначені вище або укладені угоди містять чіткі положення, що їй суперечать, а також крім випадків, в яких та чи та сторона конфлікту вживає стосовно них більш сприятливих заходів.

Стаття 7

Поранені, хворі та особи, які зазнали корабельної аварії, так само як медичний і духовний персонал, за жодних обставин не можуть відмовлятися

частково або повністю від прав, гарантованих їм цією Конвенцією та спеціальними угодами, зазначеними в попередній статті, якщо такі будуть.

Стаття 8

Ця Конвенція застосовується за сприяння та під контролем держав-покровительок, на які покладено обов'язок охороняти інтереси сторін конфлікту. Із цією метою держави-покровительки можуть крім свого дипломатичного та консульського персоналу призначати делегатів із числа своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Призначення цих делегатів підлягає схваленню державою, в якій вони будуть виконувати свої обов'язки.

Сторони конфлікту сприяють, наскільки це максимально можливо, роботі представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок за будь-яких обставин не повинні виходити за рамки своєї місії, визначеної цією Конвенцією. Вони, зокрема, повинні враховувати нагальні потреби безпеки держави, в якій вони виконують свої функції. Їхня діяльність може бути обмежена лише як винятковий і тимчасовий захід, коли це вважається за необхідне у зв'язку з нагальними воєнними потребами.

Стаття 9

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарним діям, які може здійснювати Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація для захисту поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичного та духовного персоналу й для надання їм допомоги за згодою заінтересованих сторін конфлікту.

Стаття 10

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли домовитися довірити будь-якій організації, яка дає всі гарантії безсторонності й дієвості, обов'язки, що покладаються цією Конвенцією на державу-покровительку.

Якщо на поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, або медичний і духовний персонал не поширюється або перестала поширюватися з будь-яких причин діяльність держави-покровительки або організації, зазначеної в першому абзаці, то держава, під владою якої знаходяться особи, що перебувають під захистом, звертається з проханням до нейтральної держави або зазначеної організації взяти на себе функції, які, відповідно до цієї Конвенції, виконує держава-покровителька, призначена сторонами конфлікту.

Якщо захист не можна організувати належним чином, то держава, що затримує осіб, які перебувають під захистом, звертається з проханням до гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, або приймає її пропозицію взяти на себе виконання гуманітарних функцій, які держави-покровительки виконують згідно із цією Конвенцією, за умови дотримання положень цієї статті.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, яку запросила заінтересована держава, або яка сама пропонує свої послуги для цих цілей,

повинна діяти з усвідомленням відповідальності перед стороною конфлікту, від якої залежать особи, що їх захищає ця Конвенція, а також зобов'язана надати достатні гарантії того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Жодний відступ від попередніх положень не може бути зроблений спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у свободі вести переговори з іншою державою або її союзниками через воєнні події, зокрема в разі окупації всієї або значної частини території зазначеної держави.

Щоразу, коли в цій Конвенції згадується держава-покровителька, це згадування стосується також організацій, які замінюють її згідно із цією статтею.

Стаття 11

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважають це доцільним в інтересах захищених осіб, зокрема в разі виникнення розбіжностей між сторонами конфлікту щодо застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надають свої добрі послуги з метою врегулювання розбіжностей.

Із цією метою кожна держава-покровителька може на прохання однієї зі сторін чи з власної ініціативи запропонувати сторонам конфлікту провести зустріч їхніх представників, зокрема представників органів влади, відповідальних за поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичний і духовний персонал, можливо на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту зобов'язані виконувати пропозиції, зроблені їм із цією метою. Держави-покровительки можуть, у разі необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави, або особу, делеговану Міжнародним комітетом Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у цій зустрічі.

Частина III
НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО З ПИТАНЬ
ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1. ЗАКОНИ УКРАЇНИ

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про правовий режим воєнного стану (витяг)

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

№ 766-VIII від 10.11.2015, ВВР, 2015, № 52, ст.482

№ 1420-VIII від 16.06.2016, ВВР, 2016, № 31, ст.546

№ 2268-VIII від 18.01.2018, ВВР, 2018, № 10, ст.54

№ 2396-VIII від 05.04.2018, ВВР, 2018, № 21, ст.194

№ 1089-IX від 16.12.2020

№ 1702-IX від 16.07.2021, ВВР, 2021, № 41, ст.339 - вводить в дію з
01.01.2022

№ 1882-IX від 16.11.2021, ВВР, 2023, № 5, ст.13

№ 2024-IX від 27.01.2022, ВВР, 2023, № 14, ст.35

№ 2124-IX від 15.03.2022

№ 2126-IX від 15.03.2022

№ 2158-IX від 24.03.2022

№ 2193-IX від 14.04.2022

№ 2257-IX від 12.05.2022

№ 2259-IX від 12.05.2022

№ 2247-IX від 12.05.2022

№ 2320-IX від 20.06.2022, ВВР, 2023, № 17, ст.75

№ 2394-IX від 09.07.2022

№ 2526-IX від 16.08.2022

№ 2561-IX від 06.09.2022

№ 2849-IX від 13.12.2022, ВВР, 2023, №№ 47-50, ст.120

№ 3022-IX від 10.04.2023, ВВР, 2023, № 65, ст.225

№ 3277-IX від 27.07.2023

№ 3378-IX від 06.09.2023

№ 3384-IX від 20.09.2023

№ 3441-IX від 08.11.2023}

{У тексті Закону слова "начальник Генерального штабу -

Головнокомандувач Збройних Сил України" в усіх відмінках замінено словами "Головнокомандувач Збройних Сил України" у відповідному відмінку; слова "громадський порядок", "громадський порядок та безпека", "громадський порядок і безпека" в усіх відмінках замінено словами "громадська безпека і порядок" у відповідному відмінку; згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводить в дію з 01.01.2022}

{У тексті Закону слова «засоби масової інформації» в усіх відмінках і числах замінено словом «медіа» згідно із Законом № 2849-IX від 13.12.2022}

Цей Закон визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Стаття 20. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану

1. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України та цього Закону.

2. В умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України.

3. У процесі трудової діяльності осіб, щодо яких запроваджена трудова повинність, забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. На час залучення працюючої особи до виконання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідне робоче місце (посада).

Стаття 21. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав в умовах воєнного стану

1. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства, юридичних осіб іноземних держав, які перебувають на території України під час дії воєнного стану, визначається Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 22. Неприпустимість використання правового режиму воєнного стану для захоплення влади та порушення прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб

1. Введення воєнного стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання. Будь-які спроби використати введення воєнного стану для

захоплення влади тягнуть за собою відповідальність згідно із законом.

Стаття 23. Відшкодування збитків, завданих під час введення воєнного стану або повернення майна, що збереглося

1. Примусове відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, в умовах правового режиму воєнного стану, якщо не було здійснено попереднє повне відшкодування вартості такого майна, тягне за собою наступне повне відшкодування його вартості в порядку, визначеному законом.

У разі стягнення такого майна (активів) в дохід держави як санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України «Про санкції», відшкодування його вартості не здійснюється.

{Частину першу статті 23 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2257-IX від 12.05.2022}

2. Якщо майно, що було примусово відчужене у юридичних і фізичних осіб, після скасування правового режиму воєнного стану збереглося, колишній власник або уповноважена ним особа має право вимагати у судовому порядку повернення такого майна на умовах, визначених законом.

3. Колишній власник майна, примусово відчуженого у зв'язку із запровадженням та здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо.

Президент України

П.ПОРОШЕНКО

м. Київ

12 травня 2015 року

№ 389-VIII

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про затвердження Указу Президента України
«Про введення воєнного стану в Україні»

Відповідно до пункту 31 частини першої статті 85 Конституції України та статті 5 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Верховна Рада України постановляє:

1. Затвердити Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні».
2. Цей Закон негайно оголошується через засоби масової інформації та набирає чинності з дня його опублікування.

Указ Президента України
Про введення воєнного стану в Україні

{Указ затверджено Законом № 2102-IX від 24.02.2022}
{Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента
№ 133/2022 від 14.03.2022
№ 259/2022 від 18.04.2022
№ 341/2022 від 17.05.2022
№ 573/2022 від 12.08.2022
№ 757/2022 від 07.11.2022
№ 58/2023 від 06.02.2023
№ 254/2023 від 01.05.2023
№ 451/2023 від 26.07.2023
№ 734/2023 від 06.11.2023
№ 49/2024 від 05.02.2024}

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України "Про правовий режим воєнного стану" **постановляю**:

1. Ввести в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб.

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин
26 березня 2022 року строком на 30 діб згідно з Указом Президента №
133/2022 від 14.03.2022}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин
25 квітня 2022 року строком на 30 діб згідно з Указом Президента №
259/2022 від 18.04.2022}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин
25 травня 2022 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента №
341/2022 від 17.05.2022}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 23 серпня 2022 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 573/2022 від 12.08.2022}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 21 листопада 2022 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 757/2022 від 07.11.2022}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 19 лютого 2023 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 58/2023 від 06.02.2023}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 20 травня 2023 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 254/2023 від 01.05.2023}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 18 серпня 2023 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 451/2023 від 26.07.2023}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 16 листопада 2023 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 734/2023 від 06.11.2023}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 14 лютого 2024 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 49/2024 від 05.02.2024}

2. Військовому командуванню разом з військовими адміністраціями, органами виконавчої влади, правоохоронними органами та за участю органів місцевого самоврядування запроваджувати і здійснювати передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи правового режиму воєнного стану, реалізовувати повноваження, необхідні для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

{Стаття 2 в редакції Указу Президента № 254/2023 від 01.05.2023}

3. У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

4. Кабінету Міністрів України невідкладно:

1) ввести в дію план запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні;

2) забезпечити фінансування та вжити в межах повноважень інших заходів, пов'язаних із запровадженням правового режиму воєнного стану на території України.

5. Державній службі України з надзвичайних ситуацій невідкладно разом з обласними, Київською міською державними адміністраціями, іншими державними органами, установами, підприємствами, організаціями всіх форм власності привести єдину державну систему цивільного захисту, її функціональні та територіальні підсистеми у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період.

6. Обласним, Київській міській державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування утворити ради оборони та забезпечити сприяння військовому командуванню у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану.

7. Міністерству закордонних справ України забезпечити інформування в установленому порядку Генерального секретаря ООН та офіційних осіб іноземних держав про введення в Україні воєнного стану, про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, та про межу цих відхилень і причини прийняття такого рішення.

8. Цей Указ набирає чинності одночасно з набранням чинності Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні».

Президент України

В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

м. Київ

24 лютого 2022 року

№ 2102-ІХ

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 15, ст.99)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

№ 5316-VI від 02.10.2012, ВВР, 2013, № 38, ст.502

№ 389-VIII від 12.05.2015, ВВР, 2015, № 28, ст.250

№ 1357-IX від 30.03.2021, ВВР, 2021, № 29, ст.234

№ 2468-IX від 28.07.2022

№ 2561-IX від 06.09.2022 }

Цей Закон визначає механізм передачі, примусового відчуження або вилучення майна у юридичних та фізичних осіб для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

1) примусове відчуження майна - позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості;

2) вилучення майна – позбавлення державних підприємств, державних господарських об'єднань права господарського відання або оперативного управління індивідуально визначеним державним майном з метою його передачі для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

2. Термін «військове командування» вживається у значенні, наведеному в Законі України «Про правовий режим воєнного стану» або Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану», залежно від правового режиму, в умовах якого передається, відчужується або вилучається майно.

Стаття 2. Правова основа примусового відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану

1. Правовою основою примусового відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану є Конституція України, цей Закон, інші закони України та указ Президента України про введення надзвичайного чи воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Стаття 3. Способи примусового відчуження або вилучення майна

1. Примусове відчуження майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану може здійснюватися з попереднім повним відшкодуванням його вартості.

2. У разі неможливості попереднього повного відшкодування за

примусово відчужене майно таке майно примусово відчужується з наступним повним відшкодуванням його вартості.

3. Вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану здійснюється без відшкодування вартості такого майна.

Стаття 4. Органи, що приймають рішення про примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану

1. Примусове відчуження або вилучення майна у зв'язку із запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану здійснюється за рішенням військового командування, погодженим відповідно з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, районною, Київською чи Севастопольською міською державною адміністрацією або виконавчим органом відповідної місцевої ради, крім випадків, передбачених частиною третьою цієї статті.

{Частина перша статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2468-IX від 28.07.2022}

2. У місцевостях, де ведуться бойові дії, примусове відчуження або вилучення майна здійснюється за рішенням військового командування без погодження з органами, зазначеними у частині першій цієї статті, крім випадків, передбачених частиною третьою цієї статті.

{Частина друга статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2468-IX від 28.07.2022}

3. Примусове відчуження майна, приватизованого у період дії воєнного стану, допускається виключно в місцевостях, на території яких ведуться бойові дії, та здійснюється за рішенням Головнокомандувача Збройних Сил України, без погодження з органами, зазначеними у частині першій цієї статті.

{Статтю 4 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 2468-IX від 28.07.2022}

4. Примусове відчуження або вилучення рухомого майна, що використовується чи може використовуватися для забезпечення діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу України і щодо якого існує ризик переривання його функціонування у зв'язку з перебуванням такого майна на території адміністративно-територіальної одиниці України, щодо якої існує загроза її тимчасової окупації та межі якої розташовані на відстані не більше 30 кілометрів від району ведення воєнних (бойових) дій або від тимчасово окупованої території, здійснюється на підставі рішення Ради національної безпеки і оборони України.

{Статтю 4 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2561-IX від 06.09.2022}

Рада національної безпеки і оборони України не пізніше наступного дня після прийняття відповідно до абзацу першого цієї частини рішення, введеного в дію указом Президента України, направляє зазначене рішення до Кабінету Міністрів України та доручає військовому командуванню забезпечити збереження такого майна.

5. Примусово відчужене або вилучене відповідно до частини четвертої

цієї статті рухоме майно не пізніше п'яти календарних днів з дня отримання Кабінетом Міністрів України відповідного рішення Ради національної безпеки і оборони України передається за рішенням Кабінету Міністрів України у встановленому ним порядку суб'єкту господарювання державного сектору економіки.

{Статтю 4 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 2561-IX від 06.09.2022}

Стаття 5. Органи, що приймають рішення про примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму надзвичайного стану

1. Примусове відчуження або вилучення майна, необхідного для відвернення або ліквідації ситуацій, що стали причиною введення правового режиму надзвичайного стану, здійснюється за рішенням органу виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, військового командування, органу місцевого самоврядування, на яких відповідно до указу Президента України про введення правового режиму надзвичайного стану покладено здійснення заходів надзвичайного стану (далі - військово командування, орган, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану).

Стаття 6. Особливості передачі та примусового відчуження комунального майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану

1. З ініціативою про безоплатну передачу комунального майна у державну власність до відповідної місцевої ради звертаються:

1) для задоволення потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану - військово командування;

2) для відвернення чи ліквідації ситуацій, що стали причиною введення правового режиму надзвичайного стану, - військово командування, орган, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану.

2. Передача комунального майна у державну власність здійснюється за рішенням:

1) сільських, селищних, міських, районних у містах рад - щодо об'єктів права комунальної власності відповідних територіальних громад;

2) районних, обласних рад - щодо об'єктів права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні районних, обласних рад.

3. У разі неможливості прийняття місцевою радою рішення про передачу комунального майна у державну власність таке рішення приймається сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради або секретарем, заступником голови відповідної ради з наступним його затвердженням відповідною радою згідно із законом. Відповідне рішення приймається зазначеними особами у порядку, встановленому законом.

4. Передача комунального майна у державну власність у разі прийняття про це відповідного рішення оформляється актом приймання-передачі, який

підписується сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради або секретарем, заступником голови відповідної ради та уповноваженою особою військового командування або органу, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану, та скріплюється печатками місцевої ради і військового командування чи органу, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану відповідно до закону. Акт приймання-передачі підписується зазначеними особами у порядку, встановленому законом.

В акті приймання-передачі зазначаються:

- 1) назва місцевої ради та військового командування або органу, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану;
- 2) повне найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код юридичної особи, за якою було закріплено майно;
- 3) відомості про документ, що встановлює право власності на майно (за наявності);
- 4) опис майна, достатній для його ідентифікації, у тому числі для нерухомого майна - місцезнаходження, для рухомого майна (наземні, водні та повітряні транспортні засоби) - відомості про реєстраційний номер транспортного засобу, марку, модель, номер шасі, рік випуску та інші реєстраційні дані.

До акта приймання-передачі додається документ, що містить висновок про вартість майна на дату його оцінки.

5. Право державної власності на майно виникає з дати підписання акта приймання-передачі.

6. У разі неможливості прийняття рішення відповідною місцевою радою і сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради або секретарем, заступником голови відповідної ради чи у разі незатвердження такого рішення відповідною місцевою радою комунальне майно примусово відчужується для потреб оборони за рішенням військового командування або для відвернення чи ліквідації ситуацій, що стали причиною введення правового режиму надзвичайного стану, за рішенням військового командування, органу, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану.

Стаття 7. Вимоги до акта про примусове відчуження або вилучення майна

1. Про примусове відчуження або вилучення майна складається акт. Бланк акта про примусове відчуження або вилучення майна (далі - акт) виготовляється за єдиним зразком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

В акті зазначаються:

- 1) назва військового командування та органу, що погодив рішення про примусове відчуження або вилучення майна, або військового командування чи органу, що прийняв таке рішення;
- 2) відомості про власника (власників) майна:

для юридичних осіб – повне найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код;

для фізичних осіб – прізвище, ім'я, по батькові, постійне місце проживання та ідентифікаційний номер у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів, крім осіб, які з релігійних або інших переконань відмовилися від ідентифікаційного номера, про що мають відповідну відмітку у паспорті;

3) відомості про документ, що встановлює право власності на майно (у разі наявності);

4) опис майна, достатній для його ідентифікації. Для нерухомого майна – відомості про місцезнаходження (адреса), для рухомого майна (наземні, водні та повітряні транспортні засоби) – відомості про реєстраційний номер транспортного засобу, марку, модель, номер шасі, рік випуску та інші реєстраційні дані;

5) сума виплачених коштів (у разі попереднього повного відшкодування вартості майна).

{Частина перша статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5316-VI від 02.10.2012}

2. Акт підписується власником майна або його законним представником і уповноваженими особами військового командування та органу, що погодив рішення про примусове відчуження майна, або військового командування чи органу, що прийняв таке рішення, і скріплюється печатками військового командування та/або зазначених органів.

3. Право державної власності на майно виникає з дати підписання акта.

Право державної власності на рухоме майно, що використовується чи може використовуватися для забезпечення діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу України і щодо якого існує ризик переривання його функціонування у зв'язку з перебуванням такого майна на території адміністративно-територіальної одиниці України, щодо якої існує загроза її тимчасової окупації та межі якої розташовані на відстані не більше 30 кілометрів від району ведення воєнних (бойових) дій або від тимчасово окупованої території, виникає з дня введення в дію указом Президента України рішення Ради національної безпеки і оборони України про примусове відчуження або вилучення такого майна.

{Частина третю статті 7 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2561-IX від 06.09.2022}

4. У разі примусового відчуження майна до акта додається документ, що містить висновок про вартість майна на дату його оцінки, яка проводилася у зв'язку з прийняттям рішення про його примусове відчуження.

5. У разі відсутності особи, у якої відчужується або вилучається майно, або її законного представника під час складання акта про примусове відчуження або вилучення майна такий акт складається без її участі.

У такому разі власник майна або його законний представник має право на ознайомлення з актом про примусове відчуження або вилучення майна.

Примірник акта та документ, що містить висновок про вартість майна, вручаються під розписку особі, у якої відчужується або вилучається майно, або її уповноваженому представнику.

Стаття 8. Оцінка майна

1. Оцінка майна, що підлягає примусовому відчуженню, проводиться у порядку, встановленому законодавством про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність.

2. У разі неможливості залучити до оцінки майна суб'єктів оціночної діяльності – суб'єктів господарювання така оцінка проводиться суб'єктами оціночної діяльності – органами державної влади або органами місцевого самоврядування за погодженням із власником майна. У разі відмови або відсутності власника майна зазначені органи мають право проводити таку оцінку самостійно.

3. Оцінка майна, за якою попередньому власнику було відшкодовано вартість примусово відчуженого майна, може бути оскаржена до суду.

Стаття 9. Право на відшкодування вартості майна

1. Право на відшкодування вартості майна (далі – компенсація) у разі його примусового відчуження в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану мають юридичні особи комунальної і приватної форми власності та фізичні особи, у яких відчужені будівлі, споруди, транспортні засоби та інше майно для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану або для відвернення чи ліквідації ситуацій, що стали причиною введення правового режиму надзвичайного стану, і відповідно їх правонаступники та спадкоємці.

Стаття 10. Фінансування компенсації та заходів з примусового відчуження або вилучення майна

1. Компенсація за примусово відчужене майно в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану з попереднім повним відшкодуванням його вартості здійснюється військовим командуванням чи органом, що прийняв рішення про таке відчуження, за рахунок коштів державного бюджету до підписання акта.

2. Компенсація за примусово відчужене майно в умовах правового режиму воєнного стану з наступним повним відшкодуванням його вартості здійснюється протягом п'яти наступних бюджетних періодів, правового режиму надзвичайного стану - протягом одного наступного бюджетного періоду після скасування правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за рахунок коштів державного бюджету.

3. Оформлення документів для примусового відчуження або вилучення майна, а також оплата витрат з оцінки майна, яке відчужується, здійснюються військовим командуванням, органом, що прийняв рішення про таке відчуження або вилучення, за рахунок коштів державного бюджету.

Стаття 11. Порядок отримання компенсації за примусово відчужене майно

1. Попереднє повне відшкодування вартості примусово відчуженого

майна здійснюється на підставі документа, що містить висновок про вартість майна на дату його оцінки, яка проведена у зв'язку з прийняттям рішення про його примусове відчуження.

2. Для отримання наступної повної компенсації за примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного стану майно його колишній власник або уповноважена ним особа після скасування правового режиму воєнного стану звертається до територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем відчуження майна із заявою, до якої додаються акт і документ, що містить висновок про вартість майна.

{Частина друга статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1357-ІХ від 30.03.2021}

3. Для отримання наступної повної компенсації за примусово відчужене в умовах правового режиму надзвичайного стану майно його колишній власник або уповноважена ним особа після скасування правового режиму надзвичайного стану звертається до органу, що прийняв рішення про таке відчуження, за місцем відчуження майна із заявою, до якої додаються акт і документ, що містить висновок про вартість майна.

4. Порядок розгляду заяв та здійснення виплат з метою наступної повної компенсації за примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану майно встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Порядок повернення примусово відчуженого майна, що збереглося, та надання взамін іншого майна

1. У разі якщо після скасування правового режиму воєнного чи надзвичайного стану майно, яке було примусово відчужене, збереглося, а колишній власник або уповноважена ним особа наполягає на поверненні майна, таке повернення здійснюється в судовому порядку.

2. Підставою для повернення майна є рішення суду, яке набрало законної сили.

У разі повернення майна особі у неї поновлюється право власності на це майно. Одночасно особа зобов'язується повернути грошову суму, яка була нею одержана у зв'язку з відчуженням майна, з вирахуванням розумної плати за використання цього майна.

3. Колишній власник майна, яке було примусово відчужене, може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо.

Стаття 13. Вирішення спорів

1. Спори, пов'язані з відшкодуванням вартості примусово відчуженого майна, вирішуються в судовому порядку.

Стаття 14. Відповідальність за порушення законодавства про відшкодування вартості майна та повернення примусово відчуженого майна

1. Особи, винні у порушенні законодавства про відшкодування вартості примусово відчуженого майна та про повернення примусово відчуженого майна, що збереглося, несуть відповідальність згідно із законом.

Стаття 15. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його

опублікування.

2. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) в абзаці першому частини шостої статті 353 Цивільного кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 40-44, ст. 356) слова "якщо це можливо" замінити словами "у судовому порядку";

2) у Законі України "Про правовий режим надзвичайного стану" (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 23, ст. 176):

статтю 16 доповнити пунктом 6 такого змісту:

"6) примусове відчуження або вилучення майна у юридичних і фізичних осіб";

статтю 25 доповнити частиною третьою такого змісту:

"Якщо майно, що було примусово відчужене у юридичних і фізичних осіб, після скасування правового режиму надзвичайного стану збереглося, колишній власник або уповноважена ним особа має право вимагати повернення такого майна у судовому порядку або вимагати надання йому взамін іншого майна, якщо це можливо";

{Підпункт 3 пункту 2 статті 15 втратив чинність на підставі Закону № 389-VIII від 12.05.2015}

3. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади своїх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону, та прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону.

Президент України

В. ЯНУКОВИЧ

м. Київ

17 травня 2012 року

№ 4765-VI

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 60, ст.191)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

№ 3410-ІХ від 05.10.2023

№ 3588-ІХ від 22.02.2024}

{У тексті Закону слова "квартири, іншого житлового приміщення, будинку садибного типу, садового або дачного будинку (у тому числі фінансування придбання такого приміщення/будинку, що буде споруджений у майбутньому, або інвестування/фінансування його будівництва)" замінено словами "об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно" згідно із Законом № 3588-ІХ від 22.02.2024}

Цей Закон визначає правові та організаційні засади надання компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, з дня набрання чинності Указом Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ, а також правові засади створення та ведення Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України.

Дія цього Закону в частині надання компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна не поширюється на об'єкти нерухомого майна, що на день набрання чинності Указом Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ, знаходилися на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, визначеній відповідно до Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України".

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

1) будинок садибного типу - житловий будинок (у тому числі котедж, заблокований будинок), розташований на присадибній земельній ділянці, який складається із житлових та допоміжних (нежитлових) приміщень;

2) Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України (далі - Реєстр пошкодженого та знищеного майна), - єдина державна інформаційно-комунікаційна система, призначена для збирання, накопичення, обліку, обробки, зберігання та захисту інформації (документів) про рухоме та нерухоме майно (далі - майно), пошкоджене та знищене внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, осіб, майно яких пошкоджено або знищено, матеріальну шкоду (у тому числі збитки), завдану внаслідок пошкодження та знищення такого майна, компенсацію за пошкодження та знищення такого майна, фінансування відновлення пошкодженого та знищеного майна, а також іншої інформації (документів), визначеної цим Законом;

3) житловий сертифікат на придбання об'єкта житлової нерухомості (далі - житловий сертифікат) - електронний документ, що підтверджує гарантії держави щодо забезпечення фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно в обсязі, що дорівнює грошовій сумі, зазначеній у такому документі;

4) знищені об'єкти нерухомого майна - об'єкти нерухомого майна, які розташовані в Україні та стали непридатними для використання за цільовим призначенням внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, відновлення яких є неможливим шляхом поточного або капітального ремонту, реконструкції, реставрації чи економічно недоцільним:

а) квартири, інші житлові приміщення в будівлі, будинки садибного типу, садові та дачні будинки;

б) об'єкти будівництва (будинки садибного типу, садові та дачні будинки), в яких на момент знищення були зведені несучі та зовнішні огорожувальні конструкції (крім світлопрозорих конструкцій та заповнення дверних прорізів), щодо яких отримано право на виконання будівельних робіт;

в) складові частини об'єктів будівництва (квартири, інші житлові приміщення в будівлі), які після прийняття в експлуатацію є самостійними об'єктами нерухомого майна, за умови що на момент знищення в об'єкта будівництва були зведені несучі та зовнішні огорожувальні конструкції (крім світлопрозорих конструкцій та заповнення дверних прорізів), щодо яких отримано право на виконання будівельних робіт;

5) компенсація за пошкоджений/знищений об'єкт нерухомого майна:

а) виконання робіт, пов'язаних з будівництвом, на пошкодженому об'єкті нерухомого майна з метою його відновлення та/або надання

будівельної продукції для виконання таких робіт;

а¹) надання грошових коштів шляхом їх перерахування на поточний рахунок отримувача компенсації із спеціальним режимом використання для виконання робіт, пов'язаних з будівництвом, на пошкодженому об'єкті нерухомого майна з метою його відновлення та/або придбання будівельної продукції для виконання таких робіт;

{Пункт 5 частини першої статті 1 доповнено підпунктом "а-1" згідно із Законом № 3410-ІХ від 05.10.2023}

а²) надання грошових коштів шляхом їх перерахування на поточний рахунок отримувача компенсації за придбану ним будівельну продукцію та/або виконані ним ремонтні роботи на пошкодженому об'єкті нерухомого майна за власні кошти;

{Пункт 5 частини першої статті 1 доповнено підпунктом "а-2" згідно із Законом № 3410-ІХ від 05.10.2023}

б) надання грошових коштів шляхом їх перерахування на поточний рахунок отримувача компенсації із спеціальним режимом використання для будівництва будинку садибного типу, садового або дачного будинку;

в) фінансування придбання квартири, іншого житлового приміщення, будинку садибного типу, садового або дачного будинку (у тому числі фінансування придбання приміщення/будинку, що буде споруджений у майбутньому, або інвестування/фінансування його будівництва) з використанням житлового сертифіката;

5¹) об'єкт житлової нерухомості - квартира, інше житлове приміщення, будинок садибного типу, садовий або дачний будинок (у тому числі квартира, інше житлове приміщення, будинок, що буде споруджено у майбутньому);

{Частину першу статті 1 доповнено пунктом 5-1 згідно із Законом № 3588-ІХ від 22.02.2024}

б) пошкоджені об'єкти нерухомого майна - об'єкти нерухомого майна, які розташовані в Україні та пошкоджені внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та можуть бути відновлені шляхом поточного або капітального ремонту, реконструкції чи реставрації, відновлення яких є економічно доцільним:

а) квартири, інші житлові приміщення в будівлі, будинки садибного типу, садові та дачні будинки;

б) об'єкти будівництва (будинки садибного типу, садові та дачні будинки), в яких на момент пошкодження зведені несучі та зовнішні огорожувальні конструкції (крім світлопрозорих конструкцій та заповнення дверних прорізів), щодо яких отримано право на виконання будівельних робіт;

в) складові частини об'єктів будівництва (квартири, інші житлові приміщення в будівлі), які після прийняття в експлуатацію є самостійними об'єктами нерухомого майна, за умови що на момент пошкодження в об'єкта будівництва зведені несучі та зовнішні огорожувальні конструкції (крім світлопрозорих конструкцій та заповнення дверних прорізів), щодо якого

отримано право на виконання будівельних робіт;

г) спільне майно багатоквартирного будинку, відмінне від земельної ділянки;

7) цифровий код заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна (далі - цифровий код) - код, зчитування якого відповідним пристроєм та/або розпізнавання програмними засобами дає можливість ознайомитися з актуальною інформацією про стан розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна.

2. Інші терміни вживаються в цьому Законі в таких значеннях:

терміни "багатодітна сім'я", "дитина-сирота", "діти, позбавлені батьківського піклування" - у значеннях, наведених у Законі України "Про охорону дитинства";

термін "спільне майно багатоквартирного будинку" - у значенні, наведеному в Законі України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку";

терміни "учасники бойових дій", "особи з інвалідністю внаслідок війни" - у значеннях, наведених у Законі України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту";

інші терміни - у значеннях, наведених у Цивільному кодексі України, законах України "Про публічні електронні реєстри", "Про електронні довірчі послуги", "Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні", "Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг", "Про оборону України", "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України", "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб", "Про регулювання містобудівної діяльності", "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" та інших законодавчих актах України.

Стаття 2. Отримувачі компенсації за пошкоджені/знищені об'єкти нерухомого майна

1. Отримувачами компенсації за пошкоджені/знищені об'єкти нерухомого майна (далі - отримувачі компенсації) є:

1) фізичні особи - громадяни України, які є:

а) власниками пошкоджених/знищених об'єктів нерухомого майна;

б) замовниками будівництва - у разі отримання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна, визначені підпунктом "б" пункту 6 частини першої статті 1 цього Закону, або за знищені об'єкти нерухомого майна, визначені підпунктом "б" пункту 4 частини першої статті 1 цього Закону;

в) власниками спеціального майнового права на неподільні житлові об'єкти незавершеного будівництва, майбутні об'єкти житлової нерухомості або особами, які сплатили часткову ціну такого об'єкта та на користь яких зареєстровано обтяження речових прав на такий об'єкт відповідно до Закону України "Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які

будуть споруджені в майбутньому", - у разі отримання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна, визначені підпунктом "в" пункту 6 частини першої статті 1 цього Закону, або за знищені об'єкти нерухомого майна, визначені підпунктом "в" пункту 4 частини першої статті 1 цього Закону;

г) особами, які здійснили інвестування/фінансування будівництва об'єктів будівництва, щодо яких отримано право на виконання будівельних робіт до набрання чинності Законом України "Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому", - у разі отримання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна, визначені підпунктом "в" пункту 6 частини першої статті 1 цього Закону, або за знищені об'єкти нерухомого майна, визначені підпунктом "в" пункту 4 частини першої статті 1 цього Закону;

г) членами житлово-будівельних (житлових) кооперативів, які викупили квартиру, інше житлове приміщення в будівлі, будинок садибного типу, садовий або дачний будинок кооперативу, але не оформили право власності на нього, - у разі отримання компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна, визначені підпунктами "а"- "в" пункту 6 частини першої статті 1 цього Закону, або за знищені об'єкти нерухомого майна, визначені пунктом 4 частини першої статті 1 цього Закону;

д) спадкоємцями осіб, визначених підпунктами "а"- "г" цього пункту;

2) об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, управителі багатоквартирних будинків, житлово-будівельні (житлові) кооперативи, які здійснюють утримання відповідних будинків, особи, уповноважені співвласниками багатоквартирних будинків відповідно до Закону України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку" (у разі якщо співвласники самостійно здійснюють утримання багатоквартирного будинку та в цьому будинку не створено об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, не призначено управителя, відсутній житлово-будівельний (житловий) кооператив, який здійснює його утримання), - у разі отримання компенсації за пошкоджене спільне майно багатоквартирного будинку.

Кабінетом Міністрів України в Порядку надання компенсації за пошкоджене/знищене майно можуть визначатися додаткові категорії осіб, яким може надаватися компенсація за пошкоджені/знищені об'єкти нерухомого майна.

2. При реалізації положень цього Закону не допускається застосування привілеїв чи обмежень до осіб за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови або іншими ознаками.

3. Отримувачами компенсації не можуть бути:

1) особи, до яких застосовано санкції відповідно до Закону України "Про санкції";

2) особи, які мають судимість за вчинення кримінальних

правопорушень, передбачених розділом I "Злочини проти основ національної безпеки України" Особливої частини Кримінального кодексу України;

3) спадкоємці щодо пошкоджених/знищених об'єктів нерухомого майна, які належали за життя спадкодавця, визначеним пунктами 1 і 2 цієї частини.

Стаття 3. Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна

1. Для розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна виконавчий орган сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради (далі - виконавчий орган ради), військова адміністрація населеного пункту або військово-цивільна адміністрація населеного пункту утворює Комісію з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України (далі - Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації), як консультативно-дорадчий орган та затверджує положення про роботу такої Комісії.

2. Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації у своїй діяльності керується Конституцією України, цим Законом, іншими законами України, актами Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами.

3. Персональний склад Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації затверджується розпорядчим актом виконавчого органу ради, військової адміністрації населеного пункту або військово-цивільної адміністрації населеного пункту.

У разі необхідності до складу Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації можуть залучатися (за згодою) представники державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, експерти, оцінювачі, суб'єкти оціночної діяльності, виконавці окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури, представники міжнародних організацій та інші особи.

4. Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації:

1) надає отримувачам компенсації вичерпну інформацію та консультації з питань отримання компенсації;

2) здійснює розгляд питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна, у тому числі:

а) приймає рішення про надання/відмову в наданні компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна;

б) приймає рішення про наявність/відсутність у спадкодавця правових підстав для отримання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна, яке надається протягом 30 календарних днів з дня отримання запиту від спадкоємця або нотаріуса, який завів спадкову справу;

3) заслуховує на своїх засіданнях інформацію посадових осіб державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, експертів, оцінювачів, суб'єктів оціночної діяльності, виконавців окремих

видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури, представників міжнародних організацій, інших осіб з питань, що належать до її компетенції;

4) одержує від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності документи та/або інформацію, необхідні для прийняття рішення про надання компенсації (у тому числі з метою поновлення втрачених документів, необхідних для прийняття рішення про надання компенсації);

5) утворює для виконання покладених на неї завдань тимчасові робочі групи (за потреби);

6) проводить наради, здійснює інші заходи та вирішує питання, що належать до її компетенції;

7) виконує інші повноваження, що впливають з покладених на неї завдань.

5. Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації має доступ та право на отримання документів та/або інформації з інформаційно-комунікаційних систем державної та комунальної форм власності, необхідних для прийняття рішення про надання компенсації або про відмову в її наданні, перевірки відомостей, зазначених у заявах про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна.

6. Державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, які володіють документами та/або інформацією, необхідними для прийняття рішення про надання компенсації (у тому числі з метою поновлення втрачених документів, необхідних для надання компенсації), зобов'язані безкоштовно надати такі документи та/або інформацію Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації протягом трьох робочих днів з дня отримання відповідного запиту.

7. Матеріально-технічне забезпечення діяльності Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації здійснюється відповідним виконавчим органом ради, військовою адміністрацією населеного пункту або військово-цивільною адміністрацією населеного пункту.

8. Примірне положення про Комісію з розгляду питань щодо надання компенсації затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 4. Подання заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна

1. Заява про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна подається до Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації, уповноваженої розглядати заяви про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна на відповідній території. Така заява подається під час дії воєнного стану та протягом одного року з дня його припинення або скасування на території, на якій розташований (розташовувався) знищений об'єкт нерухомого майна.

Заява про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна

подається щодо кожного знищеного об'єкта нерухомого майна окремо.

2. Заява про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна може бути подана до Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації:

1) в електронній формі - засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг;

2) у паперовій формі - через центр надання адміністративних послуг, орган соціального захисту населення або нотаріуса.

3. У разі якщо знищений об'єкт нерухомого майна перебуває у спільній власності, заява про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна може бути подана кожним співвласником окремо або одним із співвласників такого об'єкта. Заява, подана одним із співвласників, вважається поданою всіма співвласниками за відсутності заперечень інших співвласників. Такі заперечення подаються співвласниками до Реєстру пошкодженого та знищеного майна в порядку, визначеному частиною другою цієї статті.

Дія положень цієї частини поширюється також на осіб, визначених підпунктами "в"- "д" пункту 1 частини першої статті 2 цього Закону.

4. З метою прийняття заяв про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна центри надання адміністративних послуг та органи соціального захисту населення забезпечують роботу виїзних пунктів прийому таких заяв.

5. Подання заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна здійснюється незалежно від задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) отримувача компенсації або місця розташування знищеного об'єкта нерухомого майна.

6. Перелік та обсяг відомостей, які зазначаються в заяві про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна, визначаються Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

7. До заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна додаються:

1) щодо знищеного об'єкта нерухомого майна, визначеного підпунктом "а" пункту 4 частини першої статті 1 цього Закону, у разі якщо отримувачем компенсації є власник об'єкта нерухомого майна, - копія документа, що підтверджує право власності на об'єкт нерухомого майна (крім випадків, якщо право власності на відповідний об'єкт нерухомого майна зареєстровано в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно);

2) щодо знищеного об'єкта будівництва, визначеного підпунктом "б" пункту 4 частини першої статті 1 цього Закону, у разі якщо отримувачем компенсації є замовник будівництва, - копія документа, що підтверджує право на виконання будівельних робіт (за наявності), у разі якщо в Єдиній державній електронній системі у сфері будівництва відсутні відомості про право на виконання будівельних робіт;

3) щодо знищеного об'єкта будівництва, визначеного підпунктами "б" і "в" пункту 4 частини першої статті 1 цього Закону, у разі якщо отримувачем компенсації є особа, відмінна від замовника будівництва:

а) копія договору або іншого документа, що підтверджує придбання неподільного об'єкта незавершеного будівництва/майбутнього об'єкта нерухомості, та документ, що відповідно до законодавства підтверджує сплату грошових коштів за такий об'єкт, - у разі подання заяви особами, визначеними підпунктом "в" пункту 1 частини першої статті 2 цього Закону;

б) копія договору або іншого документа, що підтверджує інвестування/фінансування будівництва об'єкта, та документ, що відповідно до законодавства підтверджує сплату грошових коштів за такий об'єкт, - у разі подання заяви особами, визначеними підпунктом "г" пункту 1 частини першої статті 2 цього Закону;

4) щодо знищеного об'єкта нерухомого майна членів житлово-будівельних (житлових) кооперативів, які викупили об'єкт нерухомого майна, визначений пунктом 4 частини першої статті 1 цього Закону, але не оформили право власності на нього, - копія документа, що підтверджує, що громадянин України є членом житлово-будівельного (житлового) кооперативу та викупив такий об'єкт, сплативши за нього повну вартість;

5) копія свідоцтва про право на спадщину щодо компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна - у разі подання заяви спадкоємцем особи, визначеної підпунктами "а"- "г" пункту 1 частини першої статті 2 цього Закону;

б) копія документа (документів), що підтверджує (підтверджують) пріоритетне право на отримання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна, - у разі наявності пріоритетного права на отримання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна;

7) документи (у тому числі матеріали фото- і відеофіксації) об'єкта нерухомого майна до/після знищення (за наявності).

Документи, визначені цією частиною, засвідчуються особистим підписом заявника або його електронним підписом, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису.

8. У разі подання заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна у паперовій формі заявник пред'являє адміністратору центру надання адміністративних послуг, посадовій особі органу соціального захисту населення або нотаріусу оригінали документів, що додаються до такої заяви (за наявності).

9. Заява про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна може бути подана за відсутності документів, визначених частиною сьомою цієї статті, внаслідок їх втрати або у зв'язку з необхідністю встановлення фактів, що мають юридичне значення. У такому разі отримувач компенсації подає такі документи додатково або звертається до Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації з проханням сприяти в отриманні відповідних документів.

10. Заява про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна

може бути подана спадкоємцем особи, визначеної підпунктами "а"- "г" пункту 1 частини першої статті 2 цього Закону, до отримання свідоцтва про право на спадщину щодо компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна. У такому разі свідоцтво про право на спадщину щодо компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна подається додатково після його отримання.

11. У разі подання заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна за відсутності документів, визначених частиною сьомою цієї статті, обмеження щодо строку подання заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна не поширюється на подання документів, передбачених частиною сьомою цієї статті.

12. Якщо заява про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна подається особисто, заявник пред'являє документ, що посвідчує його особу відповідно до Закону України "Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус".

13. У разі подання заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна представником отримувача компенсації до заяви додається документ, що засвідчує його повноваження.

14. У разі якщо документи та/або інформація, визначені частиною сьомою цієї статті, містяться в інформаційно-комунікаційних системах державної та комунальної форм власності, такі документи та/або інформація не подаються, а в заяві про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна зазначаються відомості з таких документів та/або інформації, необхідні для надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна.

У такому разі документи та/або інформація, необхідні для надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна, отримуються Комісією з розгляду питань щодо надання компенсації самостійно, без участі отримувача компенсації, на підставі відомостей, зазначених у заяві про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна, шляхом направлення запитів до осіб, уповноважених на надання відповідних документів та/або інформації, або доступу Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації до відповідних інформаційно-комунікаційних систем, або в автоматичному режимі шляхом електронної інформаційної взаємодії інформаційно-комунікаційних систем у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Вимагання отримання заявником самостійно таких документів та/або інформації від державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, підприємств, установ, організацій, інших осіб забороняється.

15. Адміністратор центру надання адміністративних послуг, посадова особа органу соціального захисту населення або нотаріус у день звернення особи з метою подання заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна у паперовій формі:

1) встановлює особу заявника та перевіряє повноваження представника такої особи (у разі подання заяви представником);

2) заповнює заяву (з переліком документів, які додаються до заяви) з використанням Єдиного державного вебпорталу електронних послуг;

3) роздруковує заяву та забезпечує її підписання отримувачем компенсації;

4) видає заявнику примірник заяви, зареєстрованої у Реєстрі пошкодженого та знищеного майна, із зазначенням реєстраційного номера заяви в цьому Реєстрі та цифрового коду;

5) засвідчує вірність копій документів, що додаються до заяви, - у разі пред'явлення оригіналів відповідних документів. У разі відсутності у заявника оригіналів документів, які додаються до заяви, робить про це відмітку в Реєстрі пошкодженого та знищеного майна;

6) виготовляє електронні копії поданих документів (у тому числі документа, що засвідчує повноваження представника), завантажує їх до Реєстру пошкодженого та знищеного майна та підтверджує їх відповідність поданим документам електронним підписом, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису.

16. Реєстрація заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна здійснюється автоматично програмними засобами Реєстру пошкодженого та знищеного майна з присвоєнням реєстраційного номера в цьому Реєстрі.

17. Заява про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна направляється на розгляд Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації, уповноваженої розглядати заяви про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна на відповідній території, автоматично програмними засобами Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

18. Заявник, який подав заяву про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна в електронній формі, автоматично засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг отримує повідомлення про реєстрацію поданої заяви.

19. Відповідальність за достовірність відомостей, зазначених у заяві про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна, та копій поданих документів несе заявник, крім випадків, визначених пунктом 5 частини п'ятнадцятої цієї статті.

Стаття 5. Черговість розгляду заяв про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна

1. Розгляд заяв про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна здійснюється у порядку черговості їх надходження у розрізі:

1) кожного населеного пункту (для знищених об'єктів нерухомого майна, які розташовуються (розташовувалися) поза межами населеного пункту, - у розрізі території кожної територіальної громади);

2) способу надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна у межах території відповідної територіальної громади.

2. Облік черговості надходження заяв про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна здійснюється автоматично програмними

засобами Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

Стаття 6. Розгляд заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна

1. Розгляд заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна Комісією з розгляду питань щодо надання компенсації включає:

1) встановлення наявності/відсутності підстав для отримання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна;

2) встановлення наявності/відсутності пріоритетного права на отримання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна;

3) збирання документів та/або інформації, необхідних для прийняття рішення про надання компенсації, шляхом:

а) доступу до відповідних інформаційно-комунікаційних систем державної та комунальної форм власності та отримання документів та/або інформації з них;

б) витребовування від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності документів та/або інформації (у тому числі з метою поновлення втрачених документів, необхідних для прийняття рішення про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна) (за необхідності);

в) витребовування від отримувача компенсації оригіналів документів, визначених частиною сьомою статті 4 цього Закону, для засвідчення вірності поданих копій, у разі якщо такі документи (відомості з таких документів) відсутні в осіб, визначених підпунктом "б" цього пункту, та в інформаційно-комунікаційних системах державної та комунальної форм власності.

Вимоги абзацу першого цього підпункту не поширюються на випадки, якщо вірність копій документів, які додаються до заяви, засвідчено адміністратором центру надання адміністративних послуг, посадовою особою органу соціального захисту населення, нотаріусом, яким прийнято заяву про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна.

Копії документів, визначені частиною сьомою статті 4 цього Закону, можуть бути нотаріально засвідчені та завантажені нотаріусом до Реєстру пошкодженого та знищеного майна або до іншої інформаційно-комунікаційної системи державної форми власності, що взаємодіє з Реєстром пошкодженого та знищеного майна. На електронні копії таких документів, що завантажуються до Реєстру пошкодженого та знищеного майна, нотаріус накладає електронний підпис, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису. У такому разі оригінал відповідного документа не вимагається.

Вимагання надання (отримання) документів (відомостей з таких документів), визначених абзацом першим цього підпункту, отримувачем компенсації самостійно забороняється;

4) забезпечення проведення обстеження об'єкта (крім випадків його проведення до розгляду заяви);

5) прийняття рішення про надання/відмову у наданні компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна;

б) у разі прийняття рішення про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна шляхом видачі житлового сертифіката - виготовлення житлового сертифіката з використанням Реєстру пошкодженого та знищеного майна та направлення його заявнику:

а) в електронній формі - засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг або на адресу електронної пошти;

б) у паперовій формі - на поштову адресу, зазначену заявником, у разі подання заяви у паперовій формі та відсутності електронної пошти.

2. За зверненням заявника центр надання адміністративних послуг, орган соціального захисту населення або нотаріус виготовляє копію житлового сертифіката у паперовій формі (у роздрукованому вигляді).

3. Строк розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна Комісією з розгляду питань щодо надання компенсації не повинен перевищувати 30 календарних днів з дня подання заяви.

За рішенням Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації строк розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна може бути продовжено на 30 календарних днів, якщо знищений об'єкт нерухомого майна знаходиться на території територіальної громади, яка розташована в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебуває в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) відповідно до переліку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій.

4. Рішення про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна отримувачу компенсації - спадкоємцю приймається після отримання свідоцтва про право на спадщину.

5. Рішення про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна отримувачу компенсації, який не подав документи, визначені частиною сьомою статті 4 цього Закону, внаслідок їх втрати або у зв'язку з необхідністю встановлення фактів, що мають юридичне значення, приймається після подання відповідних документів.

6. Підставами для відмови у наданні компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна є:

1) подання заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна особою, яка не може бути отримувачем компенсації відповідно до цього Закону або не має повноважень для подання заяви;

2) виявлення недостовірних даних, зазначених у заяві про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна;

3) подання заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна після спливу строку, визначеного частиною першою статті 4 цього Закону.

7. Рішення про надання/відмову у наданні компенсації за знищений

об'єкт нерухомого майна підлягає затвердженню рішенням виконавчого органу ради, військової адміністрації населеного пункту або військово-цивільної адміністрації населеного пункту протягом п'яти календарних днів з дня прийняття Комісією з розгляду питань щодо надання компенсації такого рішення.

Копія рішення про надання/відмову у наданні компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна завантажується посадовою особою виконавчого органу ради, військової адміністрації населеного пункту або військово-цивільної адміністрації населеного пункту до Реєстру пошкодженого та знищеного майна протягом п'яти робочих днів з дня його прийняття.

Стаття 7. Зупинення та поновлення розгляду заяв про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна

1. Підставою для зупинення розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна Комісією з розгляду питань щодо надання компенсації є:

1) неподання або подання не в повному обсязі документів (відомостей), визначених частиною сьомою статті 4 цього Закону;

2) наявність у Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації документально підтверджених відомостей про те, що отримувачу компенсації або його спадкоємцю вручено підозру про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого розділом I "Злочини проти основ національної безпеки України" Особливої частини Кримінального кодексу України.

2. Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації у строк, встановлений для розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна, приймає рішення про зупинення розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна та невідкладно, але не пізніше наступного робочого дня з дня прийняття такого рішення, повідомляє про це заявника у спосіб, у який було подано заяву.

Рішення має містити вичерпний перелік підстав для зупинення розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна.

3. Розгляд заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна поновлюється на підставі рішення Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації про відновлення розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна у разі усунення обставин, що стали підставою для прийняття рішення про зупинення розгляду такої заяви. Зазначене рішення приймається протягом п'яти робочих днів з дня отримання Комісією з розгляду питань щодо надання компенсації відомостей про усунення обставин, що стали підставою для прийняття рішення про зупинення розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна.

Перебіг строку розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна продовжується з моменту усунення обставин, що стали підставою для прийняття рішення про зупинення розгляду заяви, з

урахуванням часу, що минув до його зупинення.

4. Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації не має права вимагати від заявника надання інших документів, крім тих, відсутність яких стала підставою для прийняття рішення про зупинення розгляду заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна, якщо інше не випливає з документів, наданих додатково.

Стаття 8. Компенсація за знищені об'єкти нерухомого майна

1. Компенсація за знищений об'єкт нерухомого майна надається шляхом:

1) надання грошових коштів шляхом їх перерахування на поточний рахунок отримувача компенсації із спеціальним режимом використання для фінансування будівництва будинку садибного типу, садового або дачного будинку. Такий рахунок відкривається на ім'я отримувача компенсації. Порядок відкриття та ведення таких рахунків визначається Національним банком України;

2) фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно з використанням житлового сертифіката.

2. Компенсація за знищений будинок садибного типу, садовий або дачний будинок, об'єкти будівництва (будинки садибного типу, садові та дачні будинки) надається за вибором отримувача компенсації в один із способів, визначених частиною першою цієї статті.

Компенсація за знищену квартиру, інше житлове приміщення в будівлі, складову частину об'єкта будівництва (квартиру, інше житлове приміщення в будівлі), що після прийняття в експлуатацію є самостійним об'єктом нерухомого майна, надається у спосіб, визначений пунктом 2 частини першої цієї статті.

3. На грошові кошти, що перебувають на поточному рахунку із спеціальним режимом використання, передбаченому пунктом 1 частини першої цієї статті, не може бути звернено стягнення та накладено арешт.

4. Розмір компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна визначається щодо кожного отримувача компенсації та кожного знищеного об'єкта нерухомого майна окремо, виходячи із загальної площі знищеного об'єкта нерухомого майна та вартості 1 квадратного метра площі знищеного об'єкта нерухомого майна.

5. Розмір компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна, який перебуває у спільній власності двох та більше отримувачів компенсації, визначається пропорційно до розміру частки, яка належить відповідному співвласнику.

Для цілей цього Закону співвласники знищеного об'єкта нерухомого майна, що перебуває у спільній сумісній власності, вважаються власниками рівних часток.

Положення цієї частини поширюються також на осіб, визначених

підпунктами "в"- "д" пункту 1 частини першої статті 2 цього Закону.

6. Розмір компенсації за знищений об'єкт будівництва, передбачений підпунктами "б" і "в" пункту 4 частини першої статті 1 цього Закону, визначається пропорційно до відсотка ціни такого об'єкта, який фактично сплачений отримувачем компенсації.

7. Визначення вартості 1 квадратного метра площі знищеного об'єкта нерухомого майна здійснюється у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України в Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна.

8. Житловий сертифікат використовується отримувачем компенсації для фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно. Обсяг такого фінансування не перевищує грошової суми, зазначеної у житловому сертифікаті.

{Абзац перший частини восьмої статті 8 в редакції Закону № 3588-IX від 22.02.2024}

Оплата різниці між фактичною вартістю об'єкта, визначеного абзацом першим цієї частини, та вартістю, зазначеною у житловому сертифікаті, здійснюється отримувачем компенсації самостійно.

9. Житловий сертифікат може бути використаний лише його власником або його спадкоємцем та не може бути відчужений третім особам.

10. Для фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно з використанням житлового сертифіката отримувач компенсації (або його представник - у разі звернення в паперовій формі) звертається до визначеної Кабінетом Міністрів України юридичної особи в паперовій або електронній формі засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України в Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна.

У разі звернення представника отримувача компенсації до звернення додається документ, що засвідчує його повноваження.

11. Строк звернення до визначеної Кабінетом Міністрів України юридичної особи для фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно становить п'ять років з дня видачі житлового сертифіката.

12. Строк розгляду визначеною Кабінетом Міністрів України юридичною особою звернення щодо фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно становить не більше 10 робочих днів. Розгляд таких звернень здійснюється у порядку черговості їх надходження з

урахуванням пріоритетного права на отримання компенсації, визначеного відповідно до статті 9 цього Закону.

Строк розгляду звернення призупиняється у разі відсутності у визначеній Кабінетом Міністрів України юридичної особи грошових коштів для фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно та в інших випадках, визначених Кабінетом Міністрів України.

13. Для придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно може бути використано один або більше житлових сертифікатів, які належать одному або більше громадянам України.

14. Пошук та вибір об'єкта житлової нерухомості здійснюються отримувачем компенсації самостійно.

{Абзац перший частини чотирнадцятої статті 8 в редакції Закону № 3588-IX від 22.02.2024}

Вибір об'єкта житлової нерухомості здійснюється на території будь-якої територіальної громади України, крім:

{Абзац другий частини чотирнадцятої статті 8 в редакції Закону № 3588-IX від 22.02.2024}

1) тимчасово окупованої Російською Федерацією території України, визначеної відповідно до Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України";

2) територій територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) відповідно до переліку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій.

15. Не допускається фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно з використанням житлового сертифіката у разі, якщо:

1) щодо замовника будівництва порушено провадження у справі про банкрутство;

2) замовник будівництва перебуває у стані припинення шляхом ліквідації;

3) у замовника будівництва відсутнє право на виконання будівельних робіт на відповідному об'єкті.

16. Договір про придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно з використанням житлового сертифіката підлягає нотаріальному посвідченню.

{Частина шістнадцята статті 8 в редакції Закону № 3588-IX від

22.02.2024}

17. Отримувач компенсації не має права відчужувати об'єкт житлової нерухомості, земельну ділянку, на якій розташовано такий об'єкт, частку у праві власності на таке майно, придбані (у тому числі проінвестовані/профінансовані) ним з використанням житлового сертифіката, протягом п'яти років.

Нотаріус, який посвідчує договір про придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно з використанням житлового сертифіката, накладає заборону відчуження строком на п'ять років.

Наявність заборони відчуження об'єкта житлової нерухомості, земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, передбаченої абзацом другим цієї частини, не перешкоджає подальшому обтяженню речових прав на такий об'єкт.

У разі оплати різниці між фактичною вартістю об'єкта, визначеного абзацом першим частини восьмої цієї статті, та вартістю, зазначеною у житловому сертифікаті, за рахунок кредиту наявність заборони відчуження об'єкта житлової нерухомості, земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, передбаченої абзацом другим цієї частини, не перешкоджає передачі такого об'єкта в іпотеку для забезпечення зобов'язань за договором про надання кредиту на таке придбання з подальшим обтяженням речових прав на такий об'єкт (у тому числі обтяженням іпотекою). Отримувач компенсації не має права передавати такий об'єкт, земельну ділянку, на якій розташовано такий об'єкт, придбані (у тому числі проінвестовані/профінансовані) ним з використанням житлового сертифіката, у наступну іпотеку.

У разі звернення стягнення на об'єкт житлової нерухомості, земельну ділянку, на якій розташовано такий об'єкт, придбані (у тому числі проінвестовані/профінансовані) з використанням житлового сертифіката, до спливу п'ятирічного строку нотаріус достроково знімає заборону відчуження, визначену абзацом другим цієї частини, та проводить державну реєстрацію припинення відповідного обтяження.

{Частина сімнадцята статті 8 в редакції Закону № 3588-IX від 22.02.2024}

18. Одночасно з наданням грошової компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна шляхом перерахування грошових коштів на поточний рахунок отримувача компенсації із спеціальним режимом використання для будівництва будинку садибного типу, садового або дачного будинку або фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно з використанням житлового сертифіката отримувач компенсації укладає договір про відступлення державі/територіальній громаді права вимоги до Російської Федерації щодо відшкодування збитків за знищений об'єкт нерухомого майна,

завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, в обсязі отриманої компенсації у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

19. У разі якщо ціна об'єкта житлової нерухомості, фінансування придбання (інвестування/фінансування їх будівництва) якого здійснюється з використанням житлового сертифіката, є нижчою за грошову суму, зазначену в житловому сертифікаті:

{Абзац перший частини дев'ятнадцятої статті 8 в редакції Закону № 3588-IX від 22.02.2024}

1) відомості про суму такої недоотриманої компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна обліковуються в Реєстрі пошкодженого та знищеного майна;

2) сплата отримувачу компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна суми недоотриманої компенсації здійснюється у порядку, визначеному законом, за рахунок грошових коштів, отриманих від Російської Федерації для відшкодування збитків за знищений об'єкт нерухомого майна, завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України.

20. Право власності отримувача компенсації на знищений об'єкт нерухомого майна припиняється у зв'язку з його знищенням. Державна реєстрація припинення такого права здійснюється відповідно до закону.

21. Порядок надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна, надання та використання житлового сертифіката для фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно встановлюється Кабінетом Міністрів України в Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна.

Стаття 9. Пріоритетне право на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна

1. Пріоритетне право на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна мають:

1) учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, особи, визначені частиною першою статті 10, частиною першою статті 10-1 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту";

2) особи, призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, відповідно до Указу Президента України "Про загальну мобілізацію" від 24 лютого 2022 року № 65/2022, затвердженого Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про загальну мобілізацію" від 3 березня 2022 року № 2105-IX, та яким не надано статус учасника бойових дій;

3) багатодітні сім'ї;

4) особи з інвалідністю I та II груп.

2. У разі якщо особа, визначена частиною першою цієї статті, має пріоритетне право на отримання компенсації за більше ніж один знищений

об'єкт нерухомого майна, таке пріоритетне право поширюється на один знищений об'єкт нерухомого майна на вибір отримувача компенсації.

3. Облік осіб, які мають пріоритетне право на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна, здійснюється з використанням Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

Стаття 10. Компенсація за пошкоджені об'єкти нерухомого майна

1. Компенсація за пошкоджений об'єкт нерухомого майна надається шляхом:

1) виконання робіт, пов'язаних з будівництвом, на пошкодженому об'єкті нерухомого майна з метою його відновлення (у тому числі розроблення проектної документації на будівництво, проведення її експертизи, виконання будівельних робіт) та/або придбання будівельної продукції для виконання таких робіт;

2) надання грошових коштів шляхом їх перерахування на поточний рахунок отримувача компенсації із спеціальним режимом використання для виконання робіт, пов'язаних з будівництвом, на пошкодженому об'єкті нерухомого майна з метою його відновлення та/або придбання будівельної продукції для виконання таких робіт;

3) надання грошових коштів шляхом їх перерахування на поточний рахунок отримувача компенсації за придбану ним будівельну продукцію та/або виконані ним ремонтні роботи на пошкодженому об'єкті нерухомого майна за власні кошти.

{Частина перша статті 10 в редакції Закону № 3410-ІХ від 05.10.2023}

2. Порядок надання компенсації за пошкоджений об'єкт нерухомого майна визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Оскарження рішень, дій та бездіяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, інших суб'єктів надання публічних послуг, пов'язаних з виконанням цього Закону

1. Рішення, дії, бездіяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, інших суб'єктів надання публічних послуг, пов'язаних з виконанням цього Закону, можуть бути оскаржені до суду.

Стаття 12. Спадкування права на отримання компенсації за пошкоджений/знищений об'єкт нерухомого майна

1. У разі смерті отримувача компенсації до спадкоємця (спадкоємців) переходить право на отримання компенсації за пошкоджений/знищений об'єкт нерухомого майна (у тому числі житловий сертифікат).

Стаття 13. Джерела фінансування компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна

1. Джерелами фінансування компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна є:

1) кошти державного (у тому числі Фонду відновлення майна та зруйнованої інфраструктури, Фонду ліквідації наслідків збройної агресії) та місцевих бюджетів;

2) кошти міжнародних фінансових організацій, інших кредиторів та

інвесторів;

3) міжнародна технічна та/або поворотна чи безповоротна фінансова допомога;

4) репарації або інші стягнення з Російської Федерації;

5) інші джерела, не заборонені законодавством України.

2. Органи місцевого самоврядування можуть затверджувати місцеві програми та створювати фонди з метою надання компенсації та відновлення пошкоджених/знищених (зруйнованих) об'єктів нерухомого майна.

Стаття 14. Реєстр пошкодженого та знищеного майна

1. Реєстр пошкодженого та знищеного майна створюється для забезпечення збирання, накопичення, обліку, обробки, зберігання та захисту інформації та документів про:

1) осіб, майно яких пошкоджено або знищено;

2) пошкоджене та знищене майно (у тому числі пошкодження, завдані земельним ділянкам, землям, пошкодження та знищення надр, лісових, водних та інших природних ресурсів, а також біологічного різноманіття) незалежно від того, чи передбачається компенсація за пошкодження або знищення такого майна відповідно до цього Закону;

3) матеріальну шкоду (у тому числі збитки), завдану внаслідок пошкодження та знищення майна (у тому числі обстеження пошкодженого майна, крім обстеження, передбаченого статтею 39-2 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності", оцінку пошкодженого та знищеного майна);

4) розгляд та прийняття рішення про надання компенсації;

5) надання компенсації за пошкоджене та знищене майно та фінансування (виділення коштів) відновлення пошкодженого та знищеного майна.

У Реєстрі пошкодженого та знищеного майна може забезпечуватися збирання, накопичення, облік, обробка, зберігання та захист іншої інформації та документів, визначених Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

2. До Реєстру пошкодженого та знищеного майна не вносяться відомості, що становлять державну таємницю.

3. Обсяг інформації, яка вноситься до Реєстру пошкодженого та знищеного майна, визначається Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

4. Реєстр пошкодженого та знищеного майна є геоінформаційною системою.

Картографічною основою Реєстру пошкодженого та знищеного майна є картографічна основа Державного земельного кадастру, відомості містобудівного кадастру та кадастрів інших природних ресурсів, інші карти (плани), що складаються у формі та масштабі відповідно до норм і правил, технічних регламентів.

Для збирання інформації про пошкоджене або знищене майно можуть

використовуватися інформаційні продукти дистанційного зондування Землі, у тому числі космічної зйомки.

5. Ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна здійснюється державною мовою.

6. Держателем Реєстру пошкодженого та знищеного майна є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері розвитку, будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктури авіаційного, морського та річкового транспорту, дорожнього господарства, який:

1) здійснює нормативно-правове регулювання у сфері ведення та функціонування Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

2) вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері ведення та функціонування Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

3) розробляє та організовує виконання державних чи інших цільових програм з розвитку у сфері ведення та функціонування Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

4) виступає замовником послуг із виконання робіт із національної стандартизації за рахунок коштів державного бюджету у сфері ведення та функціонування Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

5) забезпечує створення, функціонування та ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

6) організовує роботу, пов'язану із провадженням діяльності з ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

7) надає узагальнені роз'яснення щодо застосування законодавства з питань ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

8) здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом, Законом України "Про публічні електронні реєстри" та Порядком ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

7. Адміністратором Реєстру пошкодженого та знищеного майна є визначене Кабінетом Міністрів України державне підприємство, що належить до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтегрованості, яке:

1) забезпечує створення, впровадження, ведення та адміністрування Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

2) забезпечує проведення технічних і технологічних заходів для забезпечення роботи Реєстру пошкодженого та знищеного майна, забезпечення хостингу, обслуговування технічного комплексу цього Реєстру;

3) забезпечує створення, модифікацію, впровадження та супровід програмного забезпечення Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

4) здійснює адміністрування Реєстру пошкодженого та знищеного майна відповідно до статті 36 Закону України "Про публічні електронні реєстри";

5) відповідає за збереження та захист Реєстру пошкодженого та

знищеного майна, реєстрових даних та інформації;

б) забезпечує технічну взаємодію Реєстру пошкодженого та знищеного майна з іншими державними електронними інформаційними системами;

7) забезпечує проведення технічних та технологічних заходів з надання, блокування та анулювання доступу до Реєстру пошкодженого та знищеного майна, що здійснюються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

8) організовує і проводить навчання щодо роботи з Реєстром пошкодженого та знищеного майна;

9) забезпечує доступ до Реєстру пошкодженого та знищеного майна суб'єктів, право доступу яких визначено законодавством;

10) здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом та Законом України "Про публічні електронні реєстри".

8. Користувачами Реєстру пошкодженого та знищеного майна (далі - користувачі) є:

1) Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації;

2) виконавчі органи рад;

3) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері розвитку, будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктури авіаційного, морського та річкового транспорту, дорожнього господарства;

4) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій;

5) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту;

б) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері містобудування та архітектури;

7) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини;

8) Міністерство юстиції України;

9) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері національної інфраструктури геопросторових даних, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру;

10) Фонд державного майна України;

11) місцеві державні адміністрації, військові адміністрації населених пунктів, військово-цивільні адміністрації населених пунктів;

12) центри надання адміністративних послуг;

13) органи соціального захисту населення;

14) нотаріуси;

15) визначена Кабінетом Міністрів України юридична особа, яка відповідно до цього Закону забезпечує фінансування придбання (інвестування/фінансування будівництва) об'єкта, визначеного частиною восьмою статті 8 цього Закону, з використанням житлового сертифіката;

16) виконавці робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів

архітектури;

17) суб'єкти оціночної діяльності (оцінювачі);

18) сертифіковані інженери-землевпорядники, сертифіковані інженери-геодезисти;

19) державні реєстратори речових прав на нерухоме майно;

20) виконавці комунальних послуг;

21) об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, управителі багатоквартирних будинків, гуртожитків, житлово-будівельних (житлових) кооперативів, які забезпечують утримання відповідних будинків;

22) державні органи, відповідальні за визначення матеріальної шкоди (у тому числі збитків), завданої майну внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України;

23) інші особи, визначені Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

9. Доступ користувачів до Реєстру пошкодженого та знищеного майна здійснюється через електронний кабінет користувача Реєстру пошкодженого та знищеного майна (далі - електронний кабінет) або іншу інформаційно-комунікаційну систему державної форми власності, інтегровану з Реєстром пошкодженого та знищеного майна.

10. Користувачі та/або відповідальні посадові особи таких користувачів отримують доступ до електронного кабінету користувача після проходження процедури електронної ідентифікації та автентифікації з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації.

11. Порядок надання, блокування, відновлення та анулювання доступу користувачів до Реєстру пошкодженого та знищеного майна визначається Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

12. Створення програмно-технічних засобів Реєстру пошкодженого та знищеного майна здійснюється за рахунок державного бюджету та міжнародної технічної та/або поворотної чи безповоротної фінансової допомоги міжнародних організацій.

13. Програмне забезпечення Реєстру пошкодженого та знищеного майна є об'єктом права державної власності. Майнові права на програмне забезпечення належать державі в особі центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері розвитку, будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктури авіаційного, морського та річкового транспорту, дорожнього господарства.

14. Обробка та захист персональних даних, інших реєстрових даних та інформації Реєстру пошкодженого та знищеного майна здійснюються відповідно до законів України "Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах", "Про захист персональних даних", "Про публічні електронні реєстри".

15. Програмне забезпечення Реєстру пошкодженого та знищеного майна

має забезпечувати окреме зберігання даних про метадані документів та відомостей, що внесені до Реєстру пошкодженого та знищеного майна, з метою підтвердження їх походження, цілісності та достовірності.

16. Реєстр пошкодженого та знищеного майна створюється з використанням програмного забезпечення, що забезпечує його сумісність і електронну інформаційну взаємодію в режимі реального часу з іншими інформаційно-комунікаційними системами державної форми власності, у тому числі Єдиним державним вебпорталом електронних послуг, Єдиним державним веб-порталом відкритих даних, Єдиною державною електронною системою у сфері будівництва, Державним реєстром речових прав на нерухоме майно, Державним земельним кадастром, Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, Державним реєстром нерухомих пам'яток України, Єдиним державним реєстром ветеранів війни, Єдиним державним реєстром транспортних засобів, Єдиним державним демографічним реєстром, Державним реєстром актів цивільного стану громадян, Державним реєстром фізичних осіб - платників податків, Єдиною інформаційною системою соціальної сфери, Єдиним державним реєстром судових рішень (за наявності технічної можливості).

Електронна інформаційна взаємодія Реєстру пошкодженого та знищеного майна з інформаційно-комунікаційними системами державної форми власності здійснюється з використанням системи електронної взаємодії електронних ресурсів відповідно до Порядку ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

Користування реєстровою інформацією, отриманою в порядку електронної інформаційної взаємодії між Реєстром пошкодженого та знищеного майна та іншими інформаційно-комунікаційними системами державної форми власності, здійснюється в порядку та обсягах, визначених Порядком ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

17. За підключення та доступ до Реєстру пошкодженого та знищеного майна, внесення відомостей до такого Реєстру і користування ним плата не стягується.

18. Інформація, внесена до Реєстру пошкодженого та знищеного майна, може використовуватися державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами при здійсненні ними повноважень, визначених законом, у тому числі для забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України.

19. Інформація, внесена до Реєстру пошкодженого та знищеного майна, є відкритою і загальнодоступною, крім реєстраційних номерів облікових карток платників податків, паспортних даних, задекларованого/зареєстрованого місця проживання фізичної особи, інших персональних даних та іншої інформації, перелік якої визначається Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Реєстру пошкодженого та знищеного

майна.

Інформація про кількість пошкодженого та знищеного майна у розрізі типу майна, характеру його пошкодження, територій територіальних громад, населених пунктів, інших адміністративно-територіальних одиниць, дати пошкодження/знищення майна підлягає оприлюдненню на офіційному веб-сайті держателя Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

20. Публічна інформація з Реєстру пошкодженого та знищеного майна у формі відкритих даних підлягає оприлюдненню відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

21. Особа має право на отримання інформації про запити будь-яких осіб щодо інформації про неї, яка зберігається в Реєстрі пошкодженого та знищеного майна, її зміну та видалення, а також про передачу такої інформації до інших національних електронних інформаційних ресурсів.

22. На підставі даних Реєстру пошкодженого та знищеного майна може формуватися аналітична та статистична інформація (документація).

23. Порядок ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна, доступу до відомостей, що містяться в Реєстрі пошкодженого та знищеного майна, визначається Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна.

Стаття 15. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності через два місяці з дня його опублікування.

2. Дія цього Закону також поширюється на об'єкти, визначені пунктами 4 і 6 частини першої статті 1 цього Закону, які пошкоджені або знищені внаслідок обставин, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України (замінування, розмінування тощо), після припинення або скасування воєнного стану.

У такому разі заява про надання компенсації за пошкоджений/знищений об'єкт нерухомого майна подається до Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації протягом трьох років з дати припинення або скасування воєнного стану на території, на якій розташований (розташовувався) пошкоджений або знищений об'єкт нерухомого майна.

3. Установити, що:

1) до заяв про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна прирівнюються подані громадянами України до Реєстру пошкодженого та знищеного майна до набрання чинності цим Законом інформаційні повідомлення про знищення:

квартир, інших житлових приміщень у будівлі, будинків садибного типу (приватних житлових будинків), садових та дачних будинків;

об'єктів будівництва (будинків садибного типу (приватних житлових будинків), садових та дачних будинків), у яких були зведені несучі та зовнішні огорожувальні конструкції (крім світлопрозорих конструкцій та заповнення дверних прорізів) та щодо яких отримано право на виконання будівельних робіт;

складових частин об'єктів будівництва (квартир, інших житлових

приміщень у будівлі), які після прийняття в експлуатацію є самостійними об'єктами нерухомого майна;

2) особи, зазначені у підпункті 1 цього пункту, повинні подати у порядку, визначеному частиною другою статті 4 цього Закону, додаткові відомості, передбачені частиною шостою статті 4 цього Закону, та документи, визначені частиною сьомою статті 4 цього Закону;

3) компенсація за пошкоджені/знищені об'єкти нерухомого майна надається у межах бюджетних асигнувань.

4. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) у Цивільному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 40-44, ст. 356):

статтю 1221 викласти в такій редакції:

"Стаття 1221. Місце відкриття спадщини

1. Місцем відкриття спадщини є місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні такого майна, або вимоги кредиторів.

2. На підставі отриманої першої заяви нотаріус заводить спадкову справу, яка підлягає державній реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України";

У статті 1230:

назву та частину першу викласти в такій редакції:

"Стаття 1230. Спадкування права на відшкодування збитків, моральної шкоди, сплату неустойки, отримання компенсації

1. До спадкоємця переходить право на відшкодування збитків, завданих спадкодавцеві у договірних зобов'язаннях, або право на відшкодування збитків, що належало спадкодавцеві відповідно до закону";

доповнити частиною четвертою такого змісту:

"4. До спадкоємця переходить право на отримання компенсації, яку відповідно до закону міг би отримати спадкодавець за його життя";

статтю 1232¹ доповнити частиною п'ятою такого змісту:

"5. Положення цієї статті поширюються також на договори щодо інвестування та/або фінансування будівництва об'єктів нерухомого майна, право на виконання будівельних робіт стосовно яких отримано до набрання чинності Законом України "Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому";

частини першу і третю статті 1277 викласти в такій редакції:

"1. У разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття орган місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходженням основної частини рухомого майна зобов'язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою.

У разі якщо на об'єкті нерухомого майна на момент відкриття спадщини знаходиться рухоме майно, що входить до складу спадщини, таке рухоме

майно переходить у власність територіальної громади, якій передано нерухоме майно.

Заява про визнання спадщини відумерлою може також бути подана кредитором спадкодавця, а якщо до складу спадщини входять земельні ділянки сільськогосподарського призначення - власниками або користувачами суміжних земельних ділянок. У такому разі суд залучає до розгляду справи органи місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини.

Особи, які мають право або зобов'язані подати заяву про визнання спадщини відумерлою, мають право на одержання із Спадкового реєстру інформації про заведену спадкову справу та видане свідоцтво про право на спадщину";

"3. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходженням основної частини рухомого майна";

2) у статті 13¹ Закону України "Про нотаріат" (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 39, ст. 383; 2009 р., № 13, ст. 161; 2021 р., № 45, ст. 361):

частину третю викласти в такій редакції:

"Нотаріус не вправі здійснювати нотаріальну діяльність за межами свого нотаріального округу, крім:

заміщення інших нотаріусів у випадках, передбачених цим Законом;

за зверненням спадкоємця для завершення спадкування в іншому територіальному окрузі, у випадках, якщо спадкова справа була зареєстрована у Спадковому реєстрі до початку тимчасової окупації окремих територій України, введення воєнного стану, але не закінчена";

доповнити частиною четвертою такого змісту:

"Нотаріальні дії щодо спадкових справ, передбачених частиною третьою цієї статті, можуть здійснюватися будь-яким нотаріусом на території України за зверненням спадкоємця";

3) у Законі України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 47, ст. 251; 2005 р., № 1, ст. 14; 2014 р., № 24, ст. 885):

частину четверту статті 4 викласти в такій редакції:

"Діяльність судових експертів, пов'язана з оцінкою майна, здійснюється на умовах і в порядку, передбачених Законом України "Про судову експертизу", з урахуванням особливостей, визначених цим Законом щодо методичного регулювання оцінки такого майна. При цьому у дослідницькій частині висновку судового експерта відображаються всі процедури, пов'язані з оцінкою майна, встановлені нормативно-правовими актами з оцінки майна. Інші положення цього Закону не поширюються на судових експертів";

у статті 12:

частини першу і третю після слів "є документом" доповнити словами "складеним, зокрема, в електронному вигляді з дотриманням законодавства

про електронні довірчі послуги";

доповнити частиною п'ятою такого змісту:

"Підписаний звіт про оцінку майна підлягає зберіганню оцінювачами та суб'єктом оціночної діяльності - суб'єктом господарювання в електронній формі протягом трьох років з дати складення такого звіту, якщо більший строк не встановлено законодавством";

4) розділ V "Прикінцеві положення" Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 34, ст. 343 із наступними змінами) доповнити пунктом 9⁹ такого змісту:

"9⁹. Установити, що замовником будівництва (крім нового будівництва), пов'язаного з відновленням пошкоджених об'єктів нерухомого майна, які не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, може бути виконавчий орган сільської, селищної, міської ради, крім випадків, якщо таке будівництво передбачає:

1) зміну функціонального призначення об'єкта або його складових частин, що є самостійними об'єктами нерухомого майна (квартира, вбудоване, прибудоване чи вбудовано-прибудоване житлове та нежитлове приміщення у будівлі, споруді, гаражний бокс, машиномісце, інше житлове або нежитлове приміщення);

2) зміну кількості поверхів об'єкта;

3) формування нових або зникнення існуючих складових частин будівлі, споруди, що є самостійними об'єктами нерухомого майна (квартира, вбудоване, прибудоване чи вбудовано-прибудоване житлове та нежитлове приміщення у будівлі, споруді, гаражний бокс, машиномісце, інше житлове або нежитлове приміщення).

У такому разі:

а) отримання містобудівних умов та обмежень, права на виконання підготовчих та будівельних робіт, зміни такого права, прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта може здійснюватися за відсутності:

кадастрового номера земельної ділянки;

оформленого речового права на земельну ділянку, будівлю або споруду;

б) у заявах (повідомленнях, деклараціях, інших документах) про отримання містобудівних умов та обмежень, права на виконання підготовчих та будівельних робіт, зміни такого права, прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта додатково зазначається реєстраційний номер звіту (акта) щодо обстеження пошкодженого об'єкта нерухомого майна в електронній системі/Державному реєстрі майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України;

в) програмні засоби електронної системи забезпечують блокування автоматичного отримання права на виконання підготовчих та будівельних робіт, зміни такого права та направлення заяв (повідомлень, інших документів) на розгляд особі, уповноваженій на прийняття рішень щодо

надання такого права;

г) інформація про прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта (відповідної черги будівництва/пускового комплексу) не направляється програмними засобами електронної системи до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно для автоматичної державної реєстрації права власності на відповідний об'єкт нерухомого майна";

5) частину першу статті 14 Закону України "Про безоплатну правову допомогу" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 51, ст. 577 із наступними змінами) доповнити пунктом 16 такого змісту:

"16) громадяни України - у справах щодо втрати (знищення) документів, отримання (видачі) документів, встановлення в судовому порядку фактів, що мають юридичне значення, якщо така необхідність виникла внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України (у тому числі з метою отримання компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок цього)";

б) пункт 21 частини першої статті 5 Закону України "Про судовий збір" (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 14, ст. 87; 2015 р., № 33, ст. 323; 2018 р., № 10, ст. 54; із змінами, внесеними Законом України від 1 липня 2022 року № 2345-IX) викласти в такій редакції:

"21) заявники - у справах за заявами про встановлення фактів, що мають юридичне значення, поданих у зв'язку із збройною агресією, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру, що призвели до вимушеного переселення з тимчасово окупованих територій України, загибелі, поранення, перебування в полоні, незаконного позбавлення волі або викрадення, втрати документів, необхідних для отримання компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, а також порушення права власності на рухоме та/або нерухоме майно";

7) частину дев'яту статті 34 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 1, ст. 9 із наступними змінами) доповнити пунктом б¹ такого змісту:

"б¹) громадяни України, об'єкт нерухомого майна яких знищений внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, - під час проведення державної реєстрації припинення права власності у зв'язку із знищенням об'єктів нерухомого майна та державної реєстрації права власності на об'єкти нерухомого майна, придбані (проінвестовані/профінансовані) з використанням житлового сертифіката на придбання об'єкта житлової нерухомості";

8) абзац другий частини другої статті 48 Закону України "Про виконавче

провадження" (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 30, ст. 542 із наступними змінами) викласти в такій редакції:

"Забороняється звернення стягнення та накладення арешту на кошти на єдиному рахунку, відкритому у порядку, визначеному статтею 35¹ Податкового кодексу України, кошти на рахунках платників податків у системі електронного адміністрування податку на додану вартість, кошти на електронних рахунках платників акцизного податку, на кошти, що перебувають на поточних рахунках із спеціальним режимом використання, відкритих відповідно до статті 15¹ Закону України "Про електроенергетику", на поточних рахунках із спеціальним режимом використання, відкритих відповідно до статті 19¹ Закону України "Про теплопостачання", на поточних рахунках із спеціальним режимом використання для проведення розрахунків за інвестиційними програмами, на поточних рахунках із спеціальним режимом використання для кредитних коштів, відкритих відповідно до статті 26¹ Закону України "Про теплопостачання", статті 18¹ Закону України "Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення", на поточних рахунках із спеціальним режимом використання, відкритих відповідно до пункту 1 частини другої статті 8 Закону України "Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України", на спеціальному рахунку експлуатуючої організації (оператора) відповідно до Закону України "Про впорядкування питань, пов'язаних із забезпеченням ядерної безпеки", на кошти на інших рахунках боржника, накладення арешту та/або звернення стягнення на які заборонено законом".

5. Кабінету Міністрів України:

1) протягом одного місяця з дня опублікування цього Закону затвердити план заходів з реалізації цього Закону;

2) протягом двох місяців з дня опублікування цього Закону забезпечити: прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону;

приведення своїх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

приведення міністерствами та іншими центральними і місцевими органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

визначення особливостей проведення обстеження пошкоджених та знищених об'єктів нерухомого майна, які знаходяться на територіях територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), відповідно до переліку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань

тимчасово окупованих територій (у тому числі із застосуванням інформаційних продуктів дистанційного зондування Землі, зокрема космічної зйомки);

приведення програмного забезпечення Реєстру пошкодженого та знищеного майна, Єдиного державного вебпорталу електронних послуг у відповідність із цим Законом;

електронну інформаційну взаємодію між Реєстром пошкодженого та знищеного майна та інформаційно-комунікаційними системами, необхідними для забезпечення функціонування Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

визначення юридичної особи, яка відповідно до цього Закону забезпечує фінансування придбання об'єкта житлової нерухомості (у тому числі інвестування/фінансування його будівництва), земельної ділянки, на якій розташовано такий об'єкт, частки у праві власності на таке майно з використанням житлового сертифіката;

3) протягом одного місяця з дня затвердження Порядку ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна забезпечити повідомлення осіб, визначених підпунктом 1 пункту 3 цієї статті, про необхідність подання додаткових відомостей, визначених відповідно до частини шостої статті 4 цього Закону, та документів, визначених частиною сьомою статті 4 цього Закону;

4) забезпечити збір відомостей про пошкоджене та знищене майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

5) щороку передбачати у Державному бюджеті України на відповідний рік видатки для здійснення заходів, передбачених цим Законом;

б) спільно з органами місцевого самоврядування:

вжити заходів для забезпечення отримання компенсації за визначені цим Законом пошкоджені/знищені об'єкти нерухомого майна дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування, недієздатними особами, особами, дієздатність яких обмежена, над якими функції опікуна (піклувальника) виконують органи опіки та піклування або навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, заклади соціального захисту населення;

протягом двох місяців з дня опублікування цього Закону забезпечити:

створення та функціонування комісій з розгляду питань щодо надання компенсації (у тому числі комісій для розгляду заяв про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна, які знаходяться на територіях територіальних громад, які розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій та перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) відповідно до переліку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій;

внесення до Реєстру пошкодженого та знищеного майна копій актів

комісійного обстеження об'єктів, пошкоджених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, складених до набрання чинності цим Законом;

збір відомостей про пошкоджене та знищене майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та внесення відповідних відомостей до Реєстру пошкодженого та знищеного майна у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

7) щокварталу інформувати Верховну Раду України про стан виконання цього Закону.

6. Органам місцевого самоврядування забезпечити:

1) розгляд інформаційних повідомлень, визначених пунктом 3 цієї статті, у порядку, визначеному цим Законом, після подання додаткових відомостей, визначених відповідно до частини шостої статті 4 цього Закону, та документів, визначених частиною сьомою статті 4 цього Закону;

2) обстеження пошкодженого та знищеного майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та внесення відповідних документів (відомостей) до Реєстру пошкодженого та знищеного майна, крім випадків, якщо такі документи (відомості) підлягають внесенню (виготовляються) з використанням інших інформаційно-комунікаційних систем державної форми власності.

Президент України

В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

м. Київ

23 лютого 2023 року

№ 2923-ІХ

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 1, ст.1)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

№ 77-VIII від 28.12.2014, ВВР, 2015, № 11, ст.75

№ 245-VIII від 05.03.2015, ВВР, 2015, № 21, ст.140

№ 921-VIII від 24.12.2015, ВВР, 2016, № 6, ст.58

№ 936-VIII від 26.01.2016, ВВР, 2016, № 10, ст.99

№ 1972-VIII від 23.03.2017, ВВР, 2017, № 18, ст.218

№ 2249-VIII від 19.12.2017, ВВР, 2018, № 6-7, ст.43

№ 2279-VIII від 08.02.2018, ВВР, 2018, № 11, ст.59

№ 341-IX від 05.12.2019, ВВР, 2020, № 13, ст.68

Кодексом № 396-IX від 19.12.2019, ВВР, 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48

Законами № 474-IX від 16.01.2020, ВВР, 2020, № 30, ст.207

№ 720-IX від 17.06.2020, ВВР, 2020, № 47, ст.408

№ 1217-IX від 05.02.2021, ВВР, 2021, № 19, ст.171

№ 1646-IX від 14.07.2021, ВВР, 2021, № 40, ст.330

№ 1916-IX від 30.11.2021, № 1962-IX від 15.12.2021

№ 2220-IX від 21.04.2022, № 2417-IX від 18.07.2022

№ 2438-IX від 19.07.2022 - щодо набрання чинності див. пункт 2

№ 2622-IX від 21.09.2022, № 3022-IX від 10.04.2023

№ 3054-IX від 11.04.2023, № 3446-IX від 08.11.2023}

{У тексті Закону слова "дитина-інвалід" та "інвалід" в усіх відмінках і числах замінено відповідно словами "дитина з інвалідністю" та "особа з інвалідністю" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017}

Цей Закон відповідно до Конституції та законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб.

Стаття 1. Поняття внутрішньо переміщеної особи

1. Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

{Абзац перший частини першої статті 1 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

Зазначені обставини вважаються загальновідомими і такими, що не

потребують доведення, якщо інформація про них міститься в офіційних звітах (повідомленнях) Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Міжнародного Комітету Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, розміщених на веб-сайтах зазначених організацій, або якщо щодо таких обставин уповноваженими державними органами прийнято відповідні рішення.

2. Адресою покинутого місця проживання внутрішньо переміщеної особи в розумінні цього Закону визнається адреса місця проживання особи на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій цієї статті.

Стаття 2. Гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб

1. Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні.

{Частина перша статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

Стаття 3. Захист від примусового внутрішнього переміщення та примусового повернення на попереднє місце проживання

1. Громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, за обставин, визначених у статті 1 цього Закону, має право на захист від примусового внутрішнього переміщення або примусового повернення на покинуте місце проживання.

{Частина перша статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

Стаття 4. Облік внутрішньо переміщених осіб

1. Факт внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, що діє безстроково, крім випадків, передбачених статтею 12 цього Закону.

Кожна дитина, у тому числі яка прибула без супроводження батьків, інших законних представників, отримує довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

{Частину першу статті 4 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

{Частина перша статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

2. Підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є проживання на території, де виникли обставини, зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення.

{Частина друга статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

3. Для отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи така особа звертається із заявою до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем проживання у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Форма заяви затверджується центральним органом виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах соціального захисту, соціального обслуговування населення, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну.

{Абзац другий частини третьої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 341-IX від 05.12.2019}

{Частина третя статті 4 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

4. Заява подається внутрішньо переміщеною особою, у тому числі неповнолітніми дітьми, особисто, а малолітніми дітьми, недієздатними особами або особами, дієздатність яких обмежено, - через законного представника (далі - заявник).

Від імені малолітньої дитини, яка прибула без супроводження законних представників, таку заяву може подати її родич (баба, дід, прабаба, прадід, повнолітні брат або сестра, тітка, дядько) або вітчим, мачуха, у яких проживає (перебуває) дитина.

Від імені малолітньої дитини, яка прибула без супроводження законних представників або осіб, зазначених в абзаці другому цієї частини, таку заяву подає представник органу опіки та піклування за місцем перебування такої дитини.

Від імені дитини, влаштованої до дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту дітей на повне державне забезпечення, таку заяву подає керівник відповідного закладу.

Заява підписується заявником або особою, зазначеною в абзацах другому - четвертому цієї частини, яка дає згоду на обробку, використання, зберігання його персональних даних та персональних даних особи, від імені якої подається заява.

{Частина четверта статті 4 в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

5. Студенти, які здобували певний освітньо-кваліфікаційний рівень та мали реєстрацію місця проживання в гуртожитках, після зняття з реєстрації мають право на отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи у випадку, якщо не бажають повернутися до попереднього місця проживання через обставини, зазначені у статті 1 цього Закону.

{Частина шосту статті 4 виключено на підставі Закону № 921-VIII від

24.12.2015}

7. Разом із заявою заявник подає документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, або свідоцтво про народження дитини.

{Абзац перший частини сьомої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

У разі наявності в документі, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документі, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у статті 1 цього Закону, довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи або рішення про відмову у видачі довідки з обов'язковим зазначенням підстави відмови, підписане керівником уповноваженого органу, видається заявнику в день подання заяви.

У разі відсутності в документі, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документі, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у статті 1 цього Закону, заявник надає докази, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, що спричинили внутрішнє переміщення, визначених статтею 1 цього Закону (військовий квиток з відомостями про проходження військової служби, трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності (за наявності), документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно, свідоцтво про базову загальну середню освіту, атестат про повну загальну середню освіту, документи про професійно-технічну освіту, документ про вищу освіту (науковий ступінь), довідку з місця навчання, рішення районної, районної у місті Києві чи Севастополі державної адміністрації, виконавчого органу міської чи районної у місті ради про влаштування дитини до дитячого закладу, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, встановлення опіки чи піклування, медичні документи, фотографії, відеозаписи тощо).

{Абзац третій частини сьомої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законами № 936-VIII від 26.01.2016, № 1217-IX від 05.02.2021}

У передбаченому абзацом третім цієї частини випадку уповноважений орган, визначений частиною третьою цієї статті, зобов'язаний розглянути заяву про отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи протягом 15 робочих днів та прийняти рішення про видачу заявнику довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи або про відмову у видачі довідки з обов'язковим зазначенням підстави відмови, яке підписується керівником цього органу.

{Частина сьома статті 4 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

8. У разі подання заяви законним представником особи додатково подаються:

документ, що посвідчує особу законного представника;

документ, що підтверджує повноваження особи як законного представника, крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі);

у разі необхідності - свідоцтво про народження дитини.

У разі подання заяви особою, зазначеною в абзацах другому - четвертому частини четвертої цієї статті, додатково подаються:

{Частина восьму статті 4 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

документ, що посвідчує особу заявника;

{Частина восьму статті 4 доповнено абзацом шостим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

документи, що підтверджують родинні стосунки між дитиною і заявником;

{Частина восьму статті 4 доповнено абзацом сьомим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

документ, що підтверджує повноваження представника органу опіки та піклування або керівника дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту дітей, у якому дитина перебуває на повному державному забезпеченні, та документ, що підтверджує факт зарахування дитини до цього закладу.

{Частина восьму статті 4 доповнено абзацом восьмим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

{Частина восьма статті 4 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

9. Порядок збирання та оброблення даних, оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та форма її зразка затверджуються Кабінетом Міністрів України.

{Частина дев'ята статті 4 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

10. Заявнику може бути відмовлено у видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, якщо:

1) відсутні обставини, що спричинили внутрішнє переміщення, визначені у статті 1 цього Закону;

2) у державних органів наявні відомості про подання завідомо неправдивих відомостей для отримання довідки;

3) заявник втратив документи, що посвідчують його особу, до їх відновлення;

4) у заявника немає відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, та відсутні докази, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, визначені частиною сьомою цієї статті;

5) докази, надані заявником для підтвердження факту проживання на

території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у статті 1 цього Закону, не доводять факту проживання заявника на території зазначеної адміністративно-територіальної одиниці.

Особа має право звернутися із заявою повторно, якщо у неї з'явилися підстави, визначені у статті 1 цього Закону, або усунуті підстави для відмови у видачі довідки, передбачені цією статтею, чи оскаржити рішення про відмову у видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи до суду.

{Частина десята статті 4 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

11. У разі втрати або псування довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи замість неї безоплатно видається дублікат.

{Частина одинадцята статті 4 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

Стаття 4¹. Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб

1. Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб створюється з метою обліку таких осіб.

2. Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб визначається Кабінетом Міністрів України.

Центральний орган виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах соціального захисту, соціального обслуговування населення, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну, є відповідальним за забезпечення формування та ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

{Абзац другий частини другої статті 4¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 341-IX від 05.12.2019}

Відомості про внутрішньо переміщених осіб з Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб безоплатно надаються центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики, для використання у статистичних цілях.

{Статтю 4¹ доповнено абзацом третім згідно із Законом № 2438-IX від 19.07.2022 - щодо набрання чинності див. пункт 2}

{Закон доповнено статтею 4¹ згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

Стаття 5. Реєстрація місця проживання внутрішньо переміщеної особи

1. Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи засвідчує місце проживання внутрішньо переміщеної особи на період наявності підстав, зазначених у статті 1 цього Закону.

{Частина другу статті 5 виключено на підставі Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

2. Адресою фактичного місця проживання внутрішньо переміщеної особи може бути адреса відповідного місця компактного поселення внутрішньо переміщених осіб (адреса містечка із збірних модулів, гуртожитку, оздоровчого табору, будинку відпочинку, санаторію, пансіонату, готелю тощо).

{У статтю 5 включено частину другу згідно із Законом № 1972-VIII від 23.03.2017}

{Частину третю статті 5 виключено на підставі Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

{Частину четверту статті 5 виключено на підставі Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

{Частину п'яту статті 5 виключено на підставі Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

{Частину шосту статті 5 виключено на підставі Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

Стаття 6. Забезпечення права внутрішньо переміщених осіб на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус

1. Оформлення, обмін документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, вклеювання у визначених законодавством випадках фотокартки при досягненні відповідного віку в паспорт громадянина України здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, за місцем звернення внутрішньо переміщеної особи.

2. Внесення відомостей про зареєстроване або задеклароване місце проживання внутрішньо переміщеної особи на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, визначених у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, до Єдиного державного демографічного реєстру під час оформлення, обміну документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, здійснюється на підставі документів, що підтверджують зареєстроване або задеклароване місце проживання, або відомостей, внесених до документів особи, що підлягають обміну.

Для внесення відомостей про зареєстроване або задеклароване місце проживання внутрішньо переміщеної особи на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, визначених у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, може використовуватися інформація з Державного реєстру виборців, відомчої інформаційної системи центрального органу виконавчої

влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

{Стаття 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015; в редакції Закону № 1916-IX від 30.11.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2417-IX від 18.07.2022; в редакції Закону № 3054-IX від 11.04.2023}

Стаття 7. Забезпечення реалізації прав зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту

1. Для взятої на облік внутрішньо переміщеної особи реалізація прав на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на отримання соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства України.

Перереєстрація безробітних, яких у подальшому було зареєстровано як внутрішньо переміщені особи, здійснюється державною службою зайнятості за місцем перебування фактичного проживання особи у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

2. Україна вживає всіх можливих заходів, спрямованих на розв'язання проблем, пов'язаних із соціальним захистом, зокрема відновленням усіх соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам.

3. Громадянин пенсійного віку, особа з інвалідністю, дитина з інвалідністю та інша особа, яка перебуває у складних життєвих обставинах, яких зареєстровано внутрішньо переміщеними особами, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до законодавства України за місцем реєстрації фактичного місця проживання такої внутрішньо переміщеної особи.

4. Внутрішньо переміщена особа, яка звільнилася з роботи (припинила інший вид зайнятості), за відсутності документів, що підтверджують факт звільнення (припинення іншого виду зайнятості), періоди трудової діяльності та страхового стажу, реєструється як безробітна та отримує допомогу по безробіттю, соціальні та інші послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття відповідно до законодавства.

Внутрішньо переміщена особа, яка не мала можливості припинити трудовий договір (інший вид зайнятості) відповідно до пункту 1 статті 36, статей 38, 39 Кодексу законів про працю України у зв'язку з неможливістю продовження роботи за таким трудовим договором (іншого виду зайнятості) за попереднім місцем проживання, для набуття статусу безробітного та отримання допомоги по безробіттю і соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок

безробіття має право припинити такий трудовий договір в односторонньому порядку, подавши до центру зайнятості за місцем проживання внутрішньо переміщеної особи заяву на ім'я роботодавця про припинення трудового договору.

{Абзац другий частини четвертої статті 7 в редакції Закону № 2220-IX від 21.04.2022}

Датою припинення трудового договору є день, наступний за днем подання такої заяви.

{Частину четверту статті 7 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2220-IX від 21.04.2022}

Центр зайнятості за місцем проживання внутрішньо переміщеної особи у день припинення трудового договору повідомляє про це:

{Частину четверту статті 7 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2220-IX від 21.04.2022}

роботодавця (будь-якими засобами комунікації, у тому числі електронними). У разі якщо у таких осіб не розірвані трудові договори з роботодавцем, що перебуває на непідконтрольній території або щодо якого відсутня інформація про місце перебування, заява зберігається у територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, на підконтрольній території до моменту деокупації (розблокування) відповідних територій, після чого протягом 7 календарних днів повідомляє роботодавця (будь-якими засобами комунікації, у тому числі електронними);

{Частину четверту статті 7 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2220-IX від 21.04.2022; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2622-IX від 21.09.2022}

територіальний орган Пенсійного фонду України;

{Частину четверту статті 7 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2220-IX від 21.04.2022}

територіальний орган Державної податкової служби.

{Частину четверту статті 7 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2220-IX від 21.04.2022}

Взята на облік внутрішньо переміщена особа, яка не має документів, необхідних для надання статусу безробітного, отримує статус безробітного без вимог, що застосовуються за звичайної процедури. До отримання документів та відомостей про періоди трудової діяльності, заробітну плату (дохід), страховий стаж допомога по безробіттю таким особам призначається у мінімальному розмірі, встановленому законодавством на випадок безробіття.

{Частина четверта статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 245-VIII від 05.03.2015; в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

5. Припинення самозайнятості внутрішньо переміщеної особи здійснюється за її заявою та спрощеною процедурою (без вимог, що застосовуються за звичайної процедури) за місцем проживання такої особи у відповідному територіальному органі державної виконавчої влади, що

реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), на підставі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

{Частина п'ята статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

6. Реєстрація внутрішньо переміщеною особою юридичної особи (за умов її входження до складу засновників такої юридичної особи) або реєстрація такою внутрішньо переміщеною особою фізичної особи - підприємця здійснюється за її заявою та спрощеною процедурою (без вимог, що застосовуються за звичайної процедури) за місцем проживання такої особи у відповідному територіальному органі, уповноваженому здійснювати державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, на підставі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

{Частина шоста статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

7. Взята на облік внутрішньо переміщена особа має право на забезпечення допоміжними засобами реабілітації, на одержання реабілітаційних послуг відповідно до законодавства за місцем проживання.

{Частина сьома статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законами № 921-VIII від 24.12.2015, № 1962-IX від 15.12.2021}

8. Забезпечення допоміжними засобами реабілітації, надання реабілітаційних послуг здійснюється за наявності необхідних документів, що підтверджують право на ці послуги та засоби, а у разі їх відсутності - за даними Централізованого банку даних з проблем інвалідності (для осіб, які звертаються повторно) та індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{Частина восьма статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1962-IX від 15.12.2021}

9. Взята на облік внутрішньо переміщена особа має право на продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету або інших джерел фінансування. Порядок фінансування навчання категорії осіб, які були зараховані у навчальні заклади на територіях, де виникли обставини, зазначені у статті 1 цього Закону, на навчання за рахунок коштів державного бюджету, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

{Частина дев'ята статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

10. Діти з числа внутрішньо переміщених осіб чи діти, які мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, які навчаються у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, забезпечуються безкоштовним харчуванням у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 7 доповнено новою частиною згідно із Законом № 474-IX від

16.01.2020}

11. Внутрішньо переміщені особи з тимчасово окупованої території мають право на отримання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, безпосередньо у робочих органах Фонду соціального страхування України за фактичним місцем проживання, перебування.

Матеріальне забезпечення, страхові виплати призначаються за наявності необхідних документів, що підтверджують право на ці виплати, а в разі їх відсутності - за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування у порядку, встановленому правлінням Фонду соціального страхування України.

У разі відсутності в зазначеному Реєстрі необхідних відомостей матеріальне забезпечення, страхові виплати надаються у мінімальному розмірі, встановленому правлінням Фонду соціального страхування України, з наступним перерахуванням сум матеріального забезпечення після надходження документів, що підтверджують право застрахованих осіб на їх надання.

{Статтю 7 доповнено частиною згідно із Законом № 77-VIII від 28.12.2014}

Стаття 8. Забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб

1. Внутрішньо переміщена особа реалізує своє право голосу на виборах Президента України, народних депутатів України, місцевих виборах та референдумах у порядку, встановленому законом.

{Частина перша статті 8 в редакції Кодексу № 396-IX від 19.12.2019}

Стаття 9. Інші права внутрішньо переміщеної особи та її обов'язки

1. Внутрішньо переміщена особа має право на:

єдність родини;

{Частина першу статті 9 доповнено абзацом згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

сприяння органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення;

{Частина першу статті 9 доповнено абзацом згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів;

{Частина першу статті 9 доповнено абзацом згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

безпечні умови життя і здоров'я;

достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території її покинутого місця проживання, а також місця її тимчасового поселення, стану інфраструктури, довкілля, забезпечення її прав і свобод;

створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання; оплати вартості комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення внутрішньо переміщених осіб (містечках із збірних модулів, гуртожитках, оздоровчих таборах, будинках відпочинку, санаторіях, пансіонатах, готелях тощо) за відповідними тарифами, встановленими на такі послуги та товари для населення;

{Частина першу статті 9 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1972-VIII від 23.03.2017}

забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; для багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку цей термін може бути продовжено;

сприяння у переміщенні її рухомого майна;

сприяння у поверненні на попереднє місце проживання;

{Абзац частини першої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством;

надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я;

влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади;

отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування;

проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування;

безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення;

{Абзац частини першої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

отримання гуманітарної та благодійної допомоги;

інші права, визначені Конституцією та законами України.

2. Внутрішньо переміщена особа зобов'язана:

1) дотримуватися Конституції та законів України, інших актів законодавства;

{Пункт 2 частини другої статті 9 виключено на підставі Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

3) повідомляти про зміну місця проживання структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за новим місцем проживання протягом 10 днів з дня

прибуття до нового місця проживання.

У разі добровільного повернення до покинутого постійного місця проживання внутрішньо переміщена особа зобов'язана повідомити про це структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем отримання довідки не пізніше як за три дні до дня від'їзду;

{Пункт 3 частини другої статті 9 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

4) у разі виявлення подання внутрішньо переміщеною особою завідомо неправдивих відомостей для отримання довідки про взяття на облік відшкодувати фактичні витрати, понесені за рахунок державного та місцевих бюджетів у результаті реалізації прав, передбачених цим Законом.

{Пункт 5 частини другої статті 9 виключено на підставі Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

Внутрішньо переміщена особа зобов'язана виконувати інші обов'язки, визначені Конституцією та законами України.

Стаття 9¹. Забезпечення реалізації прав зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на отримання комунальних послуг

1. Держава гарантує зареєстрованим внутрішньо переміщеним особам право на отримання комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення (містечках із збірних модулів, гуртожитках, оздоровчих таборах, будинках відпочинку, санаторіях, пансіонатах, готелях тощо) за відповідними тарифами, встановленими на такі послуги та товари для населення.

2. Структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій з питань соціального захисту населення зобов'язані надавати власникам (балансоутримувачам) майна, що використовується для компактного поселення внутрішньо переміщених осіб інформацію (довідки) з Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб про кількість осіб, зареєстрованих за місцезнаходженням такого майна. Зазначена інформація (довідки) є належним підтвердженням факту використання такого майна для компактного поселення внутрішньо переміщених осіб.

Юридичні особи, які є власниками (балансоутримувачами) майна, що використовується для компактного поселення внутрішньо переміщених осіб, зобов'язані інформувати постачальників комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу, з якими укладені відповідні договори, про використання такого майна для поселення внутрішньо переміщених осіб з наданням відповідної інформації (довідок), отриманої від структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій з питань соціального захисту населення. Юридичні особи, які є власниками (балансоутримувачами) майна, що використовується для компактного поселення внутрішньо переміщених осіб, зобов'язані вжити заходів для встановлення засобів обліку спожитих електричної та теплової енергії, природного газу для задоволення власних

побутових потреб внутрішньо переміщених осіб.

Постачальникам комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення внутрішньо переміщених осіб забороняється застосовувати інші тарифи, ніж для населення за договорами, укладеними з власниками (балансоутримувачами) майна, що використовується для компактного поселення внутрішньо переміщених осіб. Обсяги наданих послуг визначаються відповідними договорами між постачальниками комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу та юридичними особами, які є власниками (балансоутримувачами) майна, що використовується для компактного поселення внутрішньо переміщених осіб.

Власникам (балансоутримувачам) майна, що використовується для компактного поселення внутрішньо переміщених осіб, забороняється стягувати з таких осіб компенсацію вартості комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу, яка не відповідає вартості відповідних тарифів на такі послуги та товари для населення.

3. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування вживають всіх можливих заходів, спрямованих на розв'язання проблем, пов'язаних із наданням комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу внутрішньо переміщеним особам у місцях їх компактного поселення, відповідно до законодавства.

{Закон доповнено статтею 9¹ згідно із Законом № 1972-VIII від 23.03.2017}

Стаття 9². Звільнення внутрішньо переміщених осіб, які залишили або покинули своє місце проживання на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, території проведення антитерористичної операції та/або в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, від негативних наслідків невиконання грошових зобов'язань за кредитними договорами та договорами позики

{Назва статті 9² із змінами, внесеними згідно із Законом № 2417-IX від 18.07.2022}

1. Загальна сума процентів за кредитним договором та/або договором позики, боржником за яким є внутрішньо переміщена особа, яка у період після дати початку тимчасової окупації залишила або покинула своє місце проживання на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України або у період після 14 квітня 2014 року залишила або покинула своє місце проживання на території проведення антитерористичної операції та/або в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, не може перевищувати суми процентів, нарахованої протягом строку, на який надавався кредит (позика), за мінімальною ставкою, визначеною договором.

{Частина перша статті 9² із змінами, внесеними згідно із Законом №

2417-IX від 18.07.2022}

2. За невиконання чи неналежне виконання внутрішньо переміщеною особою, визначеною частиною першою цієї статті, зобов'язань за кредитним договором та/або договором позики не нараховується неустойка (штраф, пеня), не настає відповідальність у вигляді сплати суми боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення та процентів річних від простроченої суми, не застосовуються інші санкції майнового характеру.

3. Кредитор з урахуванням вимог частин першої та другої цієї статті зобов'язаний здійснити перерахунок заборгованості за кредитним договором та/або договором позики у семиденний строк з дня надходження письмового звернення від внутрішньо переміщеної особи.

У разі невиконання кредитором свого обов'язку щодо здійснення перерахунку заборгованості за кредитним договором та/або договором позики на умовах, визначених цією статтею, така заборгованість вважається автоматично перерахованою на наступний день після закінчення відповідного семиденного строку з дня надходження до кредитора письмового звернення від внутрішньо переміщеної особи.

4. Відступлення (продаж, передання) права вимоги за кредитним договором та/або договором позики, позичальником за яким є внутрішньо переміщена особа, визначена частиною першою цієї статті, без згоди боржника забороняється.

Дія абзацу першого цієї частини не поширюється на кредиторів, віднесених до категорії неплатоспроможних, а також на банки, щодо яких здійснюються процедури виведення з ринку відповідно до Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

5. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання внутрішньо переміщеною особою, визначеною частиною першою цієї статті, зобов'язань за кредитним договором та/або договором позики покладається на Російську Федерацію як на державу-окупанта відповідно до норм і принципів міжнародного права.

6. Положення частин першої - п'ятої цієї статті поширюються виключно на кредитні договори та договори позики, укладені:

до дати початку тимчасової окупації з позичальниками, які після зазначеної дати залишили або покинули своє місце проживання на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України;

{Абзац другий частини шостої статті 9² в редакції Закону № 2417-IX від 18.07.2022}

до 14 квітня 2014 року з позичальниками, які після зазначеної дати залишили або покинули своє місце проживання на території проведення антитерористичної операції та/або в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях.

{Абзац третій частини шостої статті 9² із змінами, внесеними згідно із Законом № 2417-IX від 18.07.2022}

Положення частин першої - п'ятої цієї статті не поширюються на заборгованість внутрішньо переміщених осіб, які:

залишили або покинули своє місце проживання на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України та в яких станом на дату початку тимчасової окупації наявне прострочення сплати платежів за кредитними договорами та/або договорами позики;

{Абзац п'ятий частини шостої статті 9² в редакції Закону № 2417-IX від 18.07.2022}

залишили або покинули своє місце проживання на території проведення антитерористичної операції та/або в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях та станом на 14 квітня 2014 року в яких наявне прострочення сплати платежів за кредитними договорами та/або договорами позики.

{Абзац шостий частини шостої статті 9² із змінами, внесеними згідно із Законом № 2417-IX від 18.07.2022}

7. Звільнення внутрішньо переміщеної особи від негативних наслідків порушення нею грошових зобов'язань за кредитним договором та/або договором позики відповідно до положень цієї статті не може бути підставою для відмови у наданні нового кредиту та/або позики.

{Закон доповнено статтею 9² згідно із Законом № 1646-IX від 14.07.2021}

Стаття 10. Повноваження Кабінету Міністрів України з питань забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб

1. Кабінет Міністрів України:

1) координує і контролює діяльність органів виконавчої влади щодо вжиття ними необхідних заходів із забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб відповідно до цього Закону;

2) забезпечує проведення моніторингу внутрішнього переміщення осіб, спрямовує діяльність органів виконавчої влади на усунення обставин (умов), що сприяли внутрішньому переміщенню осіб, захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, сприяння поверненню таких осіб до залишеного місця проживання та їх реінтеграції;

3) у разі настання обставин, зазначених у статті 1 цього Закону, які спричинили масове (більше 100 тисяч осіб) переміщення громадян України, або у разі продовження дії обставин, зазначених у статті 1 цього Закону, понад 6 місяців затверджує комплексні державні цільові програми щодо підтримки та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб із визначенням джерел та обсягів фінансування, контролює їх виконання;

4) здійснює інші повноваження, передбачені цим та іншими законами.

Стаття 11. Повноваження центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб

1. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику

у сфері міграції (імміграції та еміграції):

{Пункт 1 частини першої статті 11 виключено на підставі Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

{Пункт 2 частини першої статті 11 виключено на підставі Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

3) сприяє возз'єднанню сімей внутрішньо переміщених осіб шляхом надання інформації внутрішньо переміщеній особі про місце фактичного перебування її членів сім'ї;

4) у разі виявлення факту повідомлення внутрішньо переміщеною особою неправдивих відомостей та/або подання недійсних або підроблених документів, скоєння кримінальних правопорушень або співучасті у кримінальних правопорушеннях, виїзду особи на постійне місце проживання за кордон повідомляє протягом одного робочого дня орган, що видав довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, про такі факти для прийняття в установленому порядку рішення щодо дії довідки;

{Пункт 4 частини першої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-IX від 17.06.2020}

5) у разі відсутності документів, що посвідчують особу та підтверджують її громадянство, здійснює ідентифікацію внутрішньо переміщеної особи; забезпечує оформлення, видачу, обмін, продовження строку дії документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, за місцем фактичного перебування внутрішньо переміщеної особи.

2. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, забезпечує організацію надання медичної допомоги та медичного обслуговування, здійснення комплексних заходів щодо санітарно-епідеміологічної безпеки населення та карантинних заходів за місцем фактичного перебування внутрішньо переміщених осіб.

3. Центральний орган виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах соціального захисту, соціального обслуговування населення, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну:

{Абзац перший частини третьої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 341-IX від 05.12.2019}

відповідає за забезпечення формування та ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб;

забезпечує захист персональних даних внутрішньо переміщених осіб, що містяться в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб;

забезпечує надання внутрішньо переміщеним особам гуманітарної допомоги;

розробляє державні програми підтримки та вирішення соціально-побутових питань внутрішньо переміщених осіб;

подає Кабінету Міністрів України пропозиції про заходи, необхідні для

реалізації цього Закону, щодо забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб.

{Абзац сьомий частини третьої статті 11 виключено на підставі Закону № 2622-IX від 21.09.2022}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань усиновлення та захисту прав дітей, здійснює координацію та методологічне забезпечення діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо соціального захисту внутрішньо переміщених дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, а також забезпечує дотримання вимог законодавства під час встановлення опіки чи піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, їх усиновлення, застосування інших передбачених законодавством форм влаштування дітей, проводить роботу з соціальної підтримки внутрішньо переміщених сімей з дітьми, над якими встановлено опіку чи піклування, прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу.

{Частину третю статті 11 доповнено абзацом восьмим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

Законні представники дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, посадові особи, які здійснюють заходи щодо захисту прав такої дитини, у разі необхідності підтвердження чи перевірки персональних даних про дитину можуть отримати відповідні відомості на підставі письмового запиту до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань усиновлення та захисту прав дітей, який забезпечує ведення єдиного електронного обліку дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

{Частину третю статті 11 доповнено абзацом дев'ятим згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

{Частина третя статті 11 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

4. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах освіти і науки:

1) створює умови для здобуття громадянами дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної освіти, професійно-технічної, вищої освіти з урахуванням відомостей щодо внутрішнього переміщення осіб;

2) здійснює в межах повноважень координацію діяльності органів виконавчої влади, у тому числі органів управління освітою місцевих державних адміністрацій, та органів місцевого самоврядування з метою забезпечення реалізації права на освіту внутрішньо переміщених осіб;

3) координує діяльність місцевих органів управління освітою в частині формування оптимальної мережі дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів та забезпечує формування оптимальної мережі професійно-технічних навчальних закладів, експериментальних навчальних закладів для задоволення освітніх потреб населення з урахуванням потреб

внутрішньо переміщених осіб;

4) формує щороку пропозиції та доводить до підпорядкованих навчальних закладів державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів для державних потреб з урахуванням кількості внутрішньо переміщених осіб.

5. Центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, забезпечує відповідно до законодавства здійснення заходів з мінімізації та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, евакуації населення, надання екстреної медичної допомоги у зоні надзвичайної ситуації.

6. Центральні органи виконавчої влади здійснюють аналіз стану реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та подають Кабінету Міністрів України відомості щодо витрат та заходів, необхідних для реалізації вимог цього Закону.

7. Центральні органи виконавчої влади на виконання цього Закону здійснюють обмін інформацією на безоплатній основі в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, а також взаємодіють з громадськими об'єднаннями, волонтерськими, благодійними організаціями, іншими юридичними та фізичними особами з питань забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

8. Місцеві державні адміністрації в межах своїх повноважень забезпечують:

1) прийом громадян та надання їм безоплатної первинної правничої допомоги з питання взяття на облік внутрішньо переміщених осіб;

{Пункт 1 частини восьмої статті 11 в редакції Закону № 3022-IX від 10.04.2023}

2) взяття на облік внутрішньо переміщеної особи в порядку, встановленому статтею 4 цього Закону;

3) надання інформації внутрішньо переміщеним особам про можливі місця і умови для їх тимчасового проживання/перебування з урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, волонтерських, благодійних організацій, інших юридичних та фізичних осіб, про стан інфраструктури, довкілля у таких місцях;

4) надання у разі необхідності внутрішньо переміщеним особам медико-психологічної допомоги;

5) безоплатне харчування відповідно до законодавства внутрішньо переміщених осіб на період до отримання такими особами статусу безробітних або їх працевлаштування, але не більше одного місяця;

6) надання у тимчасове користування внутрішньо переміщеним особам житлового приміщення або соціального житла, придатного для проживання, за умови оплати зазначеними особами відповідно до законодавства вартості житлово-комунальних послуг;

7) внесення до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо

переміщених осіб структурним підрозділом місцевої державної адміністрації з питань соціального захисту населення відомостей про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, у тому числі місце її фактичного перебування, та про надані такій особі послуги;

8) набуття відповідно до законодавства внутрішньо переміщеними особами за місцем їх фактичного перебування прав на земельну ділянку із земель державної власності;

9) допомогу за клопотанням внутрішньо переміщеної особи у переміщенні рухомого майна під час залишення особою місця проживання на території, де виникли обставини, зазначені у статті 1 цього Закону, та поверненні до такого залишеного місця проживання;

10) влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади державної форми власності;

11) одержання гуманітарної та благодійної допомоги;

12) виявлення із числа внутрішньо переміщених осіб сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення передбачених законодавством заходів у разі виникнення загрози життю та здоров'ю дітей, втрати дітьми батьківського піклування;

{Пункт 12 частини восьмої статті 11 в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}

12¹) здійснення соціального захисту внутрішньо переміщених дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, сімей, в яких виховуються такі діти, соціального супроводження таких сімей і дітей;

{Частину восьму статті 11 доповнено пунктом 12¹ згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

12²) здійснення в повному обсязі повноважень органу опіки та піклування стосовно зареєстрованих на їх території внутрішньо переміщених дітей, у тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

{Частину восьму статті 11 доповнено пунктом 12² згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

12³) прийняття рішень про забезпечення функціонування внутрішньо переміщених прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, сімей з дітьми, над якими встановлено опіку чи піклування, до яких діти влаштовані згідно з рішеннями районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських чи районних у містах рад тих адміністративно-територіальних одиниць, з яких здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у частині першій статті 1 цього Закону;

{Частину восьму статті 11 доповнено пунктом 12³ згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

12⁴) надання житла дитячим будинкам сімейного типу, які вимушено або самотійно залишили місце проживання у зв'язку з обставинами, визначеними у частині першій статті 1 цього Закону;

{Частину восьму статті 11 доповнено пунктом 12⁴ згідно із Законом №

936-VIII від 26.01.2016}

12⁻⁵) організацію роботи з виявлення дітей, переміщених без супроводження батьків, інших законних представників, здійснення заходів щодо встановлення особи дитини, пошуку її батьків, влаштування таких дітей у сім'ї родичів, патронатних вихователів, до закладів соціального захисту дітей з урахуванням потреб дитини;

{Частина восьму статті 11 доповнено пунктом 12⁻⁵ згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

13) влаштування громадян похилого віку, осіб з інвалідністю, які проживали в стаціонарних інтернатних установах та закладах на території, де виникли обставини, зазначені у статті 1 цього Закону, в аналогічні установи та заклади за місцем фактичного перебування таких осіб;

14) організацію роботи медичних закладів з надання необхідної допомоги населенню з урахуванням тимчасового проживання/перебування на відповідній території внутрішньо переміщених осіб;

15) безоплатний проїзд залізничним, автомобільним транспортом внутрішньо переміщених осіб до залишеного місця проживання в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

9. Органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень:

формують фонди житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, у тому числі шляхом викупу (придбання), оренди, будівництва нового житла, реконструкції будинків і гуртожитків, переведення нежилых приміщень у жилі, передачі житла в комунальну або державну власність, капітального ремонту об'єктів житлового фонду;

{Частина дев'яту статті 11 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 3446-IX від 08.11.2023}

інформують місцеві державні адміністрації про можливі місця і умови для тимчасового проживання/перебування внутрішньо переміщених осіб, про стан інфраструктури, довкілля у таких місцях;

надають у тимчасове безоплатне користування внутрішньо переміщеним особам з комунальної власності житлові приміщення, придатні для проживання (за умови оплати особою відповідно до законодавства вартості комунальних послуг);

вирішують питання щодо набуття відповідно до законодавства внутрішньо переміщеними особами за місцем їх фактичного перебування прав на земельну ділянку із земель комунальної власності;

сприяють за клопотанням внутрішньо переміщеної особи у переміщенні її рухомого майна для повернення на залишене місце проживання;

забезпечують надання медичної допомоги в комунальних закладах охорони здоров'я з урахуванням відомостей про внутрішньо переміщених осіб, які тимчасово проживають (перебувають) у відповідному населеному пункті;

забезпечують влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади комунальної форми власності;

забезпечують соціальний захист внутрішньо переміщених дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, сімей, в яких виховуються такі діти, соціальне супроводження таких сімей і дітей;

{Частина дев'яту статті 11 доповнено абзацом згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

забезпечують зарахування внутрішньо переміщених дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і соціальний квартирний облік за місцем їх обліку як внутрішньо переміщених осіб;

{Частина дев'яту статті 11 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2279-VIII від 08.02.2018}

здійснюють у повному обсязі повноваження органу опіки та піклування стосовно зареєстрованих на їх території внутрішньо переміщених дітей, у тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

{Частина дев'яту статті 11 доповнено абзацом згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

приймають рішення про забезпечення функціонування внутрішньо переміщених прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, сімей з дітьми, над якими встановлено опіку чи піклування, до яких діти влаштовані згідно з рішеннями районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських чи районних у містах рад тих адміністративно-територіальних одиниць, з яких здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у частині першій статті 1 цього Закону;

{Частина дев'яту статті 11 доповнено абзацом згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

забезпечують надання житла дитячим будинкам сімейного типу, які вимушено або самостійно залишили місце проживання у зв'язку з обставинами, визначеними у частині першій статті 1 цього Закону;

{Частина дев'яту статті 11 доповнено абзацом згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

організують роботу з виявлення дітей, переміщених без супроводження батьків, інших законних представників, здійснюють заходи щодо встановлення особи дитини, пошуку її батьків, влаштування таких дітей у сім'ї родичів, патронатних вихователів, до закладів соціального захисту дітей з урахуванням потреб дитини.

{Частина дев'яту статті 11 доповнено абзацом згідно із Законом № 936-VIII від 26.01.2016}

Стаття 12. Підстави для скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та внесення відомостей про це в Єдину інформаційну базу даних про внутрішньо переміщених осіб

1. Підставою для скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та внесення відомостей про це в Єдину інформаційну базу даних про внутрішньо переміщених осіб є обставини, за яких внутрішньо переміщена особа:

1) подала заяву про відмову від довідки;

2) скоїла кримінальне правопорушення: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; терористичний акт; втягнення у вчинення терористичного акту; публічні заклики до вчинення терористичного акту; створення терористичної групи чи терористичної організації; сприяння вчиненню терористичного акту; фінансування тероризму; вчинення кримінального правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку або військового кримінального правопорушення;

{Пункт 2 частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-IX від 17.06.2020}

3) повернулася до покинутого місця постійного проживання;

4) виїхала на постійне місце проживання за кордон;

5) подала завідомо недостовірні відомості.

Рішення про скасування дії довідки приймається керівником структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем проживання особи та надається внутрішньо переміщеній особі протягом трьох днів з дня прийняття такого рішення.

{Абзац сьомий частини першої статті 12 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

У разі неповідомлення внутрішньо переміщеною особою про її повернення до покинутого місця постійного проживання згідно з абзацом другим пункту 3 частини другої статті 9 цього Закону рішення про скасування дії довідки відповідно до пункту 3 частини першої цієї статті приймається на підставі інформації про тривалу відсутність (понад 60 днів) особи за місцем проживання, яка дає обґрунтовані підстави вважати, що внутрішньо переміщена особа повернулася до покинутого місця постійного проживання.

{Абзац восьмий частини першої статті 12 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

Інформацією, яка дає обґрунтовані підстави вважати, що внутрішньо переміщена особа повернулася до покинутого місця постійного проживання, є:

{Абзац дев'ятий частини першої статті 12 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

дані, отримані з відповідних державних реєстрів;

{Абзац частини першої статті 12 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

дані, отримані в результаті обміну інформацією структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад з органами виконавчої влади та органами місцевого

самоврядування;

{Абзац частини першої статті 12 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

дані, отримані в результаті обміну інформацією структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад з громадськими об'єднаннями, волонтерськими, благодійними організаціями, іншими юридичними та фізичними особами, що надають допомогу внутрішньо переміщеним особам відповідно до статті 16 цього Закону.

{Абзац частини першої статті 12 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

У разі наявності у внутрішньо переміщеної особи обґрунтованих причин для продовження строку її відсутності за місцем проживання понад 60 днів така особа звертається з відповідною письмовою заявою за місцем проживання до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад. У такому разі строк відсутності внутрішньо переміщеної особи за місцем проживання може бути збільшено до 90 днів.

{Абзац частини першої статті 12 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

Структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад на підставі прийнятого рішення невідкладно вносить до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб відомості про скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

{Абзац частини першої статті 12 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

Стаття 13. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб

1. Рішення, дії чи бездіяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб можуть бути оскаржені до суду в порядку, визначеному законом.

Стаття 14. Заборона дискримінації

1. Внутрішньо переміщені особи користуються тими ж правами і свободами відповідно до Конституції, законів та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України, що постійно проживають в Україні. Забороняється їх дискримінація при здійсненні ними будь-яких прав і свобод на підставі, що вони є внутрішньо переміщеними особами.

Стаття 15. Джерела фінансового та матеріально-технічного забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб

1. Фінансове забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб

за рахунок бюджетних коштів здійснюється відповідно до бюджетного законодавства. Заходи щодо забезпечення прийому, проїзду, розміщення та облаштування вимушених переселенців є видатковими зобов'язаннями України та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції щодо забезпечення соціальних прав і гарантій громадян України.

2. Для розвитку та поліпшення матеріально-технічної бази, спрямованої на забезпечення захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, можуть залучатися кошти підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності і господарювання, іноземних держав та міжнародних організацій у вигляді благодійної, гуманітарної, матеріальної та технічної допомоги, а також добровільні пожертвування фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та громадських об'єднань, інші не заборонені законодавством джерела.

3. У разі якщо внутрішнє переміщення за обставин, передбачених у статті 1 цього Закону, спричинене військовою агресією іншої держави, військовим вторгненням, окупацією чи анексією території України, і цю територію покинули особи, що стали внутрішньо переміщеними особами, держава-агресор компенсує прямі витрати внутрішньо переміщених осіб, які виникли внаслідок вимушеного переміщення, а також всі витрати на приймання та облаштування зазначених осіб, що були здійснені за рахунок державного бюджету України та місцевих бюджетів, відповідно до норм міжнародного права.

{Частина третя статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 921-VIII від 24.12.2015}

Стаття 16. Взаємодія органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями з надання допомоги внутрішньо переміщеним особам

1. Органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень забезпечують додержання прав громадських об'єднань, що надають допомогу внутрішньо переміщеним особам.

2. Органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть залучати громадські об'єднання до процесу формування і реалізації державної політики щодо вирішення питань внутрішньо переміщених осіб.

3. Державний нагляд та контроль за дотриманням законодавства громадськими об'єднаннями, що надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, здійснюють органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у порядку, визначеному законом.

Стаття 17. Сприяння з надання внутрішньо переміщеним особам кредитів на придбання земельних ділянок, придбання та будівництво житла

1. З метою забезпечення будівництва та інвестування у розвиток житлової інфраструктури міст та населених пунктів відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування разом із державними банківськими установами, а також за наявності можливостей залучення міжнародної гуманітарної або благодійної допомоги формують для

внутрішньо переміщених осіб регіональні довгострокові програми з пільгового кредитування (у тому числі - іпотечного) будівництва або придбання житла.

2. Кабінет Міністрів України з Національним банком України розробляють правові механізми щодо можливостей рефінансування витрат з будівництва або повернення відсотків за сплаченими кредитами тим внутрішньо переміщеним особам, які внаслідок окупації чи військових дій, негативних наслідків збройного конфлікту, проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру набули каліцтва чи інвалідності, або лишилися без годувальника, або без належної опіки та піклування за віком (діти-сироти, одинокі батьки та пенсіонери).

3. У разі виділення адресної цільової благодійної або міжнародної благодійної допомоги для будівництва або придбання житла для внутрішньо переміщених осіб з тимчасово окупованої території чи у районах ведення військових дій чи проведення антитерористичної операції такі кошти не оподатковуються прибутковим податком та податком на додану вартість.

Стаття 18. Міжнародне співробітництво з проблем внутрішньо переміщених осіб

1. Україна співпрацює з іншими державами, міжнародними організаціями з метою запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення та підтримання умов, що дають змогу таким особам добровільно, в безпечних умовах та з гідністю повернутися до покинутого місця проживання, або умов для інтеграції внутрішньо переміщених осіб за новим місцем проживання в Україні.

{Частина перша статті 18 в редакції Закону № 921-VIII від 24.12.2015}

2. Міжнародним донорам, що роблять внесок у програми допомоги для внутрішньо переміщених осіб, надається сприяння в прискоренні імпорту гуманітарних вантажів.

3. Міжнародна гуманітарна, благодійна, технічна та будь-яка інша безповоротна допомога, що надається внутрішньо переміщеним особам, звільняється від оподаткування та митних платежів.

4. Міжнародна гуманітарна, благодійна, технічна та будь-яка інша безповоротна допомога, що надається внутрішньо переміщеним особам, має виключне цільове спрямування і не може спрямовуватися на інші цілі.

5. Україна забезпечуватиме справедливий розподіл такої допомоги внутрішньо переміщеним особам, з урахуванням потреб осіб з особливими потребами, осіб з інвалідністю, жінок та дітей, одиноких батьків, пенсіонерів, літніх людей.

Стаття 19. Відповідальність за порушення цього Закону

1. Особи, винні в порушенні цього Закону, несуть відповідальність згідно із законом.

Стаття 20. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його

опублікування.

2. Закони та інші нормативно-правові акти України діють в частині, що не суперечить цьому Закону.

2¹. У період дії воєнного стану, введеного Указом Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ, та протягом шести місяців після його припинення або скасування визначені Кабінетом Міністрів України категорії внутрішньо переміщених осіб мають право на безоплатне тимчасове проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) без обмеження строком, передбаченим абзацом дев'ятим частини першої статті 9 цього Закону.

{Статтю 20 доповнено пунктом 2¹ згідно із Законом № 3446-ІХ від 08.11.2023}

3. Внести зміни до таких законів України:

1) абзац дев'ятий статті 3 Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 15, ст. 232; 2013 р., № 30, ст. 343, № 51, ст. 716; із змінами, внесеними Законом України від 2 вересня 2014 року № 1673-VII) викласти в такій редакції:

"документи, до яких вносяться відомості про місце проживання та місце перебування особи, - паспорт громадянина України, тимчасове посвідчення громадянина України, довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, посвідка на постійне проживання, посвідка на тимчасове проживання, посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, посвідчення особи, якій надано тимчасовий захист, довідка про звернення за захистом в Україні";

2) у Законі України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 26, ст. 892, № 27, ст. 905, № 39, ст. 2011):

а) у статті 6:

у назві слова "або переселилися з неї" виключити;

частину першу виключити;

у частині третій слова "частинах першій та" замінити словом "частині";

б) у статті 7:

у назві, частині першій та абзаці першому частини дванадцятої слова "або переселилися з неї" виключити;

частини п'яту - одинадцяту виключити;

в) статтю 18 після частини першої доповнити новою частиною такого змісту:

"2. Гарантії прав, свобод та законних інтересів осіб, які переселилися з тимчасово окупованої території України та перебувають на території України на законних підставах, визначаються Законом України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб".

У зв'язку з цим частину другу вважати частиною третьою;

3) статтю 14 Закону України "Про створення вільної економічної зони "Крим" та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України" викласти в такій редакції:

"Стаття 14. Евакуація громадян з тимчасово окупованої території України

14.1. Визначення правового статусу та забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим здійснюються у порядку, визначеному Законом України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб".

14.2. Упродовж строку тимчасової окупації внутрішньо переміщена особа з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим звільняється від обов'язку погашення основної суми іпотечного кредиту та нарахованих відсотків за ним, якщо об'єктом іпотеки є майно, розташоване (зареєстроване) на території, що після укладення такого іпотечного договору була тимчасово окупована. Національний банк України приймає рішення про зміну класифікації таких іпотечних кредитів або інші рішення з метою недопущення погіршення ліквідності (фінансового стану) кредитора.

Норми цього пункту не поширюються на нерухоме житлове майно, загальна площа якого перевищує показники, встановлені статтею 265 Податкового кодексу України.

На громадянина України, який виїжджає з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим за межі державного кордону України на місце постійного проживання або змінює своє громадянство, не поширюються норми цього пункту".

4. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом:

1) підготувати та внести на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині відповідальності посадових чи службових осіб за порушення прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб під час їх реєстрації, надання соціальних послуг та інформації щодо наявних місць тимчасового поселення та можливостей працевлаштування;

2) підготувати та внести на розгляд Верховної Ради України зміни та доповнення до законів України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства", "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту", "Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус", передбачивши аналогічні сфері врегулювання цим Законом положення для категорій іноземців, біженців та осіб без громадянства;

3) підготувати та внести на розгляд Верховної Ради України зміни та доповнення до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців", передбачивши в таких змінах спрощення

процедур реєстрації, перереєстрації господарської діяльності та повідомного порядку скасування реєстрації та вилучення записів з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України та Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців у випадку, коли такі суб'єкти господарювання були зареєстровані територіальними органами ведення реєстрів на тимчасово окупованій території до часу її окупації;

4) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

5) забезпечити перегляд та приведення відповідними центральними органами державної виконавчої влади своїх нормативно-правових актів у відповідність до цього Закону;

6) забезпечити розроблення та затвердження в установленому порядку комплексної державної програми щодо підтримки та соціальної адаптації громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, зокрема, вжити заходів із вирішення питань щодо тимчасового розміщення, працевлаштування, медичної допомоги, протиепідемічних заходів, розробки та внесення змін до нормативно-правових актів стосовно спрощення процедури переоформлення документів і отримання соціальних виплат для цієї категорії громадян;

7) для забезпечення обліку таких осіб та створення експертно-інформаційної системи підтримки прийняття управлінських рішень створити Єдину інформаційну базу даних про внутрішньо переміщених осіб - громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, а також за обставин, визначених у статті 1 цього Закону, та визначити порядок її ведення та порядок доступу до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб із зазначенням ідентифікаційних даних громадян, відомостей про факт надання їм державою та органами місцевого самоврядування послуг, даних про факт та про потреби їх працевлаштування, відомостей про виплачені їм грошові суми для забезпечення тимчасового поселення та отримання постійного житла, передбачивши в цій базі систему захисту персональних даних, повноваження державних органів та їх територіальних підрозділів щодо порядку введення таких даних за їх спеціальною компетенцією та порядок надання необхідних для таких осіб інформаційно-консультативних відомостей та послуг для прискорення та спрощення для цієї категорії громадян процесу соціальної адаптації;

8) створити координаційний центр для організації роботи з консультування, перевезення та розміщення зазначеної вище категорії громадян України за відомостями спеціальної міжвідомчої бази даних.

Президент України
м. Київ

20 жовтня 2014 року № 1706-VII

П. ПОРОШЕНКО

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 26, ст.892)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 1237-VII від 06.05.2014, ВВР, 2014, № 27, ст.905
№ 1635-VII від 12.08.2014, ВВР, 2014, № 39, ст.2011
№ 1636-VII від 12.08.2014, ВВР, 2014, № 43, ст.2030
№ 1706-VII від 20.10.2014, ВВР, 2015, № 1, ст.1
№ 119-VIII від 15.01.2015, ВВР, 2015, № 10, ст.61
№ 189-VIII від 12.02.2015, ВВР, 2015, № 16, ст.112
№ 685-VIII від 15.09.2015, ВВР, 2015, № 46, ст.417
№ 1038-VIII від 17.03.2016, ВВР, 2016, № 16, ст.167
№ 1774-VIII від 06.12.2016, ВВР, 2017, № 2, ст.25
№ 1838-VIII від 07.02.2017, ВВР, 2017, № 11, ст.104}
№ 2147-VIII від 03.10.2017, ВВР, 2017, № 48, ст.436
№ 2268-VIII від 18.01.2018, ВВР, 2018, № 10, ст.54
№ 2293-VIII від 27.02.2018, ВВР, 2018, № 19, ст.180
№ 2581-VIII від 02.10.2018, ВВР, 2018, № 46, ст.371
№ 2745-VIII від 06.06.2019, ВВР, 2019, № 30, ст.119
№ 113-IX від 19.09.2019}
№ 113-IX від 19.09.2019, ВВР, 2019, № 42, ст.238
№ 720-IX від 17.06.2020, ВВР, 2020, № 47, ст.408
№ 1319-IX від 04.03.2021, ВВР, 2021, № 24, ст.203
№ 1618-IX від 01.07.2021, ВВР, 2021, № 45, ст.361
№ 1916-IX від 30.11.2021
№ 2138-IX від 15.03.2022
№ 2217-IX від 21.04.2022
№ 2764-IX від 16.11.2022
№ 2834-IX від 13.12.2022
№ 2849-IX від 13.12.2022
№ 3022-IX від 10.04.2023
№ 3050-IX від 11.04.2023
№ 3054-IX від 11.04.2023
№ 3200-IX від 29.06.2023
№ 3449-IX від 08.11.2023 }

{У тексті Закону слова "засоби масової інформації" у всіх відмінках і числах замінено словом "медіа" згідно із Законом № 2849-IX від 13.12.2022}

Верховна Рада України, ґрунтуючись на Декларації про державний суверенітет України та Конституції України,

підкреслюючи, що суверенітет України поширюється на всю її територію, яка в межах міжнародно визнаного державного кордону є цілісною і недоторканною,

не визнаючи тимчасову окупацію Російською Федерацією частини території України,

підтверджуючи невіддільне суверенне право України на відновлення і збереження її територіальної цілісності в межах міжнародно визнаного державного кордону,

керуючись Статутом Організації Об'єднаних Націй та Декларацією про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24 жовтня 1970 року, Заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 року,

виходячи з того, що відповідно до пунктів "a", "b", "c", "d" та "g" статті 3 Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй "Визначення агресії" від 14 грудня 1974 року застосування Російською Федерацією збройної сили проти України становить злочин збройної агресії та грубо порушує Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 року та істотно порушило чинний на момент початку збройної агресії Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31 травня 1997 року,

підтверджуючи Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором від 27 січня 2015 року № 129-VIII, а також Заяву Верховної Ради України "Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків" від 21 квітня 2015 року № 337-VIII, Заяву Верховної Ради України щодо ескалації російсько-українського збройного конфлікту від 30 березня 2021 року № 1356-IX, Заяву Верховної Ради України у зв'язку з визнанням Російською Федерацією незалежності незаконних самопроголошених утворень на тимчасово окупованих територіях окремих районів Донецької та Луганської областей України від 22 лютого 2022 року № 2093-IX,

враховуючи низку заяв Верховної Ради України про порушення Російською Федерацією на тимчасово окупованій нею території України основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема "Про утиски та недотримання прав українців у Росії та невідкладні заходи щодо задоволення національно-культурних та мовних потреб закордонних українців" від 17 червня 2014 року № 1331-VII, "Про трагічну загибель людей внаслідок терористичного акту над територією України" від 22 липня 2014 року № 1596-

VII, "Щодо протидії поширенню підтримуваного Російською Федерацією міжнародного тероризму" від 22 липня 2014 року № 1597-VII, "Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій "ДНР" та "ЛНР", які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян" від 4 лютого 2015 року № 145-VIII, "Про невизнання Україною легітимності виборів до Державної Думи Федеральних Зборів Російської Федерації сьомого скликання, їх результатів і правових наслідків та, відповідно, складу, повноважень, актів та рішень Державної Думи Федеральних Зборів Російської Федерації сьомого скликання" від 20 вересня 2016 року № 1527-VIII, "Щодо невизнання Україною легітимності виборів Президента Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях України - Автономній Республіці Крим та місті Севастополі" від 22 березня 2018 року № 2371-VIII, "Щодо невизнання легітимності так званих місцевих виборів на тимчасово окупованих територіях України - в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі" від 11 вересня 2019 року № 66-IX, "Щодо нелегітимного проведення загальноросійського голосування по поправках до Конституції Російської Федерації на тимчасово окупованій території України - в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, а також залучення до голосування мешканців тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях з незаконно виданими паспортами громадянина Російської Федерації" від 17 липня 2020 року № 806-IX, "Щодо невизнання легітимності так званих місцевих виборів на тимчасово окупованих територіях України - в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі" від 30 вересня 2020 року № 932-IX, "Щодо незаконного затримання першого заступника голови Меджлісу кримськотатарського народу Нарімана Джелялова та інших представників корінного кримськотатарського народу на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя державою-агресором Російською Федерацією" від 10 вересня 2021 року № 1749-IX, "Щодо нелегітимності виборів депутатів Державної Думи Російської Федерації 2021 року" від 22 вересня 2021 року № 1773-IX,

констатуючи, що у світлі положень IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатка до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року, Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року та Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року одним із наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України стала тимчасова окупація частини території України,

виходячи з положень резолюцій Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй "Про територіальну цілісність України" від 27 березня 2014 року № 68/262, "Стан справ у сфері прав людини в Автономній Республіці

Крим та місті Севастополі (Україна)" A/RES/71/205 (2016), A/RES/72/190 (2017), A/RES/73/263 (2018), A/RES/74/168 (2019), A/RES/75/192 (2020), а також "Проблеми мілітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, Україна, а також частини Чорного та Азовського морів" A/RES/73/194 (2018), A/RES/74/17 (2019), A/RES/75/29 (2020), які підкреслюють нелегітимність проведення в Автономній Республіці Крим референдуму, визнають Автономну Республіку Крим та місто Севастополь територією, тимчасово окупованою Російською Федерацією, і закликають міжнародне співтовариство не визнавати будь-яку зміну статусу Автономної Республіки Крим і міста Севастополя на основі результатів зазначеного референдуму,

беручи до уваги Резолюцію Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй "Агресія проти України" A/RES/ES-11/1 від 2 березня 2022 року, якою визнається, що Росія вчинила агресію проти України, порушивши базові норми ООН, і якою від Російської Федерації вимагається припинити збройну агресію проти України, включаючи також деокупацію Криму та Донбасу, негайно, повністю та безумовно вивести всі свої збройні сили з території України в межах її міжнародно визнаних кордонів,

враховуючи проміжне рішення Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй від 16 березня 2022 року, відповідно до якого на найвищому юридичному рівні констатовано факт вторгнення Росії на територію України, відзначаючи, що збройна агресія Російської Федерації розпочалася з неоголошених і прихованих вторгнень на територію України підрозділів збройних сил та інших силових відомств Російської Федерації, а також шляхом організації та підтримки терористичної діяльності, а 24 лютого 2022 року переросла в повномасштабне збройне вторгнення на суверенну територію України,

беручи до уваги, що Російська Федерація чинить злочин агресії проти України та здійснює тимчасову окупацію частини її території за допомогою збройних формувань Російської Федерації, що складаються з регулярних з'єднань і підрозділів, підпорядкованих Міністерству оборони Російської Федерації, підрозділів та спеціальних формувань, підпорядкованих іншим силовим відомствам Російської Федерації, їхніх радників, інструкторів та іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також за допомогою окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та підконтрольні Російській Федерації самопроголошені органи, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України,

відзначаючи, що дії Російської Федерації на території України грубо порушують принципи та норми міжнародного права,

залишаючись відданою курсу політико-дипломатичного врегулювання

конфліктів на основі принципів і норм міжнародного права та Статуту Організації Об'єднаних Націй,

підтверджуючи невіддільне суверенне право України на самооборону відповідно до статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй,

враховуючи, що основою гуманітарної, соціальної та економічної політики держави Україна стосовно населення тимчасово окупованої території України є захист і повноцінна реалізація національно-культурних, соціальних та політичних прав громадян України, у тому числі корінних народів та національних меншин,

підтверджуючи Заяву Верховної Ради України "Про відступ України від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав і основоположних свобод", схвалену Постановою Верховної Ради України від 21 травня 2015 року № 462-VIII,

приймає цей Закон, що має на меті визначити особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях України.

{Прембула в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

Стаття 1. Правовий статус тимчасово окупованої території України

1. Тимчасово окупована Російською Федерацією територія України (далі - тимчасово окупована територія) є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Правовий статус тимчасово окупованої території, а також правовий режим на тимчасово окупованій території визначаються цим Законом, іншими законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципами та нормами міжнародного права.

Тимчасова окупація Російською Федерацією територій України, визначених частиною першою статті 3 цього Закону, незалежно від її тривалості, є незаконною і не створює для Російської Федерації жодних територіальних прав.

За державою Україна, територіальними громадами сіл, селищ, міст, розташованих на тимчасово окупованій території, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території.

{Частина перша статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021; в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

2. Датою початку тимчасової окупації Російською Федерацією окремих територій України є 19 лютого 2014 року.

Окремі об'єкти нафтогазовидобування в межах континентального шельфу України є окупованими Російською Федерацією з 19 лютого 2014

року. Перелік таких об'єктів визначається Кабінетом Міністрів України.

Автономна Республіка Крим та місто Севастополь є тимчасово окупованими Російською Федерацією з 20 лютого 2014 року.

Окремі території України, що входять до складу Донецької та Луганської областей, є окупованими Російською Федерацією (у тому числі окупаційною адміністрацією Російської Федерації) починаючи з 7 квітня 2014 року. Межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях з цієї дати, визначено Президентом України за поданням Міністерства оборони України, підготовленим на основі пропозицій Генерального штабу Збройних Сил України

{Статтю 1 доповнено частиною другою згідно із Законом № 685-VIII від 15.09.2015; в редакції Законів № 1618-IX від 01.07.2021, № 2217-IX від 21.04.2022}

3. Дата початку і дата завершення тимчасової окупації територій, передбачених пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, визначаються у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку.

{Статтю 1 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 2138-IX від 15.03.2022; в редакції Законів № 2764-IX від 16.11.2022, № 3050-IX від 11.04.2023}

Стаття 1⁻¹. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

1) адміністративна межа - умовна лінія на поверхні землі між тимчасово окупованою територією та іншою територією України, на прилеглих територіях до якої не ведуться бойові дії;

2) гуманітарний коридор - тимчасово демілітаризована за домовленістю між уповноваженими представниками України та представниками збройних формувань Російської Федерації та/або окупаційної адміністрації Російської Федерації зона, призначена для забезпечення безпечного транзиту гуманітарної допомоги на тимчасово окуповану територію та/або надання медичної допомоги цивільному населенню та пораненим на тимчасово окупованій території та/або евакуації цивільного населення, поранених та загиблих з тимчасово окупованої території;

3) деокупація - комплекс заходів державної політики, наслідком яких є повна відсутність на території України, що була тимчасово окупована, збройних формувань Російської Федерації і окупаційної адміністрації Російської Федерації та встановлення загального ефективного контролю України на цій території (повернення тимчасово окупованої території під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території);

4) збройні формування Російської Федерації - регулярні з'єднання і підрозділи, підпорядковані Міністерству оборони Російської Федерації, підрозділи та спеціальні формування, підпорядковані іншим силовим

відомствам Російської Федерації, їхні радники, інструктори та іррегулярні незаконні збройні формування, озброєні банди та групи найманців, створені, підпорядковані, керовані та фінансовані Російською Федерацією, а також за допомогою окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та підконтрольні Російській Федерації самопроголошені органи, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України;

5) лінія зіткнення - умовна лінія на поверхні землі між тимчасово окупованою територією та іншою територією України, на прилеглих територіях до якої ведуться бойові дії;

6) окупаційна адміністрація Російської Федерації - сукупність державних органів і структур Російської Федерації, функціонально відповідальних за управління тимчасово окупованими територіями та підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних повноважень на тимчасово окупованих територіях та які виконували чи виконують властиві органам державної влади чи органам місцевого самоврядування функції на тимчасово окупованій території України, в тому числі органи, організації, підприємства та установи, включаючи правоохоронні та судові органи, нотаріусів та суб'єктів адміністративних послуг;

7) тимчасово окупована Російською Федерацією територія України (тимчасово окупована територія) - це частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють фактичний контроль або в межах яких збройні формування Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль з метою встановлення окупаційної адміністрації Російської Федерації.

{Закон доповнено статтею 1⁻¹ згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

Стаття 2. Мета Закону

1. Цей Закон визначає статус території України, тимчасово окупованої внаслідок збройної агресії Російської Федерації, встановлює особливий правовий режим на цій території, визначає особливості діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах цього режиму, додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб.

Стаття 3. Тимчасово окупована територія

1. Для цілей цього Закону тимчасово окупованою територією визначається:

1) сухопутна територія тимчасово окупованих Російською Федерацією територій України, водні об'єкти або їх частини, що знаходяться на цих територіях;

{Пункт 1 частини першої статті 3 в редакції Закону № 2217-IX від

21.04.2022}

2) внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України, внутрішні морські води, прилеглі до сухопутної території інших тимчасово окупованих Російською Федерацією територій України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України;

{Пункт 2 частини першої статті 3 в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

3) інша сухопутна територія України, внутрішні морські води і територіальне море України, визнані в умовах воєнного стану тимчасово окупованими у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку;

{Пункт 3 частини першої статті 3 в редакції Законів № 2268-VIII від 18.01.2018, № 2138-IX від 15.03.2022; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2764-IX від 16.11.2022; в редакції Закону № 3050-IX від 11.04.2023}

4) надра під територіями, зазначеними у пунктах 1, 2 і 3 цієї частини, і повітряний простір над цими територіями.

{Частина першу статті 3 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 2138-IX від 15.03.2022}

2. Адміністративна межа між тимчасово окупованою територією та іншою територією України визначається Кабінетом Міністрів України.

На адміністративній межі між тимчасово окупованою територією та іншою територією України Кабінетом Міністрів України може запроваджуватися тимчасовий прикордонний контроль.

{Абзац другий частини другої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2764-IX від 16.11.2022}

{Статтю 3 доповнено частиною другою згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021; в редакції Законів № 2138-IX від 15.03.2022, № 2217-IX від 21.04.2022}

3. Лінія зіткнення між тимчасово окупованою територією та іншою територією України визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, підготовленим на основі пропозицій Генерального штабу Збройних Сил України.

{Статтю 3 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021; в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

Стаття 4. Правовий режим тимчасово окупованої території

1. На тимчасово окупованій території на строк дії цього Закону поширюється особливий правовий режим перетину адміністративної межі та лінії зіткнення між тимчасово окупованою територією та іншою територією України, вчинення правочинів, проведення виборів та референдумів, реалізації інших прав і свобод людини і громадянина.

{Частина перша статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом №

2217-IX від 21.04.2022}

2. Правовий режим тимчасово окупованої території передбачає особливий порядок забезпечення прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території.

3. Правовий режим тимчасово окупованої території може бути визначено, змінено чи скасовано законами України.

{Абзац перший частини третьої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

В умовах воєнного стану правовий режим тимчасово окупованої території, передбаченої пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, визначається, змінюється і скасовується Кабінетом Міністрів України.

{Частину третю статті 4 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2138-IX від 15.03.2022; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2764-IX від 16.11.2022}

Стаття 4¹. Цілі державної політики на тимчасово окупованій території

1. Цілями державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованій території є:

- 1) деокупація тимчасово окупованої території;
- 2) забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у передбаченому законом обсязі;
- 3) забезпечення незалежності, єдності та територіальної цілісності України.

2. Правовою підставою для відсічі збройної агресії Російської Федерації та відновлення територіальної цілісності України є Конституція України, законодавство України та стаття 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй.

3. Для забезпечення державного суверенітету України, національної безпеки, відсічі збройної агресії Російської Федерації органи державної влади, в тому числі органи сектору безпеки і оборони, їх посадові особи, діючи на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України:

1) здійснюють відповідно до Конституції України та законів України заходи для відновлення територіальної цілісності України;

2) вживають заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі збройної агресії Російської Федерації;

3) вживають заходів для захисту прав і свобод цивільного населення;

4) здійснюють із додержанням міжнародних зобов'язань України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципів і норм міжнародного права політико-дипломатичні, санкційні та інші заходи з метою відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаного державного кордону;

5) розвивають із залученням ресурсів держави та міжнародної допомоги оборонний і безпековий потенціал України з метою відсічі збройній агресії Російської Федерації;

6) забезпечують комплексний розвиток безпекової, економічної,

інформаційно-телекомунікаційної, соціальної та гуманітарної інфраструктури на територіях, прилеглих до тимчасово окупованих територій;

7) реалізують відповідно до документів стратегічного оборонного планування заходи зі зміцнення оборонних і безпекових спроможностей України;

8) використовують механізми двосторонньої міжнародної співпраці, міжнародних організацій та міжнародних судових інстанцій з метою збереження та посилення санкцій, що застосовуються до Російської Федерації членами міжнародного співтовариства, притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за воєнні злочини, злочини геноциду, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, відбудови та відновлення знищеної внаслідок збройної агресії Російської Федерації інфраструктури України.

{Закон доповнено статтею 4¹ згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

Стаття 5. Захист прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території

1. Україна вживає всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території.

2. Основними напрямками захисту прав і свобод цивільного населення на тимчасово окупованих територіях є:

1) захист основоположних політичних і громадянських, економічних, соціальних, культурних та інших прав і свобод людини;

2) вжиття заходів для звільнення всіх незаконно затриманих чи утримуваних Російською Федерацією або окупаційною адміністрацією Російської Федерації громадян України, а також іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах перебували на момент їх затримання на території України;

3) сприяння забезпеченню відновлення порушених матеріальних прав;

4) сприяння забезпеченню соціально-економічних, екологічних та культурних потреб, зокрема шляхом реалізації заходів, визначених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій, на виконання відповідних рішень Кабінету Міністрів України;

5) надання правової та гуманітарної допомоги, у тому числі із залученням міжнародної допомоги, зокрема надання медичних та соціальних послуг на контрольованих Україною територіях;

6) сприяння підтриманню культурних зв'язків;

7) забезпечення доступу до закладів освіти та медіа України.

3. За фізичними особами незалежно від перебування їх на обліку як внутрішньо переміщених осіб чи від набуття ними спеціального правового

статусу та за юридичними особами зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо таке майно набуто відповідно до законів України.

4. Україна зобов'язується підтримувати і забезпечувати економічні, фінансові, політичні, соціальні, інформаційні, культурні та інші зв'язки з громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, сприяти їх залученню до процесів утвердження української національної та громадянської ідентичності.

{Частина четверта статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2834-IX від 13.12.2022}

5. Російська Федерація як держава-окупант відповідно до IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатка до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року, Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року та Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року несе відповідальність за порушення захисту прав цивільного населення.

6. Примусове автоматичне набуття громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, громадянства Російської Федерації не визнається Україною та не є підставою для втрати громадянства України.

7. Кабінет Міністрів України здійснює постійний моніторинг стану дотримання прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території, за результатами якого оприлюднює та надає відповідну інформацію міжнародним організаціям у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина та вживає необхідних заходів (у тому числі через міжвідомчий координаційний орган) для узагальнення правової позиції держави у питанні відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та підготовки і супроводження консолідованої претензії України до Російської Федерації щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України.

8. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованих територіях та, у разі необхідності, представляє Верховній Раді України спеціальну доповідь про стан додержання прав і свобод людини і громадянина на цих територіях.

9. Відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі Україна, юридичним особам, громадським об'єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію.

Держава Україна всіма можливими засобами сприяє відшкодуванню

матеріальної та моральної шкоди Російською Федерацією.

10. Держава Україна не несе відповідальності за незаконні дії Російської Федерації чи її окупаційної адміністрації на тимчасово окупованих територіях або за прийняті ними незаконні рішення.

11. Особливості реалізації інших прав і свобод цивільного населення та вчинення правочинів на тимчасово окупованій території визначаються цим та іншими законами України.

12. Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території, мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу з питань, пов'язаних із захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб (у тому числі про відшкодування шкоди, завданої внаслідок обмеження у здійсненні права власності на нерухоме майно або його знищення, пошкодження) у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації та тимчасовою окупацією території України, у порядку, встановленому Законом України "Про безоплатну правничу допомогу".

{Частина дванадцята статті 5 в редакції Закону № 3022-IX від 10.04.2023}

{Стаття 5 в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

Стаття 5¹. Захист культурної спадщини на тимчасово окупованій території

1. Відповідальність за охорону культурної спадщини на тимчасово окупованій території покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію, відповідно до норм і принципів міжнародного права.

{Закон доповнено статтею 5¹ згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

Стаття 6. Забезпечення права осіб, які проживають на тимчасово окупованій території, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус

1. Оформлення, обмін документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, вклеювання у визначених законодавством випадках фотокартки при досягненні відповідного віку в паспорт громадянина України особам, які мають зареєстроване або задеклароване місце проживання на тимчасово окупованій території, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, визначених у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, за місцем звернення особи.

2. Внесення відомостей про зареєстроване або задеклароване місце проживання осіб на тимчасово окупованій території, а також на територіях, на

яких ведуться (велися) бойові дії, визначених у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, до Єдиного державного демографічного реєстру під час оформлення, обміну документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, здійснюється на підставі документів, що підтверджують зареєстроване або задеклароване місце проживання, або відомостей, внесених до документів особи, що підлягають обміну.

Для внесення відомостей про зареєстроване або задеклароване місце проживання осіб, визначених частиною першою цієї статті, може використовуватися інформація з Державного реєстру виборців, відомчої інформаційної системи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

{Стаття 6 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1635-VII від 12.08.2014, № 1706-VII від 20.10.2014; в редакції Законів № 1916-IX від 30.11.2021, № 3054-IX від 11.04.2023}

Стаття 7. Забезпечення реалізації прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території, на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту

{Назва статті 7 в редакції Закону № 1237-VII від 06.05.2014; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1706-VII від 20.10.2014, № 1038-VIII від 17.03.2016}

1. Для громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території, реалізація прав на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на надання соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства України.

{Частина перша статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1706-VII від 20.10.2014}

2. Виплата пенсій громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території, здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Частина друга статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021}

3. Громадяни похилого віку, особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та інші громадяни України, які перебувають у складних життєвих обставинах та проживають на тимчасово окупованій території, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до законодавства України.

Порядок надання соціальних послуг громадянам, які проживають на тимчасово окупованій території, визначається Кабінетом Міністрів України.

{Частина третю статті 7 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021}

{Частина третя статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2581-VIII від 02.10.2018}

4. Бездомні особи, які перебувають на тимчасово окупованій території, мають право на соціальний захист відповідно до законодавства України.

{Частина п'яту статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014}

{Частина шосту статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014}

{Частина сьому статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014}

{Частина восьму статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014}

{Частина дев'яту статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014}

{Частина десяту статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014}

{Частина одинадцяту статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014}

12. Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території, у населених пунктах на лінії зіткнення, мають право на здобуття або продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету з наданням місць у гуртожитках на час навчання.

Іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, особи, яким надано статус біженця в Україні, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту, та особи, яким надано статус закордонного українця, які перебувають в Україні на законних підставах та проживають на тимчасово окупованій території, а також у населених пунктах на лінії зіткнення, мають право на здобуття або продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України в порядку, визначеному законами України "Про вищу освіту" і "Про фахову передвищу освіту".

{Абзац другий частини дванадцятої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

Особи, зазначені в абзацах першому і другому цієї частини, мають право на здобуття дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти за будь-якою формою здобуття освіти, визначеною законодавством.

{Абзац третій частини дванадцятої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

Особи, зазначені в абзацах першому і другому цієї частини, які не

завершили здобуття повної (базової) загальної середньої освіти в закладах освіти на тимчасово окупованій території, у населених пунктах на лінії зіткнення, з метою отримання документа державного зразка про повну (базову) загальну середню освіту мають право продовжити навчання та пройти державну підсумкову атестацію у відповідних закладах освіти на території інших регіонів України.

{Абзац четвертий частини дванадцятої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

Особи, зазначені в абзацах першому і другому цієї частини, здобувають на конкурсних засадах вищу, фахову передвищу та професійну (професійно-технічну) освіту за кошти державного бюджету, зокрема на умовах державного замовлення, у порядку та в межах квот, визначених центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

{Абзац п'ятий частини дванадцятої статті 7 в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

Особи, зазначені в абзацах першому і другому цієї частини, які завершили здобуття вищої освіти на тимчасово окупованій території, мають право на проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, за винятком осіб, які здобуття вищої освіти на тимчасово окупованій території почали після дати початку тимчасової окупації відповідної території.

{Абзац шостий частини дванадцятої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021; в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

{Статтю 7 доповнено частиною дванадцятою згідно із Законом № 1237-VII від 06.05.2014; в редакції Законів № 1635-VII від 12.08.2014, № 1038-VIII від 17.03.2016, № 2745-VIII від 06.06.2019}

Стаття 8. Захист виборчих прав громадян України на тимчасово окупованій території

1. Під час проведення виборів Президента України, народних депутатів України, всеукраїнського референдуму голосування громадян України на тимчасово окупованій території не організовується і не проводиться.

2. Громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території, створюються умови для вільного волевиявлення під час виборів Президента України, народних депутатів України та всеукраїнського референдуму на іншій території України.

3. Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території, мають право реалізувати своє право голосу на виборах або референдумі, передбачених частиною другою цієї статті, шляхом зміни місця голосування без зміни виборчої адреси згідно з частиною третьою статті 7 Закону України "Про Державний реєстр виборців".

{Частина третя статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

4. У разі дострокового припинення повноважень народного депутата України, обраного в одномандатному виборчому окрузі, утвореному на тимчасово окупованій території, проміжні вибори народного депутата України в цьому окрузі не проводяться.

{Частина четверта статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

5. На тимчасово окупованій території вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, будь-які інші вибори і референдуми не проводяться.

{Частина п'ята статті 8 в редакції Закону № 2138-IX від 15.03.2022}

6. Органи ведення Державного реєстру виборців, утворені на тимчасово окупованій території, ведення Державного реєстру виборців не здійснюють. Порядок доступу до записів про виборців, виборча адреса яких відноситься до території, на яку поширюються повноваження цих органів ведення Державного реєстру виборців, а також актуалізації цих записів встановлюються Центральною виборчою комісією.

{Частина шоста статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

Стаття 9. Незаконні органи, їх посадові та службові особи

1. Державні органи та органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до Конституції та законів України, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території діють лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

2. Будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом.

3. Будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, передбаченими частиною другою цієї статті, є недійсним і не створює правових наслідків, крім документів, що підтверджують факт народження, смерті, реєстрації (розірвання) шлюбу особи на тимчасово окупованій території, які додаються до заяви про державну реєстрацію відповідного акта цивільного стану.

{Частина третя статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

4. Встановлення зв'язків та взаємодія органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, допускається виключно з метою забезпечення національних інтересів України, захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяння відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України.

5. Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим,

депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, будь-які інші вибори і референдуми, проведені на тимчасово окупованій території, у тому числі за сприяння чи за участю державних органів і органів місцевого самоврядування, утворених відповідно до Конституції та законів України, є недійсними і не створюють правових наслідків.

{Статтю 9 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 2138-IX від 15.03.2022}

Стаття 10. Порядок в'їзду осіб на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї

1. Громадяни України мають право на вільний та безперешкодний виїзд з тимчасово окупованої території на іншу територію України. Такий виїзд може здійснюватися:

1) через адміністративну межу у випадку, передбаченому частиною третьою статті 3 цього Закону, - через контрольні пункти в'їзду-виїзду, на яких здійснюється тимчасовий прикордонний контроль, за умови пред'явлення будь-якого документа, визначеного статтею 5 Закону України "Про громадянство України" або статтею 2 Закону України "Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України";

2) через лінію зіткнення - через гуманітарні коридори, організовані представниками державних органів, а також у будь-який інший доступний для них спосіб.

{Частина перша статті 10 в редакції Законів № 1618-IX від 01.07.2021, № 2217-IX від 21.04.2022}

2. Громадяни України мають право на в'їзд на окуповану територію у випадку, передбаченому частиною третьою статті 3 цього Закону, - через контрольні пункти в'їзду-виїзду, на яких здійснюється тимчасовий прикордонний контроль, за умови пред'явлення будь-якого документа, визначеного статтею 5 Закону України "Про громадянство України" або статтею 2 Закону України "Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України".

У разі проведення на окупованій території бойових дій в'їзд громадян України на тимчасово окуповану територію у зв'язку із загрозою їх життю та здоров'ю обмежується на період проведення бойових дій.

{Частина друга статті 10 в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

3. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах, в'їжджають на тимчасово окуповану територію та виїжджають з неї в порядку, встановленому частинами першою та другою цієї статті, за умови пред'явлення паспортного документа іноземця (документа, що посвідчує особу іноземця або особу без громадянства) та спеціального дозволу з урахуванням положень Закону України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства";

{Частина статті 10 в редакції Закону № 1618-IX від 01.07.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

4. Норми міжнародних договорів України, укладених між

компетентними органами України та інших держав, про в'їзд, виїзд і пересування фізичних осіб територією договірних сторін, не поширюються на тимчасово окуповану територію.

{Статтю 10 доповнено частиною згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021}

5. Виїзд з тимчасово окупованої території іноземців та осіб без громадянства може здійснюватися у випадках та за процедурою, передбаченими Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про статус біженців 1951 року.

{Статтю 10 доповнено частиною згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021}

6. Порядок в'їзду громадян України, іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї встановлюється Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 10 доповнено частиною згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021}

Стаття 11. Гарантування права власності та правовий режим майна на тимчасово окупованій території

1. Положення цієї статті застосовуються до тимчасово окупованої території, передбаченої пунктами 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, надр під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряного простору над цими територіями.

В умовах воєнного стану рішенням Кабінету Міністрів України положення цієї статті можуть бути поширені на тимчасово окуповані території, передбачені пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, надра під територіями, зазначеними у пункті 3 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряний простір над цими територіями.

{Статтю 11 доповнено новою частиною першою згідно із Законом № 2138-IX від 15.03.2022}

2. На тимчасово окупованій території право власності охороняється згідно із законодавством України.

3. За державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами, у тому числі територіальною громадою міста Севастополя, державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території.

4. За фізичними особами, незалежно від набуття ними статусу біженця чи іншого спеціального правового статусу, підприємствами, установами, організаціями зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо воно набуто відповідно до законів України.

5. Набуття та припинення права власності на нерухоме майно, яке

знаходиться на тимчасово окупованій території, здійснюється відповідно до законодавства України за межами тимчасово окупованої території. У разі неможливості здійснення державним реєстратором повноважень щодо державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень на тимчасово окупованій території орган державної реєстрації визначається Кабінетом Міністрів України.

6. На тимчасово окупованій території будь-який правочин щодо нерухомого майна, у тому числі щодо земельних ділянок, вчинений з порушенням вимог цього Закону, інших законів України, вважається недійсним з моменту вчинення і не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

7. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, які є об'єктами права власності Українського народу, військово майно, майно державних органів, державних підприємств, установ та організацій, що знаходяться на тимчасово окупованій території і є власністю держави Україна, не можуть переходити у власність інших держав, юридичних або фізичних осіб в інший спосіб, ніж передбачений законами України.

{Частина восьмої статті 11 виключено на підставі Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

Стаття 11¹. Забезпечення реалізації права на спадкування

1. Особливості реалізації права на спадкування щодо тимчасово окупованої території, передбаченої частиною першою статті 3 цього Закону, регулюються Цивільним кодексом України.

{Закон доповнено статтею 11¹ згідно із Законом № 189-VIII від 12.02.2015; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1618-IX від 01.07.2021, № 2138-IX від 15.03.2022; в редакції Закону № 3449-IX від 08.11.2023}

Стаття 12. Заходи правового реагування на тимчасово окупованій території

1. У разі неможливості здійснення правосуддя судами, розташованими на тимчасово окупованих територіях, територіальна підсудність судових справ, що розглядаються у таких судах, визначається в порядку, передбаченому частиною сьомою статті 147 Закону України "Про судоустрій і статус суддів".

Справи, що перебувають у провадженні судів, розташованих на тимчасово окупованих територіях, розгляд яких не закінчено ухваленням судового рішення, передаються іншим судам відповідно до встановленої законом підсудності, з урахуванням положень частини сьомої статті 147 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", протягом двадцяти робочих днів з дня встановлення такої підсудності або в інший розумний строк.

{Частина перша статті 12 в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

2. Підслідність кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово

окупованій території, визначається Генеральним прокурором або першим заступником чи заступником Генерального прокурора, який виконує обов'язки Генерального прокурора. Матеріали досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень, кримінальні провадження щодо яких знаходяться на стадії досудового розслідування, повинні бути передані у розумний строк органам досудового розслідування, визначеним Генеральним прокурором або першим заступником чи заступником Генерального прокурора, який виконує обов'язки Генерального прокурора.

{Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законами № 113-IX від 19.09.2019, № 720-IX від 17.06.2020; в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

3. Порядок вручення повістки про виклик особи, стосовно якої існують достатні підстави вважати, що така особа виїхала та/або перебуває на тимчасово окупованій території України, а також правові наслідки ухилення від явки на виклик слідчого, прокурора чи судовий виклик слідчого судді, суду (неприбуття на виклик без поважної причини більш як два рази) підозрюваним, обвинуваченим, який виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України, визначаються Кримінальним процесуальним кодексом України.

{Статтю 12 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 119-VIII від 15.01.2015; в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

4. Суди згідно із встановленою цим Законом підсудністю та відповідно до вимог процесуального законодавства здійснюють розгляд справ та вирішують процесуальні питання, які виникають після ухвалення судового рішення.

{Статтю 12 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2147-VIII від 03.10.2017}

Стаття 12⁻¹. Порядок виклику в суд та повідомлення про судові рішення

1. Якщо остання відома адреса місця проживання (перебування), місцезнаходження чи місця роботи учасників справи знаходиться на тимчасово окупованій території, суд викликає або повідомляє учасників справи, які не мають електронного кабінету, про дату, час і місце першого судового засідання у справі через оголошення на офіційному веб-порталі судової влади України, яке повинно бути розміщене не пізніше ніж за двадцять днів до дати відповідного судового засідання.

{Абзац перший частини першої статті 12⁻¹ в редакції Закону № 3200-IX від 29.06.2023}

Суд викликає або повідомляє таких учасників справи про дату, час і місце інших судових засідань чи про вчинення відповідної процесуальної дії через оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України, яке повинно бути розміщене не пізніше ніж за десять днів до дати відповідного судового засідання або вчинення відповідної процесуальної дії.

З опублікуванням такого оголошення відповідач вважається повідомленим про дату, час і місце розгляду справи.

{Частина перша статті 12¹ в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

2. Учасники справи, остання відома адреса місця проживання (перебування) чи місцезнаходження яких знаходиться на тимчасово окупованій території і які не мають електронного кабінету, повідомляються про ухвалення відповідного судового рішення шляхом розміщення інформації на офіційному веб-порталі судової влади України з посиланням на веб-адресу такого судового рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень або шляхом розміщення тексту відповідного судового рішення на офіційному веб-порталі судової влади України з урахуванням вимог, визначених Законом України "Про доступ до судових рішень", у разі обмеження доступу до Єдиного державного реєстру судових рішень.

{Абзац перший частини другої статті 12¹ в редакції Закону № 3200-IX від 29.06.2023}

З моменту розміщення такої інформації вважається, що особа отримала судові рішення.

{Частина друга статті 12¹ в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

3. Передбачений цією статтею порядок виклику в суд та повідомлення про судові рішення може застосовуватися стосовно інших учасників судового процесу, адреса місця проживання (перебування), місцезнаходження чи місця роботи яких знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо від цього залежить реалізація ними своїх процесуальних прав і обов'язків.

{Закон доповнено статтею 12¹ згідно із Законом № 2147-VIII від 03.10.2017}

Стаття 13. Особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території

1. Положення цієї статті застосовуються до тимчасово окупованої території, передбаченої пунктами 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, надр під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряного простору над цими територіями.

В умовах воєнного стану рішенням Кабінету Міністрів України положення цієї статті можуть бути поширені на тимчасово окуповані території, передбачені пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, надра під територіями, зазначеними у пункті 3 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряний простір над цими територіями.

{Статтю 13 доповнено новою частиною першою згідно із Законом № 2138-IX від 15.03.2022}

2. Здійснення господарської діяльності юридичними особами, фізичними особами - підприємцями та фізичними особами, які провадять незалежну професійну діяльність, місцезнаходженням (місцем проживання) яких є тимчасово окупована територія, дозволяється виключно після зміни їхньої податкової адреси на іншу територію України.

Правочин, стороною якого є суб'єкт господарювання, місцезнаходженням (місцем проживання) якого є тимчасово окупована

територія, є нікчемним. На такі правочини не поширюється дія положення абзацу другої частини другої статті 215 Цивільного кодексу України.

3. Під час режиму тимчасової окупації платіжний режим діє з урахуванням того, що система електронних платежів Національного банку України та внутрішньодержавні платіжні системи, платіжними організаціями яких є резиденти України, не застосовуються на тимчасово окупованій території.

На тимчасово окуповану територію поширюються норми Закону України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" з урахуванням того, що електронні платіжні засоби, емітовані на тимчасово окупованій території, у тому числі мобільні платіжні інструменти, не можуть використовуватися на іншій території України з метою ініціювання переказу коштів.

4. Державні гарантії за внутрішніми та зовнішніми місцевими запозиченнями (позиками) відповідних адміністративно-територіальних одиниць, а також осіб, які мають місцезнаходження (проживання, перебування) на тимчасово окупованій території, не надаються. Порядок сплати (списання, продажу) раніше гарантованого державою боргу відповідних адміністративно-територіальних одиниць або осіб, які перебувають на тимчасово окупованій території, та заборгованості відповідних адміністративно-територіальних одиниць перед державним бюджетом за бюджетними позичками і кредитами з державного бюджету, що залишаються непогашеними станом на дату початку окупації, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

{Частина четверта статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

5. Залучення на території України вкладів (депозитів) та/або надання позик (кредитів), виражених у валюті держави-окупанта, забороняється.

6. Переказ коштів між тимчасово окупованою територією та іншою територією України забороняється.

7. Тимчасово, на період дії особливого правового режиму тимчасової окупації, Національний банк України має право встановлювати порядок транскордонного переміщення готівкової валюти держави-окупанта та/або порядок здійснення операцій з готівковою валютою держави-окупанта на території України.

8. Під час режиму тимчасової окупації норми регуляторного законодавства на тимчасово окупованій території не застосовуються.

9. Ліцензії, надані суб'єктам господарювання до набрання чинності цим Законом (а для територій України, що були тимчасово окуповані Російською Федерацією після набрання чинності цим Законом - до тимчасової окупації цієї території України) відповідно до закону про ліцензування видів господарської діяльності, документи (включаючи сертифікати), видані відповідно до закону до 1 січня 2018 року, та документи про відповідність, надані відповідно до Закону України "Про технічні регламенти та оцінку відповідності", документи дозвільного характеру, надані згідно із Законом України "Про

дозвільну систему у сфері господарської діяльності":

{Абзац перший частини дев'ятої статті 13 в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

а) вважаються недійсними на тимчасово окупованій території;

б) можуть використовуватися для проведення господарської (підприємницької) діяльності на іншій території України до закінчення строку їх дії, у випадку перереєстрації таких суб'єктів на іншій території України, у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову політику;

{Підпункт "б" частини дев'ятої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

в) не можуть бути продовженими відповідно до законодавства України, крім випадків, коли до закінчення строку дії таких ліцензій (дозволів) здійснено деокупацію відповідної тимчасово окупованої території.

{Підпункт "в" частини дев'ятої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

На товари, вироблені на тимчасово окупованій території, не може бути видано сертифікат українського походження.

10. На тимчасово окупованій території забороняється будь-яка діяльність операторів державних лотерей та організаторів азартних ігор.

11. На тимчасово окупованій території особа не несе юридичної відповідальності за невиконання або за затримку виплати заробітної плати працівникам, передбаченої законодавством України, якщо така невиконання (затримка) виникла внаслідок тимчасової окупації (обставин непереборної дії).

{Текст статті 13 в редакції Закону № 1618-IX від 01.07.2021 з урахуванням змін, внесених Законом № 1914-IX від 30.11.2021}

Стаття 13¹. Особливості переміщення товарів на/з тимчасово окупованої території

1. Положення цієї статті застосовуються до тимчасово окупованої території, передбаченої пунктами 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, надр під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряного простору над цими територіями.

В умовах воєнного стану рішенням Кабінету Міністрів України положення цієї статті можуть бути поширені на тимчасово окуповані території, передбачені пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, надра під територіями, зазначеними у пункті 3 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряний простір над цими територіями.

{Статтю 13¹ доповнено новою частиною першою згідно із Законом № 2138-IX від 15.03.2022}

2. На період тимчасової окупації переміщення товарів (робіт, послуг) з тимчасово окупованої території на іншу територію України та/або з іншої території України на тимчасово окуповану територію усіма видами транспорту, в тому числі автомобільним, залізничним, повітряним та трубопровідним транспортом, а також лініями електропередач та

гідротехнічними спорудами, заборонено, за винятком випадків, передбачених частинами третьою та четвертою цієї статті.

Переміщення товарів, маркування (етикетування) яких свідчить про вироблення таких товарів на тимчасово окупованій території, забороняється, крім речей, які віднесені до особистих речей, що переміщуються у ручній поклажі та/або супроводжуваному багажі відповідно до частин третьої та четвертої цієї статті.

Контроль в'їзду-виїзду з метою виявлення, запобігання переміщенню товарів на тимчасово окуповану територію та з такої території в межах контрольних пунктів в'їзду-виїзду, а також поза межами контрольних пунктів в'їзду-виїзду проводять уповноважені службові особи Державної прикордонної служби України.

{Частина друга статті 13¹ в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

3. Переміщення товарів фізичними особами через адміністративну межу може здійснюватися у випадку, передбаченому частиною третьою статті 3 цього Закону, через контрольні пункти в'їзду-виїзду, в яких здійснюється тимчасовий прикордонний контроль.

Фізичним особам дозволяється переміщення через адміністративну межу на тимчасово окуповану територію та з тимчасово окупованої території особистих речей у ручній поклажі та супроводжуваному багажі.

Громадяни, у разі необхідності евакуації з тимчасово окупованої території на іншу територію України, мають право вивезення з тимчасово окупованої території на іншу територію України через адміністративну межу особистих речей та майна, що були у вжитку, які, на їхній розсуд, необхідні для облаштування на новому місці проживання, включаючи меблі, побутову техніку та інші предмети домашнього вжитку.

Порядок в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповану територію України і виїзду осіб, переміщення товарів з такої території затверджується Кабінетом Міністрів України.

Перелік і обсяги (вартість/вага/кількість) обмежених або заборонених до переміщення через адміністративну межу товарів, а також товарів, які можуть бути віднесені до особистих речей, затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій.

{Частина третя статті 13¹ в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

4. Фізичні особи при здійсненні евакуації через лінію зіткнення по гуманітарному коридору мають право вивезення з тимчасово окупованої території на іншу територію України особистих речей та майна, обсяг яких визначається організатором гуманітарного коридору залежно від способу евакуації.

При здійсненні евакуації через лінію зіткнення на власний розсуд фізична особа самостійно визначає обсяг переміщуваних через лінію розмежування особистих речей та майна.

{Частина четверта статті 13¹ в редакції Закону № 2217-IX від

21.04.2022}

5. Переміщення товарів через лінію зіткнення на окуповану територію можливе лише для надання гуманітарної допомоги для захисту цивільного населення, що перебуває на окупованій території.

{Частина п'ята статті 13¹ в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

6. Здійснення водопостачання на тимчасово окуповану територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополь забороняється до відновлення на цій тимчасово окупованій території конституційного ладу України.

{Частина шоста статті 13¹ в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

{Закон доповнено статтею 13¹ згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021}

Стаття 14. Особливості призупинення військової служби у військових формуваннях та служби в правоохоронних органах України, пов'язані з тимчасовою окупацією території

{Назва статті 14 в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

{Частина першу статті 14 виключено на підставі Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

{Частина другу статті 14 виключено на підставі Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

3. Громадяни, які проходять військову службу в утворених відповідно до законів України військових формуваннях чи службу в правоохоронних органах України, і щодо яких отримано документальне підтвердження про їх зарахування до збройних формувань Російської Федерації або спеціальних служб чи правоохоронних органів Російської Федерації, виключаються із списків особового складу відповідного військового формування чи правоохоронного органу України, а їх служба призупиняється в установленому порядку.

{Частина третя статті 14 в редакції Закону № 2217-IX від 21.04.2022}

Стаття 15. Приватизація об'єктів державної та комунальної власності, розташованих на тимчасово окупованій території, та іпотечні кредити.

{Назва статті 15 в редакції Закону № 1618-IX від 01.07.2021}

1. На період тимчасової окупації приватизація об'єктів державної та комунальної власності, розташованих на тимчасово окупованій території, забороняється, крім випадків приватизації жилих приміщень, що знаходяться на тимчасово окупованій території, військовослужбовцями військових формувань та правоохоронних органів України.

{Статтю 15 доповнено новою частиною першою згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021}

2. Військовослужбовці військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів України, які проходили службу на території України, що була визнана відповідно до цього Закону тимчасово окупованою територією, до початку тимчасової окупації, та члени їх сімей

мають право на приватизацію жилих приміщень для постійного проживання, відомчих жилих приміщень, службових жилих приміщень та жилих приміщень у гуртожитках, отриманих ними в установленому порядку, в яких вони проживали до початку окупації відповідної території.

{Абзац перший частини другої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-ІХ від 21.04.2022}

Положення абзацу першого цієї частини поширюється на військовослужбовців військових формувань та правоохоронних органів України, які продовжують проходження військової служби в інших регіонах України або звільнені до початку окупації відповідної території з військової служби відповідно до частини першої статті 14 цього Закону.

{Абзац другий частини другої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-ІХ від 21.04.2022}

3. Приватизація займаних військовослужбовцями військових формувань та правоохоронних органів України та членами їх сімей жилих приміщень, зазначених у частині першій цієї статті, здійснюється безоплатно незалежно від розміру загальної площі жилих приміщень, що приватизуються, а також незалежно від реалізації ними в установленому законом порядку права на приватизацію житла до набрання чинності цим Законом.

4. Порядок приватизації жилих приміщень, зазначених у частині другій цієї статті, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

{Частина четверта статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1618-ІХ від 01.07.2021}

5. Набуття права приватної власності на жилі приміщення, зазначені у частині другій цієї статті, що знаходяться на тимчасово окупованій території, військовослужбовцями військових формувань та правоохоронних органів України та членами їх сімей не позбавляє їх права на приватизацію житла, що знаходиться на іншій території України, відповідно до Закону України "Про приватизацію державного житлового фонду".

{Частина п'ята статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1618-ІХ від 01.07.2021}

6. Упродовж строку тимчасової окупації особи, які проживають на тимчасово окупованій території або перемістилися з неї, звільняються від обов'язку погашення основної суми іпотечного кредиту та нарахованих відсотків за ним, якщо об'єктом іпотеки є майно, розташоване (zareєстроване) на території, що після укладення такого іпотечного договору була тимчасово окупована. Національний банк України приймає рішення про зміну класифікації таких іпотечних кредитів або інші рішення з метою недопущення погіршення ліквідності (фінансового стану) кредитора.

Положення цього пункту не поширюються на об'єкти житлової нерухомості, загальна площа якого перевищує показники, встановлені статтею 266 Податкового кодексу України.

{Абзац другий частини шостої статті 15 в редакції Закону № 2217-ІХ від 21.04.2022}

{Статтю 15 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 1618-IX від 01.07.2021}

Стаття 16. Переведення суддів

1. Суддям, які працювали в судах України, розташованих на тимчасово окупованій території України, і виявили бажання переїхати у зв'язку з її тимчасовою окупацією Російською Федерацією, гарантується право на переведення на посаду судді до суду на іншій території України.

{Частина перша статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2217-IX від 21.04.2022}

Стаття 17. Зобов'язання державних органів України

1. У разі порушення положень цього Закону державні органи України застосовують механізми, передбачені законами України та нормами міжнародного права, з метою захисту миру, безпеки, прав, свобод і законних інтересів громадян України, які перебувають на тимчасово окупованій території, а також законних інтересів держави Україна.

2. Україна зобов'язується вживати всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, нормами міжнародного права, для якнайшвидшого звільнення території України від окупації, відновлення цілісності та суверенності держави, відновлення порушених внаслідок окупації прав і свобод людини і громадянина на всій території України.

3. У разі неможливості здійснювати діяльність на тимчасово окупованій території місце розташування державних органів, утворених відповідно до Конституції та законів України, визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 18. Гарантії прав і свобод громадян України, які виїхали за межі тимчасово окупованої території

1. Громадянам України гарантується дотримання у повному обсязі їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, у тому числі соціальних, трудових, виборчих прав та права на освіту, після залишення ними тимчасово окупованої території.

2. Гарантії прав, свобод та законних інтересів осіб, які переселилися з тимчасово окупованої території України та перебувають на території України на законних підставах, визначаються Законом України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб".

{Статтю 18 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1706-VII від 20.10.2014}

3. Витрати на заходи, передбачені цим Законом, здійснюються з Державного бюджету України у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 19. Відповідальність

1. Особи, винні у порушенні вимог цього Закону, несуть відповідальність, передбачену законом.

II. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та втрачає чинність з моменту повернення тимчасово

окупованої території під загальну юрисдикцію України за умови попереднього і повного відшкодування збитків, нанесених внаслідок такої тимчасової окупації, у тому числі моральних збитків примусово переміщених осіб, або з дня прийняття Верховною Радою України рішення про визнання цього Закону таким, що втратив чинність.

{Пункт 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1636-VII від 12.08.2014, № 685-VIII від 15.09.2015}

2. Закони та інші нормативно-правові акти України діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Передбачений цим Законом правовий режим діє до повного відновлення конституційного ладу України на тимчасово окупованій території.

3¹. Особливості припинення юридичних осіб, що знаходяться на тимчасово окупованій території, визначаються Кабінетом Міністрів України та діють до повного відновлення конституційного ладу України на тимчасово окупованій території.

{Розділ II доповнено пунктом 3¹ згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016}

4. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25-26, ст. 131) доповнити статтею 332¹ такого змісту:

"**Стаття 332¹**. Порухення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї

1. Порухення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави -

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією транспортних засобів.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією транспортних засобів.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією транспортних засобів";

2) у Кримінальному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., №№ 9-13, ст. 88):

а) статтю 114 доповнити частиною третьою такого змісту:

"3. Судові справи щодо спорів, що випливають з факту окупації чи правопорушень, пов'язаних з окупацією, відносяться до окремої категорії справ, які розглядаються за відповідними процесуальними нормами з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово

окупованій території України".

Справа визнається такою, що пов'язана з окупацією, вмотивованою ухвалою судді.

У разі участі в справі іноземного елемента судові доручення, повістки та інші судові документи вручаються не пізніше ніж за 15 діб до початку процесуальної дії.

Якщо в справах, пов'язаних з окупацією, стороною кримінального провадження або цивільним відповідачем є іноземний суб'єкт державної власності, включаючи його органи, установи чи організації, або іноземна юридична особа, передбачена частиною другою статті 96⁴ Кримінального кодексу України, зносини здійснюються через посольство або постійне представництво";

б) абзац перший частини другої статті 216 після цифр "332" доповнити цифрами "332-1";

3) у Кодексі України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122):

а) статтю 202 викласти в такій редакції:

"Стаття 202. Порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду

Порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від семи до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на посадових осіб - від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян";

б) доповнити статтею 204² такого змісту:

"Стаття 204². Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї

Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї -

тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб";

в) статтю 221 після цифр "204¹" доповнити цифрами "204²";

г) у частині першій статті 222¹ слова "з порушенням прикордонного режиму або режиму в пунктах пропуску через державний кордон України" замінити словами "з порушенням прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду";

г) у пункті 2 частини другої статті 262 слова "порушення прикордонного режиму або режиму в пунктах пропуску через державний кордон України" замінити словами "порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушення прикордонного режиму, режиму

в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду";

д) частину другу статті 263 викласти в такій редакції:

"Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушили прикордонний режим, режим в пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила у контрольних пунктах в'їзду - виїзду, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також іноземців та осіб без громадянства, які порушили правила перебування в Україні або транзитного проїзду через територію України, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення - до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання";

4) у Кодексі адміністративного судочинства України (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., №№ 35-37, ст. 446):

а) статтю 19 після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

"4. Адміністративні справи з приводу оскарження рішень суб'єктів владних повноважень, прийнятих на контрольних пунктах в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію, їхніх дій або бездіяльності вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідного контрольного пункту".

У зв'язку з цим частину четверту вважати частиною п'ятою;

б) частину першу статті 183² доповнити пунктом б такого змісту:

"б) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію";

в) абзац дванадцятий частини першої статті 256 після цифри "5" доповнити цифрою "6";

5) у Законі України "Про Державну прикордонну службу України" (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 27, ст. 208 із наступними змінами):

а) у частині першій статті 2:

абзац третій після слів "державний кордон України" доповнити словами "та до тимчасово окупованої території і з неї";

абзац дев'ятий після слів "державного кордону України" та "державний кордон України" доповнити відповідно словами "та пропуску до тимчасово окупованої території і з неї" та "та в контрольних пунктах в'їзду - виїзду" відповідно;

б) частину другу статті 10 після слів "державний кордон України" доповнити словами "та до тимчасово окупованої території і з неї";

в) у статті 19:

пункти 6 та 8 після слів "через державний кордон" доповнити словами "та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду";

доповнити пунктом 13⁻¹ такого змісту:

"13⁻¹) встановлення режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду";

г) у частині першій статті 20:

пункт 4 викласти в такій редакції:

"4) шляхом опитування осіб з'ясувати підстави перетинання державного кордону України, в'їзду на тимчасово окуповану територію або виїзду з неї, не пропускати через державний кордон України, на тимчасово окуповану територію або з неї осіб без дійсних документів на право перетинання кордону або для в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї, осіб, які надали завідомо неправдиві відомості під час одержання зазначених документів, осіб, яким Державною прикордонною службою України за порушення законодавства з прикордонних питань та про правовий статус іноземців чи за мотивованим письмовим рішенням суду та правоохоронних органів не дозволяється в'їзд в Україну або тимчасово обмежено право виїзду з України; робити в документах зазначених осіб відповідні відмітки";

пункт 7 після слів "які прямують через державний кордон України" доповнити словами "осіб, які прямують через контрольні пункти в'їзду - виїзду";

пункт 11 доповнити словами "або здійснюють відповідні перевезення через контрольні пункти в'їзду - виїзду";

у пункті 34 слова "або режиму в пунктах пропуску через державний кордон України" замінити словами "режиму в пунктах пропуску через державний кордон України, контрольних пунктах в'їзду - виїзду, порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї";

г) у частині п'ятій статті 23:

пункт 2 після слів "через державний кордон" доповнити словами "або через контрольні пункти в'їзду - виїзду";

пункт 3 після слів "перетинанні державного кордону" доповнити словами "або в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї";

б) у Законі України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 19-20, ст. 179; 2013 р., № 21, ст. 208, № 48, ст. 682, № 51, ст. 716; із змінами, внесеними Законом України від 4 липня 2013 року № 406-VII):

а) у статті 13:

частину першу доповнити абзацом восьмим такого змісту:

"якщо така особа намагається здійснити в'їзд через контрольні пункти в'їзду - виїзду на тимчасово окуповану територію без спеціального дозволу або така особа під час попереднього перебування на території України здійснила виїзд із неї через контрольний пункт в'їзду - виїзду";

у частині другій слова "другому і сьомому" замінити словами "другому, сьомому і восьмому";

б) доповнити статтею 14¹ такого змісту:

"Стаття 14¹. Повернення іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію

1. Іноземцям та особам без громадянства, які прибули до контрольних пунктів в'їзду - виїзду з тимчасово окупованої території без відповідного дозволу, не дозволяється подальший проїзд та в найкоротший строк вони повертаються на тимчасово окуповану територію, з якої вони прибули, або в державу, яка видала паспортний документ.

У разі неможливості негайного повернення іноземця або особи без громадянства вони перебувають у пункті контролю в'їзду - виїзду до їх повернення.

Таким іноземцям та особам без громадянства у паспортному документі проставляється відмітка про заборону в'їзду в Україну на термін, зазначений у рішенні, прийнятому відповідно до частини третьої статті 13 цього Закону";

в) статтю 20 доповнити частиною четвертою такого змісту:

"4. Забороняється здійснення транзитного проїзду іноземців та осіб без громадянства через тимчасово окуповану територію";

7) у Законі України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 15, ст. 232):

а) частину першу статті 12 доповнити абзацом восьмим такого змісту:

"на тимчасово окупованих територіях";

б) частину першу статті 13 доповнити абзацом восьмим такого змісту:

"на тимчасово окупованих територіях";

8) у пункті 3 частини другої статті 9 Закону України "Про прикордонний контроль" (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 6, ст. 46) слова "для перевірки виконання іноземцем або особою без громадянства вимог щодо строку перебування на території України" виключити;

9) статтю 26 Закону України "Про Державний реєстр виборців" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 5, ст. 34) доповнити частиною шостою такого змісту:

"6. Персональні дані Реєстру можуть бути використані центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, для реалізації ним завдань з реєстрації місця проживання/перебування фізичних осіб в Україні та ведення ним реєстраційного обліку";

{Підпункт 10 пункту 4 розділу II втратив чинність на підставі Закону № 2019-VIII від 13.04.2017}

11) у Законі України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб" (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 12, ст. 183):

а) у розділі I:

у пункті 1:

текст статті 96⁻³ викласти в такій редакції:

"1. Підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є вчинення її уповноваженою особою або за дорученням чи наказом, за змовою та в співучасті, або іншим шляхом:

1) від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 209, 306, частинами першою і другою статті 368⁻³, частинами першою і другою статті 368⁻⁴, статтями 369, 369⁻² цього Кодексу;

2) від імені юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-258⁻⁵ цього Кодексу;

3) від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього Кодексу.

Примітка 1. Під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи.

2. Злочини, передбачені статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368⁻³, частинами першою і другою статті 368⁻⁴, статтями 369, 369⁻², 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього Кодексу, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони спрямовані на отримання нею неправомірної вигоди або створення умов для отримання такої вигоди, а так само на ухилення від передбаченої законом відповідальності";

статтю 96⁻⁴ викласти в такій редакції:

"Стаття 96⁻⁴. Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру

1. Заходи кримінально-правового характеру, у випадках, передбачених пунктом 1 частини першої статті 96⁻³ цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до підприємства, установи чи організації, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій.

2. Заходи кримінально-правового характеру, у випадках, передбачених пунктами 2 і 3 частини першої статті 96⁻³ цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до суб'єктів приватного та публічного права резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права.

Якщо держава або суб'єкт державної власності володіє часткою більше 25 відсотків в юридичній особі або юридична особа знаходиться під

ефективним контролем держави чи суб'єкта державної власності, то дана юридична особа несе цивільну відповідальність у повному обсязі за неправомірно отриману вигоду та шкоду, заподіяну злочином, що вчинений державою, суб'єктами державної власності або державного управління";

частину другу статті 96⁶ доповнити реченням такого змісту: "При застосуванні заходів кримінально-правового характеру юридична особа зобов'язана відшкодувати нанесені збитки та шкоду в повному обсязі, а також розмір отриманої неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою";

текст статті 96⁹ викласти в такій редакції:

"1. Ліквідація юридичної особи застосовується судом у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 258-258⁵, 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього Кодексу";
у пункті 2:

підпункт 16 викласти в такій редакції:

"16) статтю 214 доповнити частиною восьмою такого змісту:

"8. Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368³, частинами першою і другою статті 368⁴, статтями 369, 369², 436, 437, 438, 442, 444, 447 Кримінального кодексу України, або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-258⁵ Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру";

підпункт 22 викласти в такій редакції:

"22) у статті 284:

назву доповнити словами "та провадження щодо юридичної особи";

після частини другої доповнити новою частиною такого змісту:

"3. Провадження щодо юридичної особи підлягає закриттю у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, закриття кримінального провадження чи ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи.

Про закриття провадження щодо юридичної особи прокурор приймає постанову, а суд зазначає про це у виправдувальному вирокі або постановляє ухвалу. Рішення про закриття провадження щодо юридичної особи може бути оскаржено в порядку, встановленому цим Кодексом".

У зв'язку з цим частини третю - восьму вважати відповідно частинами четвертою - дев'ятою;

абзац другий частини шостої викласти в такій редакції:

"Копія постанови прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження щодо юридичної особи надсилається заявнику, потерпілому, його представнику, підозрюваному, захиснику, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження";

б) пункт 1 розділу II "Прикінцеві положення" викласти в такій редакції:

"1. Цей Закон набирає чинності з моменту набрання чинності Законом України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України".

5. Кабінету Міністрів України:

1) протягом п'ятнадцяти днів з дня набрання чинності цим Законом:

а) розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проекти законів на виконання вимог та реалізацію положень цього Закону;

б) прийняти нормативно-правові акти на виконання цього Закону;

в) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

г) рекомендувати утворити спеціальний центральний орган виконавчої влади з питань тимчасово окупованої території України;

2) забезпечити:

а) прийняття органами виконавчої влади нормативно-правових актів, що впливають із цього Закону;

б) приведення нормативно-правових актів органів виконавчої влади у відповідність із цим Законом;

в) працевлаштування громадян України, які виїхали з тимчасово окупованої території на іншу територію України;

г) вивезення з тимчасово окупованої території майна органів державної влади, державних підприємств, установ та організацій;

г) продовження здобуття середньої, вищої освіти, отримання документа, що засвідчує здобуття особою відповідної освіти, а також проходження зовнішнього незалежного оцінювання громадянами України, які виїхали з тимчасово окупованої території на іншу територію України.

6. Центральній виборчій комісії вжити всіх необхідних заходів, у тому числі прийняти відповідні акти, для забезпечення реалізації виборчих прав громадянами України, які виїхали за межі тимчасово окупованої території, на виборах Президента України 25 травня 2014 року.

7. Рекомендувати Національному банку України прийняти нормативно-правові акти на виконання цього Закону.

**Виконуючий обов'язки
Президента України,
Голова Верховної Ради України**

О. ТУРЧИНОВ

**м. Київ
15 квітня 2014 року
№ 1207-VII**

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 15, ст.232)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

№ 2756-VI від 02.12.2010, ВВР, 2011, № 23, ст.160

№ 5088-VI від 05.07.2012, ВВР, 2013, № 30, ст.343

№ 5492-VI від 20.11.2012, ВВР, 2013, № 51, ст.716

№ 644-VII від 10.10.2013, ВВР, 2014, № 22, ст.775

№ 1207-VII від 15.04.2014, ВВР, 2014, № 26, ст.892

№ 1673-VII від 02.09.2014, ВВР, 2014, № 43, ст.2037

№ 1706-VII від 20.10.2014, ВВР, 2015, № 1, ст.1

№ 888-VIII від 10.12.2015, ВВР, 2016, № 3, ст.30

№ 921-VIII від 24.12.2015, ВВР, 2016, № 6, ст.58

№ 1492-VIII від 07.09.2016, ВВР, 2016, № 43, ст.736 - положення щодо застосування пробаційних програм набирають чинності з 1 січня 2018 року

№ 1973-VIII від 23.03.2017, ВВР, 2017, № 17, ст.212

№ 370-IX від 12.12.2019, ВВР, 2020, № 14, ст.83

№ 1871-IX від 05.11.2021

№ 1916-IX від 30.11.2021

№ 2518-IX від 15.08.2022

№ 3342-IX від 23.08.2023 }

Цей Закон відповідно до Конституції України регулює відносини, пов'язані зі свободою пересування та вільним вибором місця проживання в Україні, що гарантуються Конституцією України і закріплені Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод і протоколами до неї, іншими міжнародними договорами України, а також визначає порядок реалізації свободи пересування та вільного вибору місця проживання і встановлює випадки їх обмеження.

{Прембула із змінами, внесеними згідно із Законом № 5088-VI від 05.07.2012}

Стаття 1. Дія Закону

Дія цього Закону поширюється на громадян України, а також на іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, відповідно до їх прав та свобод, передбачених Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Стаття 2. Свобода пересування та вільний вибір місця проживання в Україні

Громадянам України, а також іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, гарантуються свобода пересування та вільний вибір місця проживання на її території, за винятком обмежень, які встановлені цим Законом.

{Частина перша статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1871-ІХ від 05.11.2021}

{Частина другу статті 2 виключено на підставі Закону № 1871-ІХ від 05.11.2021}

Стаття 3. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

свобода пересування - право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, вільно та безперешкодно за своїм бажанням переміщатися по території України у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, за винятком обмежень, які встановлюються законом;

вільний вибір місця проживання чи перебування - право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, на вибір адміністративно-територіальної одиниці, де вони хочуть проживати чи перебувати;

{Абзац третій статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5492-VI від 20.11.2012}

місце перебування - житло або спеціалізована соціальна установа для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, у якому особа, яка отримала довідку про звернення за захистом в Україні, проживає строком менше шести місяців на рік або отримує соціальні послуги;

{Абзац четвертий статті 3 в редакції Закону № 1871-ІХ від 05.11.2021}

місце проживання - житло з присвоєною у встановленому законом порядку адресою, в якому особа проживає, а також апартаменти (крім апартаментів у готелях), кімнати та інші придатні для проживання об'єкти нерухомого майна, заклад для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, стаціонарна соціально-медична установа та інші заклади соціальної підтримки (догляду), в яких особа отримує соціальні послуги;

{Абзац п'ятий статті 3 в редакції Законів № 1673-VII від 02.09.2014, № 888-VIII від 10.12.2015, № 1871-ІХ від 05.11.2021, № 2518-ІХ від 15.08.2022}

особа - фізична особа.

{Абзац сьомий статті 3 виключено на підставі Закону № 1871-ІХ від 05.11.2021}

{Абзац восьмий статті 3 виключено на підставі Закону № 1871-ІХ від 05.11.2021}

{Абзац дев'ятий статті 3 виключено на підставі Закону № 1871-ІХ від 05.11.2021}

{Абзац десятий статті 3 виключено на підставі Закону № 1871-ІХ від 05.11.2021}

{Абзац одинадцятий статті 3 виключено на підставі Закону № 1871-ІХ від 05.11.2021}

{Абзац дванадцятий статті 3 виключено на підставі Закону № 1871-ІХ від 05.11.2021}

{Абзац тринадцятий статті 3 виключено на підставі Закону № 1871-IX від 05.11.2021}

Стаття 4. Законодавство про свободу пересування та вільний вибір місця проживання

Законодавство про свободу пересування та вільний вибір місця проживання складається з Конституції України, цього Закону, інших законів та міжнародних договорів України.

Якщо міжнародним договором України встановлено інші норми, ніж ті, що містяться у цьому Законі, застосовуються норми міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Стаття 5. Законні підстави перебування на території України іноземців та осіб без громадянства

Законними підставами перебування на території України іноземців та осіб без громадянства для реалізації своїх прав на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні є підстави, встановлені Законом України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" або Законом України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту".

Іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, мають право вільно та безперешкодно за своїм бажанням пересуватися територією України у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, крім обмежень, встановлених статтею 12 цього Закону.

Іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, мають право на вибір місця проживання, крім обмежень, встановлених статтею 13 цього Закону.

{Частина третя статті 5 в редакції Закону № 2518-IX від 15.08.2022}

{Стаття 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5088-VI від 05.07.2012; в редакції Закону № 1871-IX від 05.11.2021}

Стаття 6. *{Статтю 6 виключено на підставі Закону № 1871-IX від 05.11.2021}*

{Зміни до статті 6, прийняті Законом України № 1916-IX від 30.11.2021, внести неможливо}

Стаття 6-1. *{Статтю 6-1 виключено на підставі Закону № 1871-IX від 05.11.2021}*

Стаття 7. *{Статтю 7 виключено на підставі Закону № 1871-IX від 05.11.2021}*

{Зміни до статті 7, прийняті Законом України № 1916-IX від 30.11.2021, внести неможливо}

Стаття 8. *{Статтю 8 виключено на підставі Закону № 5492-VI від 20.11.2012}*

Стаття 9. *{Статтю 9 виключено на підставі Закону № 5492-VI від 20.11.2012}*

Стаття 9-1. *{Статтю 9-1 виключено на підставі Закону № 1871-IX від*

05.11.2021}

Стаття 10. {Статтю 10 виключено на підставі Закону № 1871-IX від 05.11.2021}

Стаття 11. {Статтю 11 виключено на підставі Закону № 1871-IX від 05.11.2021}

Стаття 11-1. {Статтю 11-1 виключено на підставі Закону № 1871-IX від 05.11.2021}

Стаття 11-2. {Статтю 11-2 виключено на підставі Закону № 1871-IX від 05.11.2021}

Стаття 11-3. {Статтю 11-3 виключено на підставі Закону № 1871-IX від 05.11.2021}

Стаття 12. Обмеження свободи пересування

Свободу пересування відповідно до закону може бути обмежено:

у прикордонній смузі;

на територіях військових об'єктів;

у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом;

на приватних земельних ділянках;

на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан;

на окремих територіях і в населених пунктах, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності;

на тимчасово окупованих територіях.

{Частина першу статті 12 доповнено абзацом восьмим згідно із Законом № 1207-VII від 15.04.2014}

Свобода пересування обмежується щодо:

осіб, до яких відповідно до процесуального законодавства застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі;

осіб, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі;

осіб, які за вироком суду відбувають покарання у виді громадських робіт, виправних робіт, пробаційного нагляду, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, та осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, яким заборонено виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації;

{Частина другу статті 12 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1492-VIII від 07.09.2016; в редакції Закону № 3342-IX від 23.08.2023}

осіб, які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом;

осіб, які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню;

осіб, які звернулися за наданням їм статусу біженця чи додаткового захисту і стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує

додаткового захисту;

{Абзац частини другої статті 12 в редакції Закону № 5088-VI від 05.07.2012}

іноземців та осіб без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України;

осіб, яких призвано на дійсну строкову службу до Збройних Сил України та інших, утворених відповідно до законів України, військових формувань;

іноземців, які перебувають у складі військових іноземних підрозділів і які мають статус військового.

Свобода пересування може бути обмежена і в інших випадках, передбачених законом.

Стаття 13. Обмеження вільного вибору місця проживання

Вільний вибір місця проживання обмежується в адміністративно-територіальних одиницях, які знаходяться:

у прикордонній смузі;

на територіях військових об'єктів;

у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом;

на території, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності;

на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан;

на тимчасово окупованих територіях.

{Частину першу статті 13 доповнено абзацом згідно із Законом № 1207-VII від 15.04.2014}

Вільний вибір місця проживання обмежується щодо:

осіб, які не досягли 14-річного віку;

{Абзац другий частини другої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5088-VI від 05.07.2012}

осіб, до яких згідно із процесуальним законодавством застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі;

осіб, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі;

осіб, які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом;

осіб, які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню;

іноземців та осіб без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України.

Стаття 14. Оскарження рішень з питань свободи пересування, вільного вибору місця проживання, дій чи бездіяльності органів державної влади, посадових і службових осіб

Рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, посадових та службових осіб з питань свободи пересування, вільного вибору місця проживання можуть бути оскаржені в установленому законом порядку.

{Стаття 14 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1871-IX від 05.11.2021}

Стаття 15. Відповідальність за порушення вимог цього Закону Особи, винні у порушенні вимог цього Закону, несуть відповідальність згідно із законом.

Стаття 16. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Місце проживання особи, яке на день набрання чинності цим Законом підтверджувалося пропискою або було відповідно зареєстроване, вважається зареєстрованим.

Якщо особою була подана заява про зміну місця проживання до набрання чинності цим Законом, реєстрація місця проживання здійснюється за правилами, які діяли на момент прийняття цього Закону.

3. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення у відповідність із цим Законом нормативно-правових актів органів виконавчої влади.

Президент України

Л. КУЧМА

м. Київ

11 грудня 2003 року

№ 1382-IV

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 15, ст.99)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 5316-VI від 02.10.2012, ВВР, 2013, № 38, ст.502
№ 389-VIII від 12.05.2015, ВВР, 2015, № 28, ст.250
№ 1357-IX від 30.03.2021, ВВР, 2021, № 29, ст.234
№ 2468-IX від 28.07.2022
№ 2561-IX від 06.09.2022 }

Цей Закон визначає механізм передачі, примусового відчуження або вилучення майна у юридичних та фізичних осіб для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

1) примусове відчуження майна - позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості;

2) вилучення майна - позбавлення державних підприємств, державних господарських об'єднань права господарського відання або оперативного управління індивідуально визначеним державним майном з метою його передачі для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

2. Термін "військове командування" вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про правовий режим воєнного стану" або Законі України "Про правовий режим надзвичайного стану", залежно від правового режиму, в умовах якого передається, відчужується або вилучається майно.

Стаття 2. Правова основа примусового відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану

1. Правовою основою примусового відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану є Конституція України, цей Закон, інші закони України та указ Президента України про введення надзвичайного чи воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Стаття 3. Способи примусового відчуження або вилучення майна

1. Примусове відчуження майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану може здійснюватися з попереднім повним відшкодуванням його вартості.

2. У разі неможливості попереднього повного відшкодування за примусово відчужене майно таке майно примусово відчужується з наступним повним відшкодуванням його вартості.

3. Вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану здійснюється без відшкодування вартості такого майна.

Стаття 4. Органи, що приймають рішення про примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану

1. Примусове відчуження або вилучення майна у зв'язку із запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану здійснюється за рішенням військового командування, погодженим відповідно з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, районною, Київською чи Севастопольською міською державною адміністрацією або виконавчим органом відповідної місцевої ради, крім випадків, передбачених частиною третьою цієї статті.

{Частина перша статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2468-IX від 28.07.2022}

2. У місцевостях, де ведуться бойові дії, примусове відчуження або вилучення майна здійснюється за рішенням військового командування без погодження з органами, зазначеними у частині першій цієї статті, крім випадків, передбачених частиною третьою цієї статті.

{Частина друга статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2468-IX від 28.07.2022}

3. Примусове відчуження майна, приватизованого у період дії воєнного стану, допускається виключно в місцевостях, на території яких ведуться бойові дії, та здійснюється за рішенням Головнокомандувача Збройних Сил України, без погодження з органами, зазначеними у частині першій цієї статті.

{Статтю 4 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 2468-IX від 28.07.2022}

4. Примусове відчуження або вилучення рухомого майна, що використовується чи може використовуватися для забезпечення діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу України і щодо якого існує ризик переривання його функціонування у зв'язку з перебуванням такого майна на території адміністративно-територіальної одиниці України, щодо якої існує загроза її тимчасової окупації та межі якої розташовані на відстані не більше 30 кілометрів від району ведення воєнних (бойових) дій або від тимчасово окупованої території, здійснюється на підставі рішення Ради національної безпеки і оборони України.

{Статтю 4 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2561-IX від 06.09.2022}

Рада національної безпеки і оборони України не пізніше наступного дня після прийняття відповідно до абзацу першого цієї частини рішення, введеного в дію указом Президента України, направляє зазначене рішення до Кабінету Міністрів України та доручає військовому командуванню забезпечити збереження такого майна.

5. Примусово відчужене або вилучене відповідно до частини четвертої цієї статті рухоме майно не пізніше п'яти календарних днів з дня отримання Кабінетом Міністрів України відповідного рішення Ради національної безпеки і оборони України передається за рішенням Кабінету Міністрів України у встановленому ним порядку суб'єкту господарювання державного сектору економіки.

{Статтю 4 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 2561-IX від 06.09.2022}

Стаття 5. Органи, що приймають рішення про примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму надзвичайного стану

1. Примусове відчуження або вилучення майна, необхідного для відвернення або ліквідації ситуацій, що стали причиною введення правового режиму надзвичайного стану, здійснюється за рішенням органу виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, військового командування, органу місцевого самоврядування, на яких відповідно до указу Президента України про введення правового режиму надзвичайного стану покладено здійснення заходів надзвичайного стану (далі - військове командування, орган, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану).

Стаття 6. Особливості передачі та примусового відчуження комунального майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану

1. З ініціативою про безоплатну передачу комунального майна у державну власність до відповідної місцевої ради звертаються:

1) для задоволення потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану - військове командування;

2) для відвернення чи ліквідації ситуацій, що стали причиною введення правового режиму надзвичайного стану, - військове командування, орган, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану.

2. Передача комунального майна у державну власність здійснюється за рішенням:

1) сільських, селищних, міських, районних у містах рад - щодо об'єктів права комунальної власності відповідних територіальних громад;

2) районних, обласних рад - щодо об'єктів права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні районних, обласних рад.

3. У разі неможливості прийняття місцевою радою рішення про передачу комунального майна у державну власність таке рішення приймається сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради або секретарем, заступником голови відповідної ради з наступним його затвердженням відповідною радою згідно із законом. Відповідне рішення приймається зазначеними особами у порядку, встановленому законом.

4. Передача комунального майна у державну власність у разі прийняття

про це відповідного рішення оформляється актом приймання-передачі, який підписується сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради або секретарем, заступником голови відповідної ради та уповноваженою особою військового командування або органу, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану, та скріплюється печатками місцевої ради і військового командування чи органу, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану відповідно до закону. Акт приймання-передачі підписується зазначеними особами у порядку, встановленому законом.

В акті приймання-передачі зазначаються:

- 1) назва місцевої ради та військового командування або органу, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану;
- 2) повне найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код юридичної особи, за якою було закріплено майно;
- 3) відомості про документ, що встановлює право власності на майно (за наявності);
- 4) опис майна, достатній для його ідентифікації, у тому числі для нерухомого майна - місцезнаходження, для рухомого майна (наземні, водні та повітряні транспортні засоби) - відомості про реєстраційний номер транспортного засобу, марку, модель, номер шасі, рік випуску та інші реєстраційні дані.

До акта приймання-передачі додається документ, що містить висновок про вартість майна на дату його оцінки.

5. Право державної власності на майно виникає з дати підписання акта приймання-передачі.

6. У разі неможливості прийняття рішення відповідною місцевою радою і сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради або секретарем, заступником голови відповідної ради чи у разі незатвердження такого рішення відповідною місцевою радою комунальне майно примусово відчужується для потреб оборони за рішенням військового командування або для відвернення чи ліквідації ситуацій, що стали причиною введення правового режиму надзвичайного стану, за рішенням військового командування, органу, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану.

Стаття 7. Вимоги до акта про примусове відчуження або вилучення майна

1. Про примусове відчуження або вилучення майна складається акт. Бланк акта про примусове відчуження або вилучення майна (далі - акт) виготовляється за єдиним зразком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

В акті зазначаються:

- 1) назва військового командування та органу, що погодив рішення про примусове відчуження або вилучення майна, або військового командування чи органу, що прийняв таке рішення;

2) відомості про власника (власників) майна:

для юридичних осіб - повне найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код;

для фізичних осіб - прізвище, ім'я, по батькові, постійне місце проживання та ідентифікаційний номер у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів, крім осіб, які з релігійних або інших переконань відмовилися від ідентифікаційного номера, про що мають відповідну відмітку у паспорті;

3) відомості про документ, що встановлює право власності на майно (у разі наявності);

4) опис майна, достатній для його ідентифікації. Для нерухомого майна - відомості про місцезнаходження (адреса), для рухомого майна (наземні, водні та повітряні транспортні засоби) - відомості про реєстраційний номер транспортного засобу, марку, модель, номер шасі, рік випуску та інші реєстраційні дані;

5) сума виплачених коштів (у разі попереднього повного відшкодування вартості майна).

{Частина перша статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5316-VI від 02.10.2012}

2. Акт підписується власником майна або його законним представником і уповноваженими особами військового командування та органу, що погодив рішення про примусове відчуження майна, або військового командування чи органу, що прийняв таке рішення, і скріплюється печатками військового командування та/або зазначених органів.

3. Право державної власності на майно виникає з дати підписання акта.

Право державної власності на рухоме майно, що використовується чи може використовуватися для забезпечення діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу України і щодо якого існує ризик переривання його функціонування у зв'язку з перебуванням такого майна на території адміністративно-територіальної одиниці України, щодо якої існує загроза її тимчасової окупації та межі якої розташовані на відстані не більше 30 кілометрів від району ведення воєнних (бойових) дій або від тимчасово окупованої території, виникає з дня введення в дію указом Президента України рішення Ради національної безпеки і оборони України про примусове відчуження або вилучення такого майна.

{Частина третю статті 7 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2561-IX від 06.09.2022}

4. У разі примусового відчуження майна до акта додається документ, що містить висновок про вартість майна на дату його оцінки, яка проводилася у зв'язку з прийняттям рішення про його примусове відчуження.

5. У разі відсутності особи, у якої відчужується або вилучається майно, або її законного представника під час складання акта про примусове відчуження або вилучення майна такий акт складається без її участі.

У такому разі власник майна або його законний представник має право

на ознайомлення з актом про примусове відчуження або вилучення майна.

Примірник акта та документ, що містить висновок про вартість майна, вручаються під розписку особі, у якої відчужується або вилучається майно, або її уповноваженому представнику.

Стаття 8. Оцінка майна

1. Оцінка майна, що підлягає примусовому відчуженню, проводиться у порядку, встановленому законодавством про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність.

2. У разі неможливості залучити до оцінки майна суб'єктів оціночної діяльності - суб'єктів господарювання така оцінка проводиться суб'єктами оціночної діяльності - органами державної влади або органами місцевого самоврядування за погодженням із власником майна. У разі відмови або відсутності власника майна зазначені органи мають право проводити таку оцінку самостійно.

3. Оцінка майна, за якою попередньому власнику було відшкодовано вартість примусово відчуженого майна, може бути оскаржена до суду.

Стаття 9. Право на відшкодування вартості майна

1. Право на відшкодування вартості майна (далі - компенсація) у разі його примусового відчуження в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану мають юридичні особи комунальної і приватної форми власності та фізичні особи, у яких відчужені будівлі, споруди, транспортні засоби та інше майно для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану або для відвернення чи ліквідації ситуацій, що стали причиною введення правового режиму надзвичайного стану, і відповідно їх правонаступники та спадкоємці.

Стаття 10. Фінансування компенсації та заходів з примусового відчуження або вилучення майна

1. Компенсація за примусово відчужене майно в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану з попереднім повним відшкодуванням його вартості здійснюється військовим командуванням чи органом, що прийняв рішення про таке відчуження, за рахунок коштів державного бюджету до підписання акта.

2. Компенсація за примусово відчужене майно в умовах правового режиму воєнного стану з наступним повним відшкодуванням його вартості здійснюється протягом п'яти наступних бюджетних періодів, правового режиму надзвичайного стану - протягом одного наступного бюджетного періоду після скасування правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за рахунок коштів державного бюджету.

3. Оформлення документів для примусового відчуження або вилучення майна, а також оплата витрат з оцінки майна, яке відчужується, здійснюються військовим командуванням, органом, що прийняв рішення про таке відчуження або вилучення, за рахунок коштів державного бюджету.

Стаття 11. Порядок отримання компенсації за примусово відчужене майно

1. Попереднє повне відшкодування вартості примусово відчуженого майна здійснюється на підставі документа, що містить висновок про вартість майна на дату його оцінки, яка проведена у зв'язку з прийняттям рішення про його примусове відчуження.

2. Для отримання наступної повної компенсації за примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного стану майно його колишній власник або уповноважена ним особа після скасування правового режиму воєнного стану звертається до територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем відчуження майна із заявою, до якої додаються акт і документ, що містить висновок про вартість майна.

{Частина друга статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

3. Для отримання наступної повної компенсації за примусово відчужене в умовах правового режиму надзвичайного стану майно його колишній власник або уповноважена ним особа після скасування правового режиму надзвичайного стану звертається до органу, що прийняв рішення про таке відчуження, за місцем відчуження майна із заявою, до якої додаються акт і документ, що містить висновок про вартість майна.

4. Порядок розгляду заяв та здійснення виплат з метою наступної повної компенсації за примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану майно встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Порядок повернення примусово відчуженого майна, що збереглося, та надання взамін іншого майна

1. У разі якщо після скасування правового режиму воєнного чи надзвичайного стану майно, яке було примусово відчужене, збереглося, а колишній власник або уповноважена ним особа наполягає на поверненні майна, таке повернення здійснюється в судовому порядку.

2. Підставою для повернення майна є рішення суду, яке набрало законної сили.

У разі повернення майна особі у неї поновлюється право власності на це майно. Одночасно особа зобов'язується повернути грошову суму, яка була нею одержана у зв'язку з відчуженням майна, з вирахуванням розумної плати за використання цього майна.

3. Колишній власник майна, яке було примусово відчужене, може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо.

Стаття 13. Вирішення спорів

1. Спори, пов'язані з відшкодуванням вартості примусово відчуженого майна, вирішуються в судовому порядку.

Стаття 14. Відповідальність за порушення законодавства про відшкодування вартості майна та повернення примусово відчуженого майна

1. Особи, винні у порушенні законодавства про відшкодування вартості примусово відчуженого майна та про повернення примусово відчуженого майна, що збереглося, несуть відповідальність згідно із законом.

Стаття 15. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) в абзаці першому частини шостої статті 353 Цивільного кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 40-44, ст. 356) слова "якщо це можливо" замінити словами "у судовому порядку";

2) у Законі України "Про правовий режим надзвичайного стану" (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 23, ст. 176):

статтю 16 доповнити пунктом 6 такого змісту:

"б) примусове відчуження або вилучення майна у юридичних і фізичних осіб";

статтю 25 доповнити частиною третьою такого змісту:

"Якщо майно, що було примусово відчужене у юридичних і фізичних осіб, після скасування правового режиму надзвичайного стану збереглося, колишній власник або уповноважена ним особа має право вимагати повернення такого майна у судовому порядку або вимагати надання йому взамін іншого майна, якщо це можливо";

{Підпункт 3 пункту 2 статті 15 втратив чинність на підставі Закону № 389-VIII від 12.05.2015}

3. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади своїх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону, та прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону.

Президент України

В. ЯНУКОВИЧ

м. Київ

17 травня 2012 року

№ 4765-VI

2. ПІДЗАКОННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ УКРАЇНИ

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

ВІД 13 ЛИПНЯ 2011 р. № 753

КИЇВ

Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

№ 475 від 23.09.2014

№ 1169 від 30.12.2015

№ 312 від 10.04.2019

№ 716 від 21.06.2022

№ 1389 від 16.12.2022

№ 1119 від 27.10.2023 }

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 8 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” Кабінет Міністрів України постановляє:

{Вступна частина із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1169 від 30.12.2015}

1. Затвердити Порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, що додається.

2. Міністерству економіки, Міністерству оборони, Міністерству соціальної політики, Міністерству фінансів, Державному центру зайнятості, Державній службі з надзвичайних ситуацій в разі потреби надавати в межах компетенції роз’яснення щодо застосування Порядку, затвердженого цією постановою.

{Пункт 2 в редакції Постанови КМ № 716 від 21.06.2022}

Прем’єр-міністр України
Інд. 26

М. АЗАРОВ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 13 липня 2011 р. № 753

ПОРЯДОК

залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану

1. Цей Порядок визначає правові та організаційні засади залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, що виконуються під час запровадження трудової повинності (далі - суспільно корисні роботи), а також регулює питання соціального захисту працездатних осіб, що залучаються до їх виконання.

{Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 475 від 23.09.2014, № 716 від 21.06.2022}

2. Дія Порядку поширюється на військове командування, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування або військові адміністрації (у разі їх утворення), а також підприємства, установи і організації незалежно від форми власності (далі - підприємства).

{Пункт 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022}

3. У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні:

{Абзац перший пункту 3 в редакції Постанови КМ № 475 від 23.09.2014}
військове командування - Головнокомандувач Збройних Сил, Командувач об'єднаних сил Збройних Сил, командувачі видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил, командувачі (начальники) органів військового управління, командири з'єднань, військових частин Збройних Сил та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які здійснюють свої повноваження на території відповідного населеного пункту, територіальної громади, де впроваджується трудова повинність;

{Пункт 3 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1389 від 16.12.2022}

суспільно корисні роботи - види тимчасової трудової діяльності працездатних осіб в умовах воєнного стану, які провадяться для виконання робіт, що мають оборонний характер, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, що виникли в період воєнного стану, та їх наслідків, задоволення потреб Збройних Сил, інших військових формувань і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та системи забезпечення життєдіяльності населення, а також не можуть бути пов'язані з підприємництвом або іншою діяльністю, спрямованою на одержання прибутку, та до яких належать роботи і послуги, що не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки;

{Абзац пункту 3 в редакції Постанови КМ № 475 від 23.09.2014}

трудова повинність - короткостроковий трудовий обов'язок у період воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, які виникли в період воєнного стану, та їх наслідків, що не потребує обов'язкової згоди особи, стосовно якої запроваджується такий трудовий обов'язок.

{Абзац пункту 3 в редакції Постанови КМ № 475 від 23.09.2014; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022}

Під терміном “застрахована особа” у цьому Порядку розуміється особа, яка відповідно до законодавства підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню і сплачувала та/або за яку сплачувався у встановленому Законом України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування” порядку єдиний внесок

на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

{Пункт 3 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 1119 від 27.10.2023}

Інші терміни вживаються у цьому Порядку в значенні, наведеному в Законах України “Про правовий режим воєнного стану”, “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану”, “Про основи національного спротиву” і Кодексі законів про працю України.

{Абзац пункту 3 в редакції Постанови КМ № 716 від 21.06.2022}

4. Військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням місцевих держадміністрацій, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування приймати рішення про запровадження трудової повинності та залучення працездатних осіб до виконання суспільно корисних робіт (далі - рішення), яке доводиться до відома населення через засоби масової інформації.

Суспільно корисні роботи, які повинні бути виконані в рамках запровадженої трудової повинності, можуть бути ініційовані військовим командуванням та/або військовими адміністраціями (у разі їх утворення).

У разі утворення військової адміністрації рішення приймається у формі акта відповідної військової адміністрації.

У разі коли військова адміністрація не утворена, рішення приймається військовим командуванням.

У разі ініціювання суспільно корисних робіт військовими адміністраціями їх виконання повинне бути узгоджене з відповідним військовим командуванням.

Суспільно корисні роботи, ініційовані військовим командуванням, є обов'язковими для врахування під час прийняття рішення військовими адміністраціями.

У рішенні зазначаються:

обґрунтування необхідності залучення працездатних осіб до виконання суспільно корисних робіт;

критерії відбору таких осіб, зокрема за віком, професією, спеціальністю (у разі потреби);

перелік груп (бригад, загонів) працездатних осіб, що залучаються до виконання суспільно корисних робіт, їх орієнтовна чисельність та порядок взаємодії у разі їх утворення;

вид, перелік видів суспільно корисних робіт, до виконання яких залучаються працездатні особи;

межі території, транспортні маршрути (або організація доставки до місця проведення суспільно корисних робіт) та найменування об'єктів, де планується виконання зазначених робіт;

місце та час збору працездатних осіб, що залучаються до виконання суспільно корисних робіт, строк їх виконання;

посадові особи, які відповідають за інформування, оповіщення та збір

зазначених осіб;

замовник (підприємство, установа, організація) суспільно корисних робіт (далі - замовник суспільно корисних робіт), де працюватимуть такі особи;

{Абзац п'ятнадцятий пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1119 від 27.10.2023}

інші питання, вирішення яких сприятиме виконанню таких робіт (у разі потреби).

{Пункт 4 в редакції Постанови КМ № 1389 від 16.12.2022}

5. До суспільно корисних робіт залучаються працездатні особи, у тому числі особи, що не підлягають призову на військову службу, які за віком і станом здоров'я не мають обмежень до роботи в умовах воєнного стану (крім працездатних осіб, що залучені до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і заброньовані за підприємствами у період воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також осіб, залучених до здійснення заходів національного спротиву), а саме:

{Абзац перший пункту 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022}

zareєстровані безробітні та інші незайняті особи, зокрема внутрішньо переміщені;

{Абзац другий пункту 5 в редакції Постанови КМ № 716 від 21.06.2022}

працівники функціонуючих в умовах воєнного стану підприємств (за погодженням з їх керівниками), що не залучені до виконання мобілізаційних завдань (замовлень) та не зараховані до складу об'єктових формувань цивільного захисту, - у порядку переведення;

{Абзац третій пункту 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022}

особи, зайняті в особистому селянському господарстві;
студенти вищих, учні та слухачі професійно-технічних навчальних закладів;

особи, які забезпечують себе роботою самостійно.

{Пункт 5 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 475 від 23.09.2014}

З кожною із зазначених осіб укладається строковий трудовий договір.

За працівниками, залученими до виконання суспільно корисних робіт, на час виконання таких робіт зберігається попереднє місце роботи (посада).

{Пункт 5 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022}

6. Забороняється залучати до суспільно корисних робіт малолітніх дітей та дітей віком від чотирнадцяти до п'ятнадцяти років, жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також вагітних жінок у разі, коли виконання таких робіт може негативно вплинути на стан їх здоров'я.

7. Оповіщення, збір і комплектування груп працездатних осіб, що

залучаються до виконання суспільно корисних робіт, безпосередньо забезпечується військовим командуванням за сприяння сільських та селищних голів, керівників підприємств (включаючи житлово-експлуатаційні підприємства, навчальні заклади тощо). Військове командування для організації залучення працездатних осіб до виконання суспільно корисних робіт здійснює заходи щодо:

забезпечення реєстрації (ведення обліку) працездатних осіб, що залучаються до виконання суспільно корисних робіт, проведення їх інструктажу, в тому числі з питань техніки безпеки;

забезпечення таких осіб засобами індивідуального захисту та робочим інструментом;

планування та ведення обліку обсягів випуску продукції, виконання робіт і надання послуг.

На осіб, які залучаються до виконання суспільно корисних робіт, поширюються вимоги законодавства у сфері охорони праці та загальнообов'язкового державного соціального страхування.

{Пункт 7 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 1169 від 30.12.2015; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022}

8. Види (перелік) суспільно корисних робіт визначаються військовим командуванням або військовими адміністраціями (у разі їх утворення) разом з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими держадміністраціями та органами місцевого самоврядування з урахуванням орієнтовного переліку згідно з додатком. У разі потреби можуть бути запроваджені види суспільно корисних робіт, не передбачені зазначеним орієнтовним переліком, з урахуванням обставин, що склалися в регіоні (місцевості, населеному пункті), і несприятливих факторів техногенного, природного та воєнного характеру, що створюють загрозу для населення та істотно знижують рівень забезпечення його життєдіяльності.

{Пункт 8 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 1169 від 30.12.2015, № 716 від 21.06.2022; в редакції Постанови КМ № 1389 від 16.12.2022}

9. Виконання суспільно корисних робіт на радіаційно або хімічно забруднених територіях, у районах виникнення небезпечних і особливо небезпечних інфекційних хвороб, місцях розташування вибухонебезпечних предметів допускається виключно за письмовою згодою особи, яка виявила бажання бути залученою до їх виконання, з дотриманням вимог законодавства про охорону праці.

Рішення про запровадження суспільно корисних робіт у районах воєнних (бойових) дій приймаються з урахуванням частини третьої статті 9 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”.

Забороняється виконання суспільно корисних робіт на необоронюваній місцевості.

{Пункт 9 в редакції Постанови КМ № 1389 від 16.12.2022}

10. Працівникам функціонуючих в умовах воєнного стану підприємств за виконання суспільно корисних робіт забезпечується оплата відповідно до умов оплати праці, встановлених за професією (посадою), на яку їх зараховано, і розмір такої оплати не може бути нижчим від розміру середньої заробітної плати за основним місцем роботи.

Іншим працездатним особам за виконання суспільно корисних робіт забезпечується оплата відповідно до умов оплати праці, встановлених за професією (посадою), на яку їх зараховано, і розмір такої оплати у разі виконання норми праці не може бути нижчим від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на дату її нарахування за повністю виконану місячну (годинну) норму праці, встановлену з урахуванням положень Законів України “Про оплату праці” та “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану”.

{Абзац другого пункту 10 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 716 від 21.06.2022, № 1119 від 27.10.2023}

Фінансування суспільно корисних робіт здійснюється за рахунок коштів замовника суспільно корисних робіт, коштів місцевих бюджетів, благодійних внесків чи пожертвувань, інших джерел, не заборонених законодавством.

{Пункт 10 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022; в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

Фінансування суспільно корисних робіт, що виконуються зареєстрованими безробітними та незайнятими внутрішньо переміщеними особами працездатного віку з числа застрахованих осіб, які не мають статусу зареєстрованого безробітного, здійснюється за рахунок коштів Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття (далі - Фонд) в межах коштів, передбачених у бюджеті Фонду на відповідні цілі, а також коштів місцевих бюджетів, підприємств, установ, організацій, інших джерел, не заборонених законодавством.

{Пункт 10 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022; в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

Фінансування суспільно корисних робіт, що виконуються особами, зазначеними в абзаці четвертому цього пункту, може здійснюватися за рахунок коштів Фонду в повному обсязі, а у разі, коли замовником суспільно корисних робіт заявлено про інші джерела фінансування таких робіт, - на умовах співфінансування за рахунок коштів Фонду та інших джерел фінансування.

{Пункт 10 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022; в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

Організація суспільно корисних робіт, для фінансування яких використовуються кошти Фонду, здійснюється на підставі договору про організацію суспільно корисних робіт та їх фінансування, що укладається між регіональним центром зайнятості та замовником суспільно корисних робіт, який зазначений у рішенні відповідно до пункту 4 цього Порядку.

{Пункт 10 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 716 від

21.06.2022; в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

У договорі про організацію суспільно корисних робіт та їх фінансування обов'язково зазначаються права та обов'язки сторін, відповідальність сторін, вид (перелік видів) суспільно корисних робіт, до виконання яких замовником суспільно корисних робіт залучаються особи, порядок фінансування суспільно корисних робіт, зокрема джерела фінансування суспільно корисних робіт та умови фінансування таких робіт, порядок внесення змін до договору та умови його розірвання, припинення.

{Пункт 10 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022; в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

У договорі про організацію суспільно корисних робіт та їх фінансування обов'язково передбачається право центру зайнятості (регіональні центри зайнятості, їх філії, а також міські, районні, міськрайонні центри зайнятості (до їх припинення) проводити перевірку цільового використання коштів Фонду, що спрямовуються на фінансування таких суспільно корисних робіт, та обов'язок замовника суспільно корисних робіт надавати під час проведення такої перевірки необхідні документи та пояснення, а у разі виявлення факту нецільового використання коштів - повернути суму коштів, використану не за призначенням.

{Пункт 10 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022; в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

Невід'ємною частиною договору про організацію суспільно корисних робіт та їх фінансування є кошторис витрат із фінансування суспільно корисних робіт - фінансовий план щодо використання коштів на виконання таких робіт із визначенням обсягу та напрямів їх використання.

{Пункт 10 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022; в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

Примірна форма договору про організацію суспільно корисних робіт та їх фінансування затверджується Мінекономіки.

{Абзац пункту 10 в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

У строки, визначені в договорі про організацію суспільно корисних робіт та їх фінансування, замовник суспільно корисних робіт надає центру зайнятості (філії регіонального центру зайнятості або міському, районному чи міськрайонному центрам зайнятості (до їх припинення) довідку про виконання суспільно корисних робіт особами, залученими замовником суспільно корисних робіт до виконання таких робіт та з якими ним укладено строкові трудові договори, за формою, затвердженою Мінекономіки.

{Абзац пункту 10 в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

Відповідальність за цільове використання коштів Фонду, що спрямовуються на фінансування суспільно корисних робіт, покладається на сторони договору про організацію суспільно корисних робіт та їх фінансування.

{Абзац пункту 10 в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

Встановлення належності особи до застрахованих осіб здійснюється

Державним центром зайнятості на підставі даних, що містяться в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, одержаних в порядку інформаційної взаємодії з Пенсійним фондом України. Порядок інформаційної взаємодії між Державним центром зайнятості та Пенсійним фондом України, структура та формат інформації, зазначеної в цьому абзаці, що передається, визначаються в договорі інформаційної взаємодії.

{Абзац пункту 10 в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

Фінансування суспільно корисних робіт здійснюється шляхом спрямування коштів на:

{Абзац пункту 10 в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

виплату основної та додаткової заробітної плати, розмір якої не може перевищувати півтора розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на дату її нарахування, за повністю виконану місячну (годинну) норму праці, встановлену з урахуванням положень Законів України “Про оплату праці” та “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану”;

{Абзац пункту 10 в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, зокрема у період тимчасової непрацездатності в межах дії строкового трудового договору;

{Абзац пункту 10 в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

оплату перших п'яти днів тимчасової непрацездатності в межах дії строкового трудового договору;

{Абзац пункту 10 в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

оплату проїзду в межах регіону до місця виконання робіт та у зворотному напрямку осіб, які беруть участь у суспільно корисних роботах (у разі потреби).

{Абзац пункту 10 в редакції Постанови КМ № 1119 від 27.10.2023}

{Пункт 10 в редакції Постанови КМ № 312 від 10.04.2019}

{Додаток виключено на підставі Постанови КМ № 1169 від 30.12.2015}

Додаток
до Порядку

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК

суспільно корисних робіт, що виконуються в умовах воєнного стану

Ремонтно-відновлювальні роботи, насамперед роботи, що виконуються на об'єктах забезпечення життєдіяльності.

Розбір завалів, розчищення залізничних колій та автомобільних доріг.

Будівництво захисних споруд цивільного захисту, швидкоспоруджуваних захисних споруд цивільного захисту та створення найпростіших укриттів, протизсувних, протиповеневих, протиселевих, протилавинних, протиерозійних та інших інженерних споруд спеціального

призначення.

Ремонт і будівництво житлових приміщень.

Роботи з підтримання у готовності захисних споруд цивільного захисту до використання за призначенням та їх експлуатації, пристосування існуючих наземних або підземних приміщень під найпростіші укриття.

Вантажно-розвантажувальні роботи, що виконуються на залізницях, у портах тощо.

Сільськогосподарські роботи (весняно-польові роботи, збирання врожаю, сінокосіння).

Надання допомоги населенню, насамперед особам з інвалідністю, дітям, громадянам похилого віку, хворим та іншим особам, які не мають можливості самостійно протидіяти несприятливим факторам техногенного, природного та воєнного характеру.

Організація забезпечення життєдіяльності громадян, що постраждали внаслідок бойових дій.

Роботи із забезпечення сталого функціонування об'єктів підвищеної безпеки на випадок надзвичайних ситуацій.

Роботи, пов'язані з підтриманням громадського порядку.

Упорядкування, відновлення та благоустрій прибережних смуг, природних джерел та водоймищ, русел річок, укріплення дамб, мостових споруд.

Заготівля дров для опалювального сезону.

Ліквідація стихійних сміттєзвалищ та облаштування полігонів твердих побутових відходів.

{Порядок доповнено Додатком згідно з Постановою КМ № 716 від 21.06.2022}

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА
ВІД 29 ГРУДНЯ 2021 р. № 1456
КИЇВ

Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану

Відповідно до частини першої статті 8 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” Кабінет Міністрів України **постановляє:**

Затвердити Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, що додається.

Прем'єр-міністр України
Інд. 29

Д. ШМИГАЛЬ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 29 грудня 2021 р. № 1456

ПОРЯДОК

перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану

1. Цей Порядок визначає механізм перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, крім обмежень, визначених Конституцією України.

2. У цьому Порядку терміни вживаються в такому значенні:

уповноважена особа - посадова особа, яка призначається наказом коменданта та якій надано повноваження щодо перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;

службове приміщення - нежитлове приміщення, що належить суб'єкту господарювання на правах власності або користування, в якому розміщено його виконавчий орган (голова правління, директор тощо) або особу, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, та має відповідну поштову адресу.

Термін “воєнний стан” вживається у значенні, наведеному в Законі України “Про правовий режим воєнного стану”, а термін “житло громадян” - у значенні, наведеному в частині другій статті 233 Кримінального

процесуального кодексу України.

3. Правовою основою перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян є Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закони України “Про основи національного спротиву”, “Про правовий режим воєнного стану”, “Про оборону України”, “Про національну безпеку України”, “Про Національну поліцію”, “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України”, указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, та інші нормативно-правові акти.

4. Перевірка документів в осіб, огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян здійснюється лише після введення воєнного стану в межах території та у строки, зазначені в указі Президента України про введення воєнного стану, на підставі наказу військового командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення).

Зазначеним наказом призначається комендант, визначаються його завдання, повноваження із забезпечення єдиного управління визначеними силами та засобами Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, Національної поліції, СБУ, ДПС, ДМС, ДСНС, військових адміністрацій (у разі їх утворення) та координації їх дій під час здійснення заходів особливого режиму.

5. Право на проведення перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян надано відповідним уповноваженим особам Національної поліції, СБУ, Національної гвардії, Держприкордонслужби, ДМС, Держмитслужби та Збройних Сил, які визначені в наказі коменданта.

6. Під час проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян уповноважена особа може застосовувати технічні прилади та технічні засоби, що мають функції виявлення вибухонебезпечних предметів та речей (речовин), обіг яких заборонено чи обмежено, фото-, аудіо- і відеофіксації.

Аудіо- і відеофіксація житла громадян та їх особистих речей здійснюється уповноваженими особами за згодою громадян.

7. Уповноважена особа має право вимагати в особи пред’явлення нею документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, у таких випадках:

якщо особа має зовнішні ознаки, схожі на ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи;

якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;

якщо особа перебуває на території чи об’єкті із спеціальним режимом;

якщо в особи є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг

яких обмежень або заборонений або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином не можливо;

якщо особа перебуває в місці вчинення кримінального, адміністративного правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення;

порушення особою відповідних заборон, введених на території, де запроваджено правовий режим воєнного стану.

8. У разі відсутності в особи документів, передбачених пунктом 7 цього Порядку, уповноважена особа затримує таку особу для її встановлення на строк, передбачений Кодексом України про адміністративні правопорушення.

9. З метою здійснення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів уповноважена особа може проводити поверхневу перевірку.

Поверхнева перевірка проводиться шляхом візуального огляду особи, проведення по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуального огляду речей, багажу, вантажів та/або транспортного засобу (салону, багажника).

Уповноважена особа для проведення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі речі, обіг яких заборонено чи обмежено або які становлять загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб.

Поверхнева перевірка проводиться уповноваженою особою відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може проводити будь-яка уповноважена особа лише з використанням спеціального приладу або засобу.

Уповноважена особа має право проводити поверхневу перевірку речей, транспортних засобів, багажу та вантажу:

якщо існує достатньо підстав вважати, що у транспортному засобі перебуває правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

якщо існує достатньо підстав вважати, що у транспортному засобі перебувають речі, обіг яких заборонено чи обмежено або які становлять загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

якщо існує достатньо підстав вважати, що речі, багаж, вантажі або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або вони перебувають в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

Уповноважена особа під час проведення поверхневої перевірки транспортного засобу має право вимагати відкриття кришки багажника та/або двері салону.

Під час поверхневої перевірки речей або транспортного засобу особа повинна самостійно показати уповноваженій особі вміст особистих речей чи транспортного засобу.

10. Уповноважена особа має право зупиняти транспортні засоби в разі: порушення водієм Правил дорожнього руху;

якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;

якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;

якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;

необхідності здійснення опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;

необхідності залучення водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;

необхідності обмеження чи заборони руху транспортних засобів;

якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;

порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв;

проїзду транспортних засобів через блокпости та контрольні пункти в'їзду-виїзду.

11. Огляд житла чи іншого володіння громадян, службового приміщення проводиться уповноваженою особою відповідно до вимог законодавства.

Уповноважена особа може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із:

рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій;

безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення;

припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які перебувають в житлі або іншому володінні особи.

Проникнення уповноваженої особи до житла чи іншого володіння особи не може обмежувати її права користуватися власним майном.

Про застосування зазначеного заходу уповноважена особа доповідає та/або інформує відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України.

12. У разі виявлення під час перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян ознак складу кримінального та/або адміністративного правопорушення затримання таких осіб та вилучення відповідних речей здійснюється відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА
ВІД 8 ЛИПНЯ 2020 р. № 573
КИЇВ

**Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму
воєнного стану**

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 1237 від 11.12.2020
№ 630 від 24.06.2023
№ 1163 від 07.11.2023 }

З метою забезпечення реалізації положення пункту 5 частини першої статті 8 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

Затвердити Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан, що додається.

Прем'єр-міністр України
Інд. 29

Д. ШМИГАЛЬ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 8 липня 2020 р. № 573

ПОРЯДОК

**здійснення заходів під час запровадження комендантської години
та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих
місцевостях, де введено воєнний стан**

{У тексті Порядку слова “поліцейські Національної поліції, працівники СБУ, ДФС” у всіх відмінках і формах числа замінено словами “поліцейські Національної поліції, військовослужбовці та працівники СБУ, працівники ДФС” у відповідному відмінку і числі згідно з Постановою КМ № 1237 від 11.12.2020}

{У тексті Порядку слова “правової допомоги” замінено словами “правничої допомоги”; слова “регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги” у всіх відмінках і формах числа замінено словами “регіональний/міжрегіональний центр з надання безоплатної

правничої допомоги” у відповідному відмінку і числі згідно з Постановою КМ № 1163 від 07.11.2023}

1. Цей Порядок визначає механізм здійснення заходів під час запровадження військовим командуванням разом із військовими адміністраціями (в разі їх утворення) або радами оборони Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя, органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан.

2. Правовою основою запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування є Конституція України, Закони України “Про правовий режим воєнного стану”, “Про оборону України”, відповідний указ Президента України, затверджений Верховною Радою України, та інші нормативно-правові акти.

3. Терміни, що вживаються у цьому Порядку, мають таке значення:

1) блокпост - посилений контрольно-пропускний пункт, який тимчасово встановлюється на в’їзді/виїзді (вході/виході) на територію/з території, де введено воєнний стан та запроваджено комендантську годину, на якому облаштовуються місця для перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів, позиції вогневих засобів та бойової техніки, місця для відпочинку та забезпечення життєдіяльності особового складу, який виконує завдання на блокпосту;

2) комендант - уповноважена особа органу військового управління, яка призначається наказом військового командування або військової адміністрації (у разі її утворення) та якій надано повноваження щодо організації та забезпечення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування на території, де запроваджено комендантську годину та/або встановлено спеціальний режим світломаскування, координації дій сил і засобів підрозділів та органів військового управління Збройних Сил та інших утворених відповідно до законів військових формувань, правоохоронних органів (підрозділів), органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій (у разі їх утворення) на такій території;

3) патруль - спільний рухомий наряд, до складу якого входять поліцейські Національної поліції та військовослужбовці Збройних Сил і можуть залучатися військовослужбовці Національної гвардії та Держприкордонслужби, що виконує покладені на нього обов’язки на маршруті патрулювання, визначеному комендантом на території, де запроваджено комендантську годину;

4) перепустка - виданий комендатурою документ, що надає особам, зокрема тим, які керують транспортними засобами, дозвіл на перебування в певний період доби на території, де запроваджено комендантську годину;

5) світломаскування - приховування від спостереження повітряним і наземним противником світлових демаскувальних ознак діяльності військ,

військових об'єктів, а також населених пунктів, об'єктів економіки та державного управління.

4. Запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування здійснюється лише за наявності реальної загрози життю і безпеці осіб, інтересам суспільства або держави, а також для забезпечення громадського порядку.

5. Комендантська година та встановлення спеціального режиму світломаскування запроваджується шляхом видання наказу військовим командуванням або військовою адміністрацією (у разі її утворення), який доводиться до відома військових адміністрацій (у разі їх утворення) або ради оборони Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, Мінекономіки, Мінсоцполітики, Мінінфраструктури, МОЗ, МЗС, АТ "Українська залізниця", відповідних органів Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, Національної поліції, СБУ, ДФС, ДМС, ДСНС, військових командувань, з'єднань, військових частин Збройних Сил та інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

Зазначеним наказом призначається комендант, визначаються час, протягом якого діють комендантська година та спеціальний режим світломаскування, межі території їх запровадження, способи здійснення заходів щодо підтримання правопорядку, порядок руху залізничного, автомобільного, морського, річкового, повітряного транспорту, порядок створення, функціонування і місцезнаходження комендатури та її склад.

Накази військового командування та військової адміністрації (у разі її утворення) про запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування доводяться до відома підприємств, установ, організацій та населення сільськими, селищними, міськими радами, військовими адміністраціями (у разі їх утворення) або радами оборони Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя та через засоби масової інформації.

6. Комендант підпорядковується керівникові військового командування або військової адміністрації (у разі її утворення).

Комендант у межах своїх повноважень:

розробляє проекти наказів з питань забезпечення комендантської години, які після підписання керівником військового командування або військової адміністрації (у разі її утворення) та реєстрації в установленому порядку є обов'язковими для виконання на території, де запроваджено комендантську годину, всіма підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та їх посадовими особами, керівниками (командирами) військових формувань та правоохоронних органів (підрозділів) та населенням в частині порядку виконання встановлених заходів;

за дорученням військового командування або військової адміністрації (у разі її утворення) бере участь у засіданнях органів виконавчої влади, органів

місцевого самоврядування, військових адміністрацій (у разі їх утворення) на території, де запроваджено комендантську годину;

подає клопотання перед керівником військового командування або військової адміністрації (у разі її утворення) про встановлення часу в певний період доби, протягом якого необхідно запровадити комендантську годину;

за погодженням з військовим командуванням або військовою адміністрацією (у разі її утворення) визначає режим перебування на території, де запроваджено комендантську годину;

організовує інформування та доведення до підприємств, установ, організацій та населення відповідної території сигналів оповіщення про порядок виконання окремих обмежень відповідно до Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2017 р. № 733 (Офіційний вісник України, 2017 р., № 80, ст. 2458).

У разі реальної загрози життю та безпеці осіб комендант має право тимчасово обмежувати перебування, свободу пересування, в'їзд/виїзд (вхід/вихід) на територію/з території, де запроваджено комендантську годину та встановлено спеціальний режим світломаскування.

7. До складу комендатури можуть включатися військовослужбовці Збройних Сил, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, поліцейські Національної поліції, військовослужбовці та працівники СБУ, працівники ДФС, ДМС, ДСНС, військових адміністрацій (у разі їх утворення). Повноваження із забезпечення єдиного управління виділеними до складу комендатури силами і засобами та координації їх дій покладаються на коменданта.

8. Під час дії комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування Збройні Сили, Держспецтрансслужба, Національна гвардія, Держприкордонслужба, Національна поліція, СБУ, ДФС, ДМС, ДСНС продовжують виконання своїх завдань відповідно до призначення та специфіки діяльності.

На території, де запроваджено комендантську годину, забороняється перебування у визначений період доби на вулицях та в інших громадських місцях осіб без виданих перепусток, а також рух транспортних засобів.

Дозволяється перебування у визначений період доби на вулицях та в інших громадських місцях, де запроваджено комендантську годину, без виданих перепусток особам та рух транспортних засобів Збройних Сил, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, Національної поліції, СБУ, ДФС, ДМС, ДСНС, які залучаються до здійснення заходів під час запровадження комендантської години, транспортним засобам спеціалізованого призначення, які виконують невідкладне службове завдання, за умови ввімкнення спеціальних світлових сигнальних пристроїв, а також адвокатам, призначеним регіональними/міжрегіональними центрами з надання безоплатної правничої допомоги для надання безоплатної вторинної

правничої допомоги затриманим у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, особам, час прибуття до яких припадає на визначений період доби, зокрема на власних транспортних засобах.

{Абзац третій пункту 8 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 630 від 24.06.2023}

Особи, які вчинили кримінальні та адміністративні правопорушення, затримуються в порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

9. Для забезпечення контролю за здійсненням заходів під час запровадження комендантської години створюється система пропускового режиму та за рішенням коменданта (за погодженням з військовим командуванням) особам видаються перепустки.

Перепустка є документом, що видається в комендатурі із зазначенням строку дії та пред'являється:

громадянином України разом із документом, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України або її спеціальний статус;

військовослужбовцем Збройних Сил, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, поліцейським Національної поліції, військовослужбовцем та працівником СБУ, працівником ДФС, ДМС, ДСНС разом із службовим посвідченням;

іноземцем або особою без громадянства разом із паспортним документом іноземця та документом, що підтверджує законність перебування на території України.

Адвокат, призначений регіональним/міжрегіональним центром з надання безоплатної правничої допомоги, пред'являє, зокрема технічними засобами електронних комунікацій, разом із документом, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України або її спеціальний статус, або паспортним документом іноземця та документом, що підтверджує законність перебування на території України, також свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю або посвідчення адвоката України та скановану копію доручення регіонального/міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги для надання безоплатної вторинної правничої допомоги.

{Пункт 9 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 630 від 24.06.2023; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1163 від 07.11.2023}

10. Зразок та опис бланка перепустки, а також порядок виготовлення, видачі, заміни, зберігання та повернення таких перепусток, особливості їх використання на території, де запроваджено комендантську годину, встановлюються військовим командуванням або військовою адміністрацією (у разі її утворення).

Перепустки, видані комендатурою, дійсні тільки в межах території, де запроваджено комендантську годину.

Облік перепусток ведеться комендатурою на території, де запроваджено комендантську годину.

11. Контроль за дотриманням особами комендантської години та спеціального режиму світломаскування здійснюється патрулями, які підпорядковуються коменданту.

Відповідальність за екіпірування спільного рухомого наряду, який призначається для патрулювання, та підготовку до виконання завдань за призначенням покладається на відповідних командирів (начальників, керівників).

Завдання з координації та здійснення контролю за несенням патрульної служби покладається на коменданта.

12. Під час комендантської години в'їзд/виїзд (вхід/вихід) на територію/з території, де запроваджено комендантську годину, здійснюється лише через визначені комендатурою блокпости.

Підставою для в'їзду (входу) на територію, де запроваджено комендантську годину, є необхідність:

участі в забезпеченні національних інтересів з метою мирного врегулювання конфлікту чи з питань гуманітарної допомоги;

виконання дипломатичних та консульських функцій, зокрема в рамках діяльності міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (за клопотанням або погодженням із МЗС та іншими центральними органами виконавчої влади та державними органами, відповідальними за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях, відповідно до укладених міжнародних договорів України).

13. Особи, які не залучені до здійснення заходів із забезпечення дотримання комендантської години та пред'явили видані комендатурою перепустки, не допускаються на територію, де запроваджено комендантську годину, в разі:

наявності інформації, що свідчить про причетність особи до вчинення кримінального чи адміністративного правопорушення;

непред'явлення громадянином України документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України чи її спеціальний статус;

непред'явлення військовослужбовцем Збройних Сил, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, поліцейським Національної поліції, військовослужбовцем та працівником СБУ, працівником ДФС, ДМС, ДСНС службового посвідчення;

непред'явлення іноземцем або особою без громадянства паспортного документа іноземця або документа, що підтверджує законність перебування на території України;

пред'явлення перепустки, строк дії якої закінчився, або перепустки, яка не відповідає встановленому зразку.

14. Перебування, в'їзд/виїзд (вхід/вихід) військовослужбовців Збройних Сил, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, поліцейських Національної поліції, військовослужбовців та працівників СБУ,

працівників ДФС, ДМС, ДСНС, їх перевезення транспортними засобами спеціалізованого призначення, перевезення військових вантажів та осіб із зброєю та боєприпасами на територію/з території, де запроваджено комендантську годину, організуються та здійснюються з урахуванням умов обстановки, яка склалася, наявності сил та засобів, визначених завдань, бойового розподілу підрозділів, місць їх дислокації відповідними командирами (начальниками) за погодженням із комендантом на підставі перепусток і службових посвідчень.

15. Комендант зобов'язаний надавати керівникові військового командування або військової адміністрації (у разі її утворення), якому підпорядковується, оперативну інформацію з питань прибуття, подальшого фактичного перебування та пересування територією, де запроваджено комендантську годину, осіб, уповноважених на виконання функцій держави, керівників центральних органів виконавчої влади, народних депутатів України, представників Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, міжнародних спостерігачів Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, членів Місії Міжнародного комітету Червоного Хреста та представників Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців.

16. Патрулям на території, де запроваджено комендантську годину та встановлено спеціальний режим світломаскування, в установленому законодавством порядку надано право:

1) затримувати і доставляти в органи або підрозділи Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення;

2) перевіряти в осіб посвідчення, документи, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, або паспортні документи іноземця, особи без громадянства, документи, що підтверджують законність перебування на території України, та перепустки або свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю або посвідчення адвоката України та скановану копію доручення регіонального/міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги для надання безоплатної вторинної правничої допомоги, а в разі їх відсутності - затримувати відповідних осіб та доставляти в органи або підрозділи Національної поліції для встановлення особи; за потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, які ними перевозяться;

{Підпункт 2 пункту 16 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 630 від 24.06.2023, № 1163 від 07.11.2023}

3) вилучати в осіб предмети, які є знаряддям, засобом або предметом правопорушення, і передавати їх органам або підрозділам Національної поліції;

4) тимчасово обмежувати або забороняти на вулицях та дорогах, окремих ділянках місцевості та в інших громадських місцях перебування або пересування осіб, рух транспортних засобів, зокрема транспортних засобів

іноземних, консульських установ чи представництв міжнародних організацій; виводити осіб з окремих ділянок місцевості та об'єктів, евакуювати транспортні засоби;

5) входити (проникати) на територію та у приміщення підприємств, установ і організацій, у житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать особам, під час припинення кримінального правопорушення та в разі переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю осіб;

б) використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, що належать особам (за їх згодою), підприємствам, установам і організаціям, за винятком транспортних засобів іноземних консульських установ чи представництв міжнародних організацій, для запобігання вчиненню кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні злочину, або для доставки до лікувальних закладів осіб, які потребують медичної допомоги, проїзду до місця злочину;

7) застосовувати відповідно до законодавства заходи фізичного впливу, зброю і спеціальні засоби.

17. З метою встановлення спеціального режиму світломаскування здійснюються заходи щодо створення в темний час доби умов, які ускладнюють виявлення ознак діяльності військ, військових об'єктів, а також населених пунктів, об'єктів економіки та державного управління з повітря шляхом візуального спостереження або за допомогою оптичних приладів, розрахованих на видиму область випромінювання.

18. Світломаскування встановлюється в режимах часткового або повного затемнення.

Часткове затемнення є підготовчим періодом до введення повного затемнення.

Під час часткового затемнення рівень освітлення місць виконання робіт на відкритих проходах, проїздах і територіях підприємств, установ і організацій знижується в результаті вимикання частини світильників, установки ламп зниженої потужності або застосування регуляторів напруги.

Під час повного затемнення всі види зовнішнього освітлення повинні бути вимкнені. У місцях проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, а також на небезпечних ділянках шляхів евакуації населення до захисних споруд цивільного захисту і біля входів до них передбачається маскувальне стаціонарне або автономне освітлення з використанням переносних освітлювальних ліхтарів.

19. Населені пункти, військові об'єкти, а також об'єкти національної економіки та державного управління, залізничний, автомобільний, річковий і морський транспорт повинні бути обладнані в такий спосіб, щоб унеможливити їх демаскування внаслідок використання внутрішнього освітлення.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 31 жовтня 2012 р. № 998

Київ

Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану

Відповідно до частини першої статті 7 і частини четвертої статті 11 Закону України “Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити:

Порядок розгляду заяв та здійснення виплат для наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, що додається;

зразок акта про примусове відчуження або вилучення майна згідно з додатком.

2. Установити, що витрати, пов'язані з повною компенсацією за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, здійснюються в межах відповідних бюджетних призначень, передбачених Міністерству оборони або органам, які згідно із законом приймають рішення про примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

3. Визнати такими, що втратили чинність:

постанову Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2005 р. № 990 “Про затвердження Порядку відшкодування вартості примусово відчуженого майна у власника під час мобілізації в умовах воєнного стану” (Офіційний вісник України, 2005 р., № 40, ст. 2546);

пункт 6 змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2009 р. № 896 (Офіційний вісник України, 2009 р., № 65, ст. 2267);

пункт 12 змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України з питань державної реєстрації юридичної особи та фізичної особи - підприємця, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2011 р. № 849 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 61, ст. 2435).

Прем'єр-міністр України
Інд. 70

М.АЗАРОВ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 31 жовтня 2012 р. № 998

ПОРЯДОК

**розгляду заяв та здійснення виплат для наступної повної
компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового
режиму воєнного чи надзвичайного стану**

1. Цей Порядок визначає механізм прийняття, розгляду заяв та здійснення виплат для наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

Майно, що підлягає примусовому відчуженню, оцінюється в порядку, встановленому законодавством про оцінку майна, майнових прав та професійну оцінну діяльність.

2. Право на відшкодування вартості майна в разі його примусового відчуження в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану мають особи, зазначені в статті 9 Закону України “Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану”.

3. Заява про виплату наступної повної компенсації за примусово відчужене майно (далі - заява) приймається, обліковується і розглядається за місцем відчуження майна:

в умовах правового режиму воєнного стану - територіальним центром комплектування та соціальної підтримки;

{Абзац другий пункту 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 61 від 26.01.2022}

в умовах правового режиму надзвичайного стану - органом виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, військовим командуванням, органом місцевого самоврядування, на які відповідно до указу Президента України про введення правового режиму надзвичайного стану покладено здійснення заходів надзвичайного стану та які прийняли рішення про таке відчуження.

До заяви додаються акт про примусове відчуження майна та висновок про вартість такого майна.

4. Відмова у прийнятті та розгляді заяви не допускається.

5. У заяві зазначаються такі відомості про заявника:

повне найменування (для юридичних осіб) або прізвище, ім'я та по батькові (для фізичних осіб);

місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб);

ідентифікаційний код (для юридичних осіб), реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття такого номера та повідомили про це відповідному органу державної податкової служби і мають відмітку в паспорті);

реквізити банківського рахунка.

6. Органи, зазначені у пункті 3 цього Порядку, розглядають заяву протягом десяти робочих днів з дня її подання.

У разі виникнення потреби в перевірці викладених у заяві фактів та з'ясуванні додаткових обставин заява розглядається протягом одного місяця.

7. За результатами розгляду заяви органи, зазначені у пункті 3 цього Порядку, оформлюють висновок про здійснення виплат для наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану (далі - висновок).

У висновку зазначаються:

дата його видачі, найменування органу, прізвище та ініціали посадової особи, що його видала;

дата прийняття і номер акта, на підставі якого здійснено примусове відчуження майна;

найменування майна, що примусово відчужене;

розмір компенсації, що підлягає виплаті;

відомості про заявника, зазначені в пункті 6 цього Порядку;

інші дані.

Уповноважена посадова особа підписує висновок із зазначенням прізвища та ініціалів і скріплює підпис печаткою.

Висновок оформляється у трьох примірниках. Перший примірник передається заявникові, другий - територіальному органу Казначейства, третій зберігається за місцем його оформлення.

Висновки обліковуються органом, який їх видав.

Орган, що прийняв рішення про примусове відчуження майна, на підставі виданого ним висновку враховує відповідну потребу в коштах у бюджетному запиті на наступний бюджетний період (після скасування правового режиму надзвичайного стану) або на п'ять наступних бюджетних періодів (після скасування правового режиму воєнного стану).

8. Виплата повної компенсації здійснюється органами, що прийняли рішення про примусове відчуження майна, у порядку черговості оформлення висновків за рахунок і в межах коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

9. Спори, пов'язані з виплатою наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, вирішуються в судовому порядку.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 29 грудня 2021 р. № 1450

Київ

Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан

Відповідно до пункту 10 частини першої статті 8 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

Затвердити Порядок встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, що додається.

Прем'єр-міністр України
Інд. 29

Д. ШМИГАЛЬ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 29 грудня 2021 р. № 1450

ПОРЯДОК

встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан

1. Цей Порядок визначає механізм встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, що запроваджується та здійснюється військовим командуванням разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

2. Правовою основою запровадження та здійснення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, є Конституція України, Закони України “Про правовий режим воєнного стану”, “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні”, “Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні”, указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, інші нормативно-правові акти.

3. Запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб здійснюється військовим командуванням на підставі

указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та полягає у забороні декларування (реєстрації) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, зняття із задекларованого (zareєстрованого) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, крім зняття із задекларованого (zareєстрованого) місця перебування чи місця проживання осіб у разі одночасного декларування (реєстрації) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій воєнний стан не введено.

4. Військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування приймає рішення про запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб, яке негайно доводиться до відома населення через засоби масової інформації.

У рішенні зазначаються обставини, що склалися в Україні або в окремих її місцевостях, і несприятливі фактори воєнного характеру, що створюють загрозу для населення та істотно знижують рівень забезпечення його життєдіяльності, шляхи протидії таким факторам.

У рішенні також зазначаються:

обґрунтування необхідності запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб;

строки запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб;

перелік осіб, яким забороняється або обмежується вибір місця перебування чи місця проживання;

населені пункти, в яких запроваджується заборона або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб;

інші заходи, що полягають у забезпеченні виконання указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

**КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА**

від 29 грудня 2021 р. № 1455

Київ

Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан

Відповідно до пункту 6 частини першої статті 8 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” Кабінет Міністрів України **постановляє:**

Затвердити Порядок встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, що додається.

Прем'єр-міністр України
Інд. 29

Д. ШМИГАЛЬ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 29 грудня 2021 р. № 1455

ПОРЯДОК

встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан

1. Цей Порядок визначає процедуру встановлення заходів особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або її окремих місцевостях, де введено воєнний стан (далі - особливий режим), що здійснюються військовим командуванням разом з військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

2. Правовою основою встановлення та здійснення заходів особливого режиму є Конституція України, Закон України “Про правовий режим воєнного стану”, указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

3. У цьому Порядку терміни вживаються в такому значенні:

блокпост - посилений контрольно-пропускний пункт, який за рішенням військового командування тимчасово встановлюється на вході/виході (в'їзді/виїзді) на територію/з території, де введено воєнний стан і встановлено

особливий режим (за винятком державного кордону), на якому облаштовуються місця для перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів, позиції вогневих засобів та бойової техніки, місця для відпочинку та забезпечення життєдіяльності особового складу, який виконує завдання на такому пункті, до складу якого можуть входити службові особи військових формувань та правоохоронних органів, які відповідно до закону залучені до здійснення заходів правового режиму воєнного стану;

комендант - уповноважена особа органу військового управління, що призначається наказом військового командування, якій надано спеціальні повноваження щодо організації та забезпечення встановлення заходів особливого режиму на визначеній території, координації дій сил та засобів підрозділів та органів військового управління Збройних Сил та інших утворених відповідно до законів військових формувань (далі - військові формування), правоохоронних органів, органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій (у разі їх утворення) на такій території;

комендатура - окремий підрозділ, який підпорядковується військовому командуванню та забезпечує виконання визначених завдань;

особливий режим - комплекс заходів, які здійснюються в Україні або її окремих місцевостях, де введено воєнний стан з метою недопущення несанкціонованого переміщення громадян України, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів;

патруль - спільний рухомий наряд, до складу якого входять уповноважені посадові особи Збройних Сил, Національної поліції, Національної гвардії та Держприкордонслужби, що виконують покладені на них обов'язки на маршруті патрулювання, визначеному комендантом на території, де введено воєнний стан;

перепустка - виданий комендатурою документ, що надає особам, зокрема тим, що керують транспортними засобами, дозвіл на вхід/вихід (в'їзд/виїзд) на територію/з території, де встановлено особливий режим або інші заходи правового режиму воєнного стану, під час яких передбачається наявність такого документа.

Термін "антитерористична операція" вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про боротьбу з тероризмом", терміни "воєнний стан", "військове командування", "військова адміністрація" - у значенні, наведеному в Законі України "Про правовий режим воєнного стану", термін "ради оборони" - у значенні, наведеному в Положенні про раду оборони Автономної Республіки Крим, області, м. Києва і Севастополя, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2007 р. № 507.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в законодавстві з питань національної безпеки та оборони.

4. Встановлення особливого режиму здійснюється військовим командуванням на підставі указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

5. Особливий режим встановлюється шляхом видання наказу військовим командуванням разом з військовою адміністрацією (у разі її утворення), яким призначається комендант, а також визначаються:

завдання коменданта, повноваження щодо забезпечення єдиного управління визначеними силами та засобами Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, Національної поліції, СБУ, ДПС, ДМС, ДСНС, військових адміністрацій (у разі їх утворення) та координації їх дій під час здійснення заходів особливого режиму;

склад комендатур, місця їх розміщення, зони відповідальності та порядок взаємодії, а також порядок виконання визначених завдань;

порядок матеріально-технічного забезпечення комендатур та їх складових;

територіальні межі, де встановлюється особливий режим, та місця розміщення блокпостів;

права та обов'язки посадових осіб блокпостів;

інші питання, необхідні для забезпечення особливого режиму.

6. Наказ надсилається військовим командуванням до органів військового управління, командирів (керівників) з'єднань, військових частин Збройних Сил та військових формувань, центральних органів виконавчої влади, рад оборони Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

До відома підприємств, установ, організацій та населення наказ доводиться сільськими, селищними, міськими радами, військовими адміністраціями (у разі їх утворення) або радами оборони Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя розпорядженням та через засоби масової інформації.

7. Якщо на території, де встановлено особливий режим, проводиться антитерористична операція, керівник антитерористичної операції інформує військове командування про час та район її проведення.

Військове командування уточнює завдання щодо здійснення заходів особливого режиму з урахуванням обмежень, що будуть діяти в районі проведення антитерористичної операції.

8. Перетинання державного кордону в пунктах пропуску через державний кордон та пунктах контролю на території, де введено воєнний стан, здійснюється з урахуванням обмежень, встановлених законодавством.

9. Комендант у межах своїх повноважень:

1) бере участь у засіданнях органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій (у разі їх утворення) на території, де введено воєнний стан, з питань функціонування особливого режиму;

2) розробляє проекти наказів з питань забезпечення особливого режиму;

3) надає керівникові військового командування, якому підпорядковується, оперативну інформацію з питань прибуття, подальшого фактичного перебування та пересування територією, де встановлено

особливий режим, вищих посадових осіб держави, керівників центральних органів виконавчої влади, народних депутатів України, представників Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, представників міжнародних організацій, міжнародних спостерігачів Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, членів Місії Міжнародного комітету Червоного Хреста та представників Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців;

4) визначає необхідну кількість патрулів, їх склад, маршрути та здійснює безпосереднє керівництво під час виконання ними завдань за призначенням;

5) організовує несення служби на блокпостах;

6) забезпечує управління включеними до складу комендатури силами та засобами і координацію їх дій.

10. До складу комендатури можуть включатися сили та засоби Збройних Сил, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, ДСНС, поліцейські, військовослужбовці та працівники СБУ.

11. Під час дії особливого режиму особовий склад Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, Національної поліції, СБУ, переданий у підпорядкування коменданту, продовжує виконання своїх завдань відповідно до призначення та специфіки діяльності.

12. Для забезпечення здійснення заходів особливого режиму створюється система пропускнуго режиму та за рішенням військового командування комендатурою видаються особам перепустки.

13. Зразок, опис бланка та порядок виготовлення, видачі, заміни, зберігання та повернення перепустки, особливості її використання на території, де встановлено особливий режим або інші заходи правового режиму воєнного стану, під час яких передбачається наявність перепустки, встановлюються військовим командуванням.

Перепустки, видані комендатурою, дійсні тільки в межах території, де встановлено особливий режим.

14. Виконання завдань з координації та здійснення контролю за несенням служби патрулями покладається на коменданта, якому підпорядковані патрулі.

Особовий склад патруля під час виконання завдань за призначенням здійснює свої повноваження в порядку, передбаченому законодавчими актами, якими визначені повноваження військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів, до складу яких вони належать.

15. Патрулям на території, де встановлено особливий режим, в установленому законодавством порядку надано право:

1) затримувати і доставляти до органів або підрозділів Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення;

2) вилучати в осіб предмети, які є знаряддям, засобом або предметом правопорушення, і передавати їх органам або підрозділам Національної

поліції;

3) перевіряти в осіб документи, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, та перепустки, а в разі їх відсутності - затримувати відповідних осіб та доставляти до органів або підрозділів Національної поліції для встановлення особи; у разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, які перевозяться зазначеними особами;

4) тимчасово обмежувати або забороняти на вулицях та дорогах, окремих ділянках місцевості та в інших громадських місцях перебування або пересування осіб, рух транспортних засобів, зокрема транспортних засобів іноземних, консульських установ чи представництв міжнародних організацій; виводити осіб з окремих ділянок місцевості та об'єктів, евакуювати транспортні засоби;

5) входити (проникати) на територію та у приміщення підприємств, установ та організацій, у житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать особам, під час припинення кримінального правопорушення та в разі переслідування осіб, які підозрюються у скоєнні злочину, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю осіб;

6) використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, що належать особам (за їх згодою), підприємствам, установам та організаціям, крім транспортних засобів іноземних консульських установ чи представництв міжнародних організацій, для запобігання вчиненню кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у скоєнні злочину, або для доставки до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують медичної допомоги, проїзду до місця злочину;

7) застосовувати відповідно до законодавства заходи фізичного впливу (сили), спеціальні засоби і зброю.

16. Особам, які не залучені до здійснення заходів із забезпечення дотримання особливого режиму, відмовляється в наданні перепустки у разі:

1) наявності інформації, що свідчить про причетність особи до вчинення кримінального чи адміністративного правопорушення. Така особа затримується та доставляється до органів Національної поліції;

2) неперед'явлення громадянином України документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України;

3) неперед'явлення іноземцем або особою без громадянства паспортного документа іноземця або документа, що підтверджує законність перебування на території України;

4) неможливості особи сформулювати причини необхідності перебування на території, де встановлено особливий режим.

17. Особи, які вчинили кримінальні чи адміністративні правопорушення, затримуються в порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

18. Перебування, вхід/вихід (в'їзд/виїзд) військовослужбовців Збройних Сил, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби,

поліцейських, військовослужбовців та працівників СБУ, працівників ДПС, ДМС, ДСНС, їх перевезення транспортними засобами спеціалізованого призначення, перевезення військових вантажів та осіб із зброєю та боєприпасами на територію/з території, де встановлено особливий режим, організовуються та здійснюються з урахуванням умов обстановки, яка склалася, наявності сил та засобів, визначених завдань, бойового розподілу підрозділів, місць їх дислокації відповідними командирами (начальниками) за погодженням з комендантом на підставі службових посвідчень, посвідчень про відрядження, дорожніх листів та документів на вантаж.

19. Суб'єкти господарювання переміщують вантажі (товари) транспортними засобами на територію/з території, де встановлено особливий режим, через визначені блокпости.

Вантажі (товари), що переміщуються на територію, де встановлено особливий режим, у межах такої території підлягають контролю в'їзду/виїзду.

20. Заходи з контролю в'їзду/виїзду включають:

1) на блокпостах:

перевірку документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи;

перевірку документів, необхідних для здійснення перевезення вантажу (документів на транспортний засіб, документів на вантаж, дорожнього листа тощо);

проведення огляду транспортного засобу та вантажу (товару) щодо відповідності документам на вантаж (товар);

затримання осіб, транспортних засобів, вантажу (товару), проведення їх огляду та передачу їх уповноваженим представникам правоохоронних органів;

тимчасове обмеження (заборону) руху транспортних засобів та осіб;

2) поза межами блокпостів:

виявлення порушення встановленого порядку переміщення осіб, транспортних засобів, вантажів (товарів) на територію, де встановлено особливий режим;

затримання осіб, транспортних засобів, вантажу (товару), проведення їх огляду та передачу їх уповноваженим представникам правоохоронних органів.

21. Під час здійснення заходів з обмеження свободи пересування громадян України, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України, та повинні бути дотримані вимоги статей 12 і 13 Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні".

{Пункт 22 виключено на підставі Постанови КМ № 1000 від 15.09.2023}

23. У разі введення правового режиму воєнного стану на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України в'їзд осіб на тимчасово окуповану Російською Федерацією територію України і виїзд осіб з такої території здійснюється відповідно до цього Порядку.

{Пункт 23 в редакції Постанови КМ № 1000 від 15.09.2023}

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 03 вересня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 160.).
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11 та № 14. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 р. : станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text.
5. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 р. : станом на 23 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.
6. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 р. : станом на 23 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
7. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 р. : станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text.
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
9. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
11. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367.
12. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.
13. Про правонаступництво України: Закон України 12 вересня 1991р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 46. Ст. 617.
14. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до

- Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 40. Ст. 236.
15. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 15. Ст. 232.
 16. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 1. Ст. 1.
 17. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 892.
 18. Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан : Постанова Каб. Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1455 : станом на 23 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-п#Text>.
 19. Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Постанова Каб. Міністрів України від 31.10.2012 р. № 998 : станом на 29 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2012-п#Text>.
 20. Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан : Постанова Каб. Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2021-п#Text>.
 21. Recommendation Rec(2006) of the Committee of Ministers to member states on internally displaced persons. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d8265
 22. Draft Recommendation Rec(2006) of the Committee of Ministers to member states on internally displaced persons. Explanatory memorandum. CM Documents (CM(2006)36-Add). General Considerations. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d8728
 23. PACE Resolution 2133 (2016) Legal remedies for human rights violations on the Ukrainian territories outside the control of the Ukrainian authorities. URL: <http://assembly.coe.int/ViewDoc.aspx?id=23167&lang=en>

Довідкове видання

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збірник нормативно-правових актів

Редактор, оригінал-макет –
А. В. Самотуга

Підп. до друку 05.11.2024. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Гарнітура – Times.
Ум.-друк. арк. 13,08. Обл.-вид. арк. 14,06. Зам. № 01/24-д

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024